

קונטרס

לאורח

מתן תורה

לקט דברי חיזוק מרבותינו

מרן הגאון רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן שליט"א

מרן הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ שליט"א

מרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

בני ברק, תשע"א

דפוס 24

דפוס דיגיטלי מהיר

ז'בוטינסקי 118 פינת סוקולוב בני ברק

טל. 03-5700650

מייל: D24@orange.net.il

קונטרס

ללאורחם

מתן תורה

לקט דברי חיזוק מרבבותינו

מרן הגאון רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן שליט"א

מרן הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ שליט"א

מרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

בני ברק, תשע"א

בהוצאת :

אגודת לאורם

מיסודם של בני התורה

ת.ד. 3358 בני ברק

להזמנות מרוכזות

תרומות, הערות והארות

ניתן לפנות במס'

050-411-6965

או בדואר אלקטרוני

Ag.leoram@gmail.com

יצאו לאור עד עתה בס"ד

❖ קונטרס "לאורם" על חנוכה

❖ קונטרס "לאורם" על פורים

❖ קונטרס "לאורם" על מתן תורה

❖ קונטרס "דרך הלימוד" ממרן בעל אבי עזרי זצ"ל

Published by

AGUDAT L'ORAM

founded by bnei torah

P.O.B. 3358 Bnei Brak

For group orders,
contributions,
comments and notes
please call

972-50411-6965

or by email

Ag.leoram@gmail.com

מבוא

בספר החינוך (מצוה ש"ו) כתב בשורשה של מצות ספירת העומר "נצטוונו למנות ממחרת יום טוב של פסח עד יום נתינת התורה, להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו, כעבד ישאף צל, וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחירות, כי המניין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא".

וכבר האריכו בספרים הקדושים במעלת ימי הספירה, כי הם ימים המסוגלים להכנה לקבלת התורה, ויש בימים אלו סייעתא דשמיא מיוחדת לזכות לדברים שהתורה נקנית בהם, והשפעה זאת חוזרת ומתחדשת בכל שנה עד לחג השבועות זמן מתן תורתנו.

ושמענו כמה פעמים מרבותינו גדולי ישראל שליט"א, כי הנדבך המרכזי בהכנה לקבלת התורה הוא החיזוק במידות טובות ואהבת איש לרעהו, וכמו שאמרו חז"ל כי במעמד הר סיני נתאחדו ישראל כאיש אחד בלב אחד, אחדות זו היא ההכנה העיקרית לקבלת התורה. והוסיפו רבותינו, כי בפרט בדורנו זה צריכים חיזוק גדול בעניין המידות הטובות, אשר זהו המעכב את בניין בית המקדש שחרב בעוון שנאת חנם בין אדם לחברו.

השיר והשבח לבורא עולמים שהגיענו לזמן הזה לעמוד בשערי הקובץ השלישי מסדרת "לאורם" במתכונת מורחבת מקודמיו, בו ליקטנו מדברי מרנן רבותינו גדולי ישראל שליט"א, פנינים נבחרים, דברי חיזוק והתעוררות נפלאים שנשמעו מפיהם בהזדמנויות שונות, ונערכו מספריהם ומכתבי תלמידיהם, בדרכי ההכנה לקבלת התורה ואופני קניינה, והחיזוק למעשה שיש ללמוד לדורות ממעמד הר סיני וקבלת התורה.

והננו מייחלים בתפילה, כי כשם שזכינו בהוצאת הקבצים הקודמים בימי החנוכה והפורים, לקבלת הדברים בחיבה מרובה בהיכלי התורה והשיבות, ורבים ניאותו לאורם להתחזק בשקידת התורה והמצוות, כן נזכה תמיד להרבות כבוד שמים ולא יצא מכשול מתחת ידנו, ונזכה בקרוב לקבל פני משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

בס"ד. אייר תשע"א

נתגלגלה זכות על ידכם להוציא קונטרסים לחיזוקה של תורה
ולאמיץ לבבות רפים ליגיעת התורה וקנייני המעלות שבעבורם
נברא האדם.

ועתה סידרתם לאור עולם דברים להכנה לקבלת התורה, הננו
בברכה שתזכו לכל הברכות האמורות למזכי הרבים ותרבה
הדעת בישראל בהרמת קרן התורה ועמליה

החותמים בברכה

מיכל יהודה איב קודקוד

יגיסון אבא טאין

ז.א. רב. א.י. טאנען

ק"ס"ב

פרד אמן תורה תעצין

לאפלט כדוד הרבנים הסטודים העזסקים דבולטאג צדרי
חצוק והתעוררות ארצותינו לקני הבורה טאילטא אנטן אמת
האיתי את הצדקיים אשכיותם אבולטא דתני חתוכה וכו' וכו'
ולמחתי צפריה היקרות

למחתי אמתו אשכים אשכיותם אבולטא קודקוד הכני
אקדש התורה. ומה קשולי הצבוג ארואט את דני בתרה
ולאצויה איוג הקצוטה הט

יהי רצון שתתקנה ידוכם אמתו אשכיותם אבולטא דני התורה
מהי הש"ית אשכים

הצבוג אקודקוד היט
צד יפה

תוכן הענינים

מִן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה הַגְּרָאִי לְ שְׁטֵינְמָן שְׁלִיט"א

עושי דברו לשמוע בקול דברו / עמ' ז

< נעשה קודם לנשמע, כיצד? / דרגת כלל ישראל במתן תורה / אם אתם מקבלים את התורה מוטב / מתן תורה - התמסרות וקבלת עול מלכות שמים / עושי דברו לשמוע בקול דברו / "נשמע" כדי לדעת מה לעשות / ההתעלות בימים אלו המסוגלים לעלייה רוחנית גדולה.

תיקון המידות הכשר לקבלת התורה / עמ' י

< הקדמת נעשה לנשמע - אנן דסגינן בשלימותא / מי גילה לבני רז שמלאכי השרת משתמשים בו / נעשה ונשמע - דרגת הבחירה כמו מלאכים / תומת ישרים תנחם וסלף בוגדים ישדם / מידות טובות תנאי עיקרי לקבלת התורה.

מִן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה הַגְּרָמ"י לִיפְקוּבִיץ שְׁלִיט"א

עיקרי ההכנה לקבלת התורה / עמ' יג

< התגברות והתעצמות בעסק התורה / בכל דור יש לכל יחיד את המעמד קבלת התורה שלו / זכירת מעמד הר סיני כדי שנלמד לעשות ככה / לימוד תורה מתוך שמחה / הכנעה וענווה תנאי לתורה / העולם הזה ללא תורה כולו חושך.

והחכמה מאין תימצא / עמ' יז

< לזכות לתורה צריך הכנה / הראשית של תורה זה יראת השם / כל תכלית הבריאה הוא בשביל יראת שמים / יראת שמים על ידי לימוד המוסר / עשה תורתך קבע / התקן עצמך ללימוד תורה / התקן עצמך למעט בתענוגים / שמירה על תקנות הישיבה / להשתדל בהצלחת חברנו.

מִן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה הַגְּר"ג אֲדֶלְשְׁטֵיין שְׁלִיט"א

התנאים לקבלת התורה / עמ' כג

< ימי הספירה הכנה למתן תורה / להראות בנפשנו החפץ הגדול / שלושת התנאים לקבלת התורה / ניצול האפשרות לזכות לתורה בחג השבועות / ההכנה לתורה ביישוב הדעת / התלהבות רגעית אינה מחזיקה מעמד / כיצד להמשיך את החיזוק / קבלות לחג השבועות - יום הדין על תורה.

מאמר קבלת התורה / עמ' כח

< דרגת בנינים בקריעת ים סוף / בהירות האמונה - תנאי לקבלת התורה / דגלי המדבר - השראת השכינה / דרגתם של כלל ישראל במהלך התקופות / "איומה כנדגלות" - גלות אדום / חג השבועות יום הדין על הצלחה בתורה / דרך החיזוק להפוך עצמו למוכרח / התקן עצמך ללימוד תורה במידות טובות / הרואה את הנולד חכמה ומידה טובה / מיעוט התענוגים מתנאי ההכנה לתורה / ספרי המוסר לחיזוק האמונה / דרכי הלימוד, עמלה של תורה.

משולחן מלכים - פניני רבותינו

- עבודת ימי הספירה תיקון המידות <
- הלימוד מתלמידי ר"ע הכנה לקבלת התורה <
- שלא נהגו כבוד זה בזה <
- חידושי תורה בחינת מתן תורה <
- האמונה תנאי הכרחי לתורה <
- תורה ניתנה לאוכלי המן <
- כאיש אחד בלב אחד <
- האחדות תנאי לקבלת התורה <
- מידות טובות יסוד לזכות לתורה <
- התקן עצמך ללמוד תורה <
- מיעוט התענוגים הכנה לתורה <
- תיקון המידות הכרח לקבלת התורה <
- דברי תורה אינם נמצאים בגסי הרוח <
- קבלת התורה שינוי טבע המידות <
- אם אין דרך ארץ אין תורה <
- הרווח בקבלת התורה - מידות טובות! <
- נעשה קודם לנשמע בכל דור ודור <
- הקדמת נעשה לנשמע טבוע לכל הדורות <
- קבלת התורה לכל יחיד בכל דור ודור <
- כל קיום הבריאה תלוי בקבלת התורה <
- ויהי ערב ויהי בוקר יום השישי <
- כי לא תשכח מפי זרעו <
- ונתן לנו את תורתו <
- כי לקח טוב נתתי לכם <
- והייתם לי סגולה מכל העמים <
- לבבתי באחת מעיניך <
- ההכנה לתורה ידיעת אהבת הקב"ה לעמו <
- כאלו אתם עומדים לפני הר סיני <
- קולות וברקים תנאי למתן תורה <
- לקח טוב נתתי לכם - הקדמה לתורה <
- אשר תנה הודך על השמים <
- בי מלכים ימלוכו <
- דברים שהתורה נקנית בהם <
- התורה מתקיימת במי שממית עצמו עליה <
- תורה נקנית ביסורים <
- מפיו דעת ותבונה <
- תורת השם תמימה משיבת נפש <
- כל חיות האדם תלוי בתורה <
- מה אהבתי תורתך <
- כל הרוצה ליקח יבא ויקח <
- לעסוק בדברי תורה <
- כי נר מצוה ותורה אור <
- גודל האחריות על ידי קבלת התורה <
- אי לאו האי יומא דקא גרים <
- זכירת מעמד הר סיני <
- כיצד למנוע רפיון מתורה לאחר שבועות <

מִרְן רֵאשׁ הַיְשִׁיבָה

הַגָּאוֹן רַבִּי אַהֲרֹן לֵיִב שְׁטֵינְמָן שְׁלִיט"א

- א -

עוֹשֵׂי דְבָרוֹ לְשִׁמוּעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ

נֵאמַר בְּפָנֵי אֲבֵרְכִי כוֹלֵל פּוֹנִיבִז' עֶרֶב חַג הַשְּׁבִיעוּת תש"נ

נַעֲשֵׂה קוֹדֵם לְנִשְׁמַע, כִּיצַד?

בְּסִפְרִים כְּתוּב שֶׁבְכָל חַג יֵשׁ הַשְּׁפָעָה מֵעֵין אוֹתוֹ הַחַג, וּבְחַג שֶׁל שְׁבִיעוּת יֵשׁ קִצַּת הַשְּׁפָעָה לַעֲנִין קִבְּלַת הַתּוֹרָה יוֹתֵר מִשָּׂאֵר יָמוֹת הַשָּׁנָה, וּמִשּׁוּם זֶה רָאוּי לְהַתְּעוֹרֵר בְּמֵאֵמְרֵי חַז"ל הַמְּדַבְּרִים מֵעֵין קִבְּלַת הַתּוֹרָה.

וְהִנֵּה בַשַּׁבָּת (פַּח, א) אֵיתָא אִמְרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בְּשַׁעָה שֶׁהַקְּדִימוֹ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֵׂה לְנִשְׁמַע, יִצְתָה בַת קוֹל וְאִמְרָה לְחַן מִי גִילָה לְבַנִּי רַז זֶה שְׁמֵלֵאכִי הַשְּׂרֵת מִשְׁתַּמְשֵׁים בּוֹ, דְּכִתִּיב בְּרַכּוּ הַשֵּׁם מִלְּאֲכִיּוֹ גִיבּוּרֵי כּוֹחַ עוֹשֵׂי דְבָרוֹ לְשִׁמוּעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ, בְּרִישָׁא עוֹשֵׂי וְהַדֵּר לְשִׁמוּעַ, וּבִגְמָרָא שֵׁם לַעֲלִיל כְּתוּב שַׁעַל יְדֵי שֶׁהַקְּדִימוֹ נַעֲשֵׂה לְנִשְׁמַע זְכוֹ שִׁירְדוּ מִלְּאֲכִי הַשְּׂרֵת וְהִנִּיחוּ שְׁנֵי כְּתָרִים עַל כָּל אֶחָד.

וְהִנֵּה בְּמִצִּיאוֹת צְרִיךְ בִּיאוֹר שֶׁהָרִי אֵי אֲפִשֵׁר לַעֲשׂוֹת בְּלִי לְשִׁמוּעַ, דְּאִינוּ יוֹדַע מַה לַעֲשׂוֹת, וְאֲפִילוֹ הַמְּלֵאכִים שְׁכֵתוּב עֲלֵיהֶם עוֹשֵׂי דְבָרוֹ לְשִׁמוּעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ, מְכַל מְקוֹם הֵם צְרִיכִים לְשִׁמוּעַ תַּחֲלִילָה, שֶׁאִם לֹא כֵן לֹא יִדְעוּ מַה לַעֲשׂוֹת. וְאִם בֹּא לְאֲפּוֹקֵי שְׁלֵא יִשְׁמְעוּ וְאַחַר כֵּן יֵשְׁבוּ וְיִתְבּוֹנוּ וְיִדּוּנוּ וְיִכְרִיעוּ, שֶׁזֶה כָּבֵר מִדְּרָגָה יוֹתֵר פְּחוּתָה שְׁשׁוּמְעִים וְאַחַר כֵּן דְּנִים וְעוֹשִׂים חֲשׁוֹנוֹת, מַה שְׁאִין כֵּן מִלְּאֲכִים עוֹשִׂים תִּיכֵף כְּשׁוּמְעִים.

אִמְנֵם אִם כֵּן בְּשִׁלְמָא אִם הָיוּ אוֹמְרִים נִשְׁמַע וְנִתְבּוֹנֵן וְאַחַר כֵּן נַעֲשֵׂה, זֶה מִדְּרָגָה פְּחוּתָה, אֲבָל אִם הָיוּ אוֹמְרִים נִשְׁמַע וְאַחַר כֵּן נַעֲשֵׂה מִיֵּד בְּלֹא לִשְׁבַת וְלִדּוֹן, הִיָּה טוֹב מְאוֹד, שֶׁהָרִי גַם עֲכָשִׁיו שֶׁהַקְּדִימוֹ נַעֲשֵׂה לְנִשְׁמַע, מְכַל מְקוֹם בְּהַכְרַח הַכוּוֹנָה לְשִׁמוּעַ וְאַחַר כֵּן לַעֲשׂוֹת, שֶׁהָרִי אֵי אֲפִשֵׁר לַעֲשׂוֹת לְפָנֵי שְׁשׁוּמְעִים.

דְּרָגַת כָּלֵל יִשְׂרָאֵל בְּמִתְּנַן תּוֹרָה

אֲלֵא עַל כִּרְחֵךְ שְׁאֵף עַל פִּי שְׁצַרִּיכִים לְשִׁמוּעַ תַּחֲלִילָה, מְכַל מְקוֹם יֵשׁ דְּבַר שְׁכָל הוֹוִייתוֹ הוּא בְּנוֹי בְּכַדִּי לַעֲשׂוֹת, וְאֲפִילוֹ לֹא לְשִׁמוּעַ בְּכַדִּי לַעֲשׂוֹת, אֲלֵא שְׁמִצִּיאוֹתוֹ הִיא לַעֲשׂוֹת, וְכִמוֹ הַמְּלֵאכִים שְׁנוֹצְרוּ כַּדִּי לַעֲשׂוֹת וְלֹא כַּדִּי לְשִׁמוּעַ, אֲלֵא דֵּהֵיכִי תִמְצִי לַעֲשׂוֹת הוּא רַק עַל יְדֵי שְׁמִיעָה.

וְכָלֵל יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי מִתְּנַן תּוֹרָה הִגִּיעוּ לְדְרָגָה זֹו שֶׁל הַמְּלֵאכִים, וְכִמוֹ שְׁפִירִשׁ"י שֶׁהֵם מוֹכִנִים לַעֲשׂוֹת קוֹדֵם שִׁשְׁמְעוּ, וְלֹא כְּדֶרֶךְ שְׂאֵר עֲבָדִים שְׁשׁוּמְעִים תַּחֲלִילָה אֵת הַדְּבַר לִידַע אִם יִכּוֹלִים לְקַבְּלוֹ עֲלֵיהֶם אִם לֹאוֹ עֲכ"ל, שֶׁהֵם עֲבָדִים כְּאֵלוֹ שְׁכָל הוֹוִייתֵם וְתַכְלִיתֵם לַעֲשׂוֹת, אֲלֵא שְׁצַרִּיכִים לְשִׁמוּעַ תַּחֲלִילָה כַּדִּי לְדַעַת מַה לַעֲשׂוֹת.

וְזֶה מַה שְׁאִמְרוּ חַז"ל שֶׁהַקְּב"ה אִמְרֵי מִי גִילָה לְבַנִּי רַז זֶה, שֶׁהִגִּיעוּ לְדְרָגָה שֶׁהִרְגִישׁוּ שְׁכָל תְּפִקִּידִם בְּחִיִּים הוּא לַעֲשׂוֹת רְצוֹן הַשֵּׁם, וּבְמַה אֲפִשֵׁר לְבִטָּא אֵת הַדְּבַר הַזֶּה, בְּמַה שְׁמִקְדִּימִים נַעֲשֵׂה לְנִשְׁמַע, דְּהֵינּוּ שֶׁהִעִיקָר זֶה נַעֲשֵׂה, שְׁאִנְחָנוּ עֲבָדִים שְׁנוֹצְרָנוּ רַק כַּדִּי לַעֲשׂוֹת צִוּוֵי הַשֵּׁם, אֲלֵא שְׁצַרִּיכִים לְשִׁמוּעַ בְּכַדִּי לְדַעַת מַה לַעֲשׂוֹת.

אם אתם מקבלים את התורה מוטב

והנה בגמרא שם איתא ויתייצבו בתחתית ההר, אמר רב אבדימי בר חמא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, והתוספות הקשו ואף על פי שכבר הקדימו נעשה לנשמע, ותימצו שמא יהיו חוזרים כשיראו האש הגדולה שיצאה נשמתן.

ובאמת צריך ביאור שהרי את השבע מצוות נצטוו בני נח בלי לשאול תחילה אם רוצים לקבל, אלא הקב"ה ציווה וצריך לעשות, ואם הקב"ה רצה לצוות לכלל ישראל תרי"ג מצוות, שיצווה אותם, ולמה צריכים קבלה.

ועוד אמרו שם בגמרא אמר חזקיה מאי דכתיב משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה, אם יראה למה שקטה ואם שקטה למה יראה, אלא דבתחילה יראה ולבסוף שקטה, ולמה יראה כדריש לקיש דאמר ריש לקיש מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום השישי, ה' יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימים ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו, וגם כאן צריך ביאור למה צריך שיקבלו וכי אי אפשר לצוותם תרי"ג מצוות בלי שיקבלו.

והנה לאחר שחטאו בעגל בני ישראל ירדו מאוד מהמדרגה שהיו במתן תורה, ולפני שמשוה התפלל כתוב (בפרשת כי תשא ל"ב י') שהקב"ה אמר ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול, אבל לא אמר שיחזיר העולם לתוהו ובוהו, ולכאורה כמו שאמר בתחילה אם מקבלים התורה מוטב ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו, כך צריך להיות לאחר מתן תורה שאם לא מקיימים את התורה מה ערך העולם.

אלא שאף על פי שחטאו בעגל וסובלים מזה בכל הדורות, וכמו שפירש"י (בפרשת כי תשא ל"ב ל"ד) שאין פורענות שבאה על ישראל שאין בה קצת מפירעון עוון העגל, אבל למעשה חטאו רק קצת, ובפסוק (שם פסוק כ"ח) כתוב שהרגו שלושת אלפי איש, ובמדרש נראה שחטאו עוד פחות (בקול אליהו מובא שחטאו רק שש מאות), אבל החטא נחשב לכלל כיון שישראל ערבים זה לזה.

מתן תורה - התמסרות וקבלת עול מלכות שמים

אמנם בקבלת התורה משמע שכולם אמרו נעשה ונשמע, וכנראה שאם אפילו חלק קטן לא היו מסכימים, כבר לא היה ראוי למתן תורה, וחז"ל אומרים ארץ יראה, כי יתכן שאפילו אם חלק קטן לא היו מקבלים, היו חוזרים לתוהו ובוהו, שכבר לא ראוי למתן תורה וכל העולם יתבטל.

כי כל הבריאה נוצרה בשביל תורה, וללא זה אין לפניו יתברך צורך בבריאה, ועולם של תורה זה אחרת מקיום מצוות, כי במצוות שנצטוו בני נח לא צריך קבלה, אלא אפשר לצוות מה צריך לעשות ומה אסור לעשות, אבל תורה זה שליטה על הבריאה, שכל הבריאה נתונה תחת שליטת התורה היינו של הקב"ה, שהרי קודשא בריך הוא ואורייתא חדא הוא.

ובכדי שיהא תורה לא מספיק שהקב"ה יצווה חוקים ומצוות, אלא צריך שיהיו אנשים שיתמסרו בדרגת מלאכים, שיהיו עושי דברו לשמוע בקול דברו, אבל לולא זה אף על פי שיתכן שיקיימו המצוות, אבל אם לא ירגיש כל אחד שכל חייו זה להיות עבד במלוא מובן המילה, כמו מלאך שאינו צריך לשום ענין עצמי רק לשרת את השם, לעשות רצון קונו, ולכך הם נקראים עושי דברו, שאף על פי שצריכים לשמוע מה לעשות, אבל אין להם דבר אחר חוץ מהעשייה, ואין להם שמיעה ועשייה, אלא כל השמיעה היא היכי תמצוי לעשייה.

ולמצב של תורה צריכים אומה שלמה שנכנסת תחת עבדות שמים כמו מלאכים, שכמו שיש מלאכים בשמים כך יש מלאכים בארץ, אלא שלמלאכים שבשמים אין מלחמת היצר וכל הצרות שיש לאדם, שהוא נתון תחת מלחמות וצריך לעבור הכל.

עושי דברו לשמוע בקול דברו

ולדרגה של תורה צריך אומה שבכוחה לקבל מלכות שמים בבחינה כזו שאין להם דבר אחר, אלא שנוצרו לעשות רצון השם, וממילא לא מספיק שהקב"ה יצווה, כי לא זה העיקר, אלא רצונו בעם שמוכן להיות עבדים בדרגת מלאכים, שהם עושי דברו לשמוע בקול דברו.

ומה שכתבו תוספות כי שמא יהיו חוזרים כשיראו האש הגדולה שיצאה נשמתן, אין הכרח שכוונתם שכולם היו חוזרים בהם, ועוד שאף על פי שכולם אמרו נעשה ונשמע, מכל מקום היו כמה דרגות, ויתכן שיהיו אנשים חלשים שכשיראו האש הגדולה ותצא נשמתן ייסוּגוּ, ולפיכך כפו עליהם הר כגיגית.

אמנם גם אז אין זה קבלה בכפייה, כי כמו שביארנו אי אפשר לתת התורה אם אינם מסכימים להיות עבדים בדרגת עושי דברו, אלא שבעצם הם רוצים, וההוכחה לכך מזה שכולם אמרו נעשה ונשמע, אלא שיתכן שיהיו אנשים שלא יוכלו להחזיק מעמד ויפחדו מהאש הגדולה, משום זה הוצרכו לעשות דבר כנגד זה, אבל סוף סוף כלל ישראל הגיעו למצב שהסכימו להיות עושי דברו לשמוע בקול דברו, שאם לא כן לא היה ראוי למתן תורה.

והתנאי שהותנה עם מעשה בראשית, לא היה על מנת שיתנו את התורה, אלא על מנת שיקבלו עליהם התורה, כי עם שמוכן להשתעבד למלכות שמים בבחינת מלאכי השרת שהם עושי דברו, הוא ראוי לקבל התורה, ורק אז העולם יכול להתקיים.

"נשמע" כדי לדעת מה לעשות

וכשחטאו בעגל אף על פי שזה הוריד ממדרגת כלל ישראל, ועד היום סובלים מזה ואין זה אותנו המצב, שבזמן מתן תורה כתוב שנתרפאו כל החולים (עין רש"י בפרשת יתרו י"ט י"א - כי ט"ו) ואי אפשר להגדיר המצב אם לא היו חוטאים, אבל מכל מקום לא איבדו לגמרי, כיון שרק המיעוט חטאו, אבל כלל ישראל נשאר עבדי השם בבחינת מלאכי השרת שהם עושי דברו, ומשום כך אפילו שירדו, אבל יש תורה בעולם וכשיש עולם אין תוהו ובוהו, אבל תורה לא יכול להיות בלי דרגת עושי דברו לשמוע בקול דברו.

והנה מדברים על דור המדבר שהיו דור דעה שקיבלו התורה, וזכו לנבואה שאמרו שירה על הים, וכמו שפירש"י בפרשת בשלח (טו, ב) ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים, ומה שייך להידמות להם, אבל יסוד הדברים שכשיש תורה, אז אפילו אם יש ירידות, מכל מקום לעולם יש קיום בזכות התורה.

והנה אם היו עושים המצוות בלי לקבל גם היה טוב, אבל כנראה שהזכות המיוחד שזכו, הוא על ידי הקבלה שאמרו נעשה ונשמע, שבזה ביטלו עצמותם לגמרי, שהם כמלאכים שאין להם כלום חוץ מלעשות רצון קונם, ולזה הם מזומנים, ולא רק שעושים לאחר ששומעים, אלא תכליתם לעשות, והשמיעה רק כדי לדעת מה לעשות.

ההתעלות בימים אלו המסוגלים לעלייה רוחנית גדולה

והנה אם רוצים להתעלות בימים אלו שהספרים כותבים שהם מסוגלים לעלייה רוחנית גדולה, צריך ללכת במהלך והנהגה שהתהלכו לפניו אז, לכל הפחות לפי מדרגתנו הפחותה, שאם רוצים עלייה ממשית ברוחניות, האדם צריך להשלים בעצמו שמטרת חייו הוא רק לעשות, והנשמע הוא רק כדי לדעת מה לעשות.

ואז נקווה בסייעתא דשמיא שיהיה השפעה, שהקב"ה משפיע בכל דור מעין מה שהיה אז, וכמו שהם זכו לדרגות גבוהות מאוד, אז כל אחד לפי דרגתו יעלה, ואם יקבל על עצמו עול מלכות שמים בבחינה כזאת, הוא יזכה לתורה, דמשמע שלתורה צריך קבלה, וללא זה לא זוכים, וכשלא זוכים אז כל העולם תוהו ובוהו, כי כל הבריאה כולה רק בזכות התורה.

ואף על פי שאנו רחוקים מדרגה זאת מכל מקום זה הדבר הראוי והנכון, שאדם ירגיש שלא נמצא בעולם לתפקיד אחר חוץ מלהיות בן תורה, ובן תורה הכוונה לעשות כל מה שהקב"ה רוצה, והשמיעה היא היכי תמצוי לדעת מה לעשות, אבל העיקר להיות עושי דברו, ואפילו שאנשים נופלים קצת לפעמים, אבל עצם הדבר שמקבלים מרומם מאד.

וכמו בזמן מתן תורה שהתרוממו לדרגה כזו ששינתה סדרי עולם, שבשעת מתן תורה השתנה הכל, ואיתא במדרש רבה (יתרו כט, ט) אמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן כשנתן הקב"ה את התורה ציפור לא צווח וכו', וכל העולם כולו עמדו תחת הרושם החזק של מתן תורה, מפני שקיום העולם הוא בעצם מתן תורה, שכל מה שהיה עד אז היה תלוי ועומד, וכל אחד יכול להיות לא רק קיום לעצמו אלא לכל העולם.

ועל ידי מה שאנשים מקדישים ומשעבדים עצמם יותר לקבלת עול מלכות שמים, זה מוסיף כוח בפמליא של מעלה (עיין נפש החיים ש"א פ"ג) ובעולם ומכריע כל העולם, ואפשר לזכות לעליה גדולה בימים האלו היקרים מפז, ולא מספיק מה שאחר כך יעשו, אלא בעצם הקבלה נחשב כמקיים כל התורה וזוכים למדרגות גבוהות מאד.

והקב"ה יעזור שכל אחד מאתנו יזכה לטהר לבו לקדושה וטהרה ולקבלת עול מלכות שמים בבחינה גבוהה מאד, וזוכה לקבלת התורה ולגדול בתורה ויראת שמים כרצונו יתברך מאיתנו.

- ב -

תיקון המידות הכשר לקבלת התורה

נאמר בהיכל ישיבת פוניבז' לצעירים, ערב חג השבועות תשנ"ב

הקדמת נעשה לנשמע - אנן דסגינן בשלימותא

בשבת (פח, א) איתא ההוא צדוקי דחזייא לרבא דקא מעיין בשמעתא ויתבא אצבעתא דידיה (אצבעות ידיו) תותי כרעא וקא מייץ בהו (היה ממעכן ברגליו ואינו מבין מתוך טירדא) וקא מבען אצבעתיה דמא, אמר ליה עמא פזיזא (נמהר) דקדמיתו פומייכו לאודנייכו אכתי בפחזותייכו קיימיתו ברישא איבעיא לכו למשמע אי מציתו קבליתו ואי לא לא קבליתו (קודם ששמעתם אותה היא קשה ואם תוכלו לעמוד בה קבלתם עליכם לקיימה), אמר ליה אנן דסגינן בשלימותא כתיב בן תמת ישרים תנחם הנך אינשי דסגן בעלילותא כתיב בהו וסלף בוגדים ישדם.

והנה צדוקי זה (ומדאמר עמא פזיזא, כנראה שלא היה יהודי, ולפעמים כתוב צדוקי מפני הצנזורה) ראה במעשיו של רבא שיושב ולומד ולוחץ אצבעותיו עד שזב ממנו דם, מעשה המראה על פזיזות, שעושה דברים בלי מחשבה, והוסיף לומר שכך עשו במתן תורה שהקדימו נעשה לנשמע, ואיך אמרתם כך הרי יתכן שהיה מצווה עליכם דברים שלא תוכלו לעמוד בהם.

והנה רבא לא ענה לו על מה שעשה עכשיו, אלא על מה שהקדימו נעשה לנשמע, ואמר לו כי אנחנו שהולכים בתמימות כתוב עלינו תומת ישרים תנחם, ועליכם כתוב וסלף בוגדים ישדם.

ולכאורה זה לא תשובה על הביקורת שאמר, אלא כעין תשובת קנטור, שזה כמו שאחד יאמר לחברו שלא עשה דבר הגון, ויענה לו אני אדם טוב ואתה אדם רע, ואין דרך חז"ל לענות באופן כזה, ורש"י מיישב זה ומפרש שענה לו שהתהלכנו עמו בתום לב כדרך העושים מאהבה וסמכנו עליו שלא יטענו בדבר שלא נוכל לעמוד בו.

ובאמת צריך ביאור וכי הצדוקי הזה חשב שהקב"ה יצווה אותנו דברים שאי אפשר לעמוד בהם, מה תועלת יהיה מכך שיצווה בדברים כאלו ויעניש על שלא מקיימים אותם, וכי ברא אותנו בשביל להעניש ללא שום תועלת.

מי גילה לבני רז שמלאכי השרת משתמשים בו

והנה בגמרא שם לעיל אמרינן אמר רבי אלעזר בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשים בו דכתיב ברכו השם מלאכיו גיבורי כוח עושי דברו לשמוע בקול דברו, ברישא עושי והדר לשמוע.

וכנראה מהפסוק ומדברי חז"ל שזה שבח למלאכים מה שהם עושי דברו לשמוע בקול דברו, ולכאורה בשלמא על אנשים זה שבח, אבל מלאכים כשאומרים להם לעשות הם מוכרחים לעשות, וכי יש להם בחירה ויכולים להתנגד.

ומבארים שבאמת גם מלאכים יכולים להתנגד, אבל מאחר שהכרתם והשגתם בגדלות השם כל כך גדולה, ממילא לא יכולים להתנגד, כי יודעים מהו הנברא ומי הבורא, וממילא לא שייך אפילו שיחשבו לעשות אחרת ממה שנצטוו.

אמנם בעצם היה שייך שגם מלאך לא יעשה מה שאומרים לו, שכיון שהם בעלי שכל ואינם דוממים שייך שיתנגדו, ואין זה כזורק אבן שלא שייך לומר שהאבן יתנגד לזריקה, אלא משום שמשגיגים את הקב"ה בבהירות כל כך גדולה, וברור להם ההבדל בין הבורא לנברא לא יכולים להתנגד, וזה שבח שנמצאים במצב כזה שכל כך מבינים בגדלות הקב"ה עד שאי אפשר להתנגד, כי יודעים שלא שייך לשאול שאלות על מה שמצטווים ומוכרחים לעשות.

נעשה ונשמע - דרגת הבחירה כמו מלאכים

והנה אם יאמרו לאדם שומר תורה ומצוות לאכול חזיר ח"ו, הוא יאמר לא שייך שאני יאכל, ואף על פי שיש לו בחירה ואם רוצה יכול לאכול, מכל מקום הדבר הזה כל כך רחוק ממחשבתו עד כדי כך שלא יכול לעשות את זה, אבל אינו משולל מבחירה שהרי אם ירצה יכול לאכול.

אבל יש עבירות יותר קלים בעיני אנשים (הנקראים בלשון חז"ל שאדם דש בעקביו), וכשמגיע ניסיון כזה לפני האדם, הוא פוסח על שני הסעיפים ויש לו ניסיון אם לעשות או לא לעשות, וצריך להילחם על זה.

וכגון אם בא לפניו ניסיון אם ללמוד או לעשות דבר אחר, ומתגבר והולך ללמוד הוא עבר ניסיון, ואין דמיון בין אם בא לפניו ניסיון של אכילת חזיר, או ניסיון של ביטול תורה, כי אכילת חזיר כל כך רחוקה בעיניו, עד שזה כמעט בלי גדר בחירה, אבל ביטול תורה לא כל כך רחוק והניסיון יותר גדול.

והנה כשבני ישראל נשאלו אם רוצים לקבל את התורה, הם היו בדרגה גבוהה שלא היה שייך שלא יאמרו נעשה, כי במשך הזמן מיציאת מצרים וקריעת ים סוף כל כך התרוממו, וכמבואר בספרים שבכל יום ניתקו עצמם משער טומאה אחד ונכנסו לשער קדושה, וכל כך התנתקו מטומאה ונכנסו לטהרה, עד שהגיעו למצב כזה שכמעט לא היה להם בחירה, וכמו שפירשנו שאף על פי שתמיד יש בחירה, מכל מקום כשהדבר רחוק מאד והניסיון קטן ביותר זה נחשב כמעט שאין בחירה, ואין שום הוה אמינא ומחשבה שלא לעשות את רצון השם.

וזה מה שאמר מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשים בו, שהמלאכים הם בדרגה כזאת שלא שייך שיתנגדו, ולא מצד עצם הווייתם, כי באמת היה שייך שיתנגדו שהרי אינם דוממים, ובעל שכל שייך שיתנגד, אבל כיון ששכלם כל כך מלוטש לא שייך התנגדות, לפי שמשגיגים את חשיבות הקב"ה ויודעים שהנבראים הם אפס וכלום כלפיו יתברך, וכן כלל ישראל הגיעו לדרגה כזאת שכמעט לא היה בחירה, שכל כך הבינו שלא שייך לחשוב להתנגד למה שהקב"ה אומר, וכי שייך שיחשבו שמא יצווה אותנו דברים שלא נוכל לעמוד בהם.

תומת ישרים תנחם וסלף בוגדים ישדם

אבל הצדוקי חשב את המעשה הזה לפזיזות, כיון שאינו שייך להיות בדרגה כזאת, להשיג מהו הבורא ומהו הנברא, שלא שייך שלא לעשות מה שהשם מצווה, וענה לו אגן דסגיגין בשלימותא וכו',

דהיינו שתדע שהמקור לזה תלוי במידות, שאדם שמידותיו מושחתות לא שייך שיגיע למדרגה כזאת, ואפילו את הקב"ה הוא יכול לחשוך ח"ו.

שהרי זה כנגד השכל, שאפילו כשישאלו אדם לאחר שיחשוב אם לקבל התורה, האם הקב"ה יצווה על דברים שאי אפשר לעמוד בהם וכשלא יקיימם יענש, הרי בוודאי יאמר שאם כן לאיזה תועלת הוא נברא, שזה כאילו שרוצה להתנקם בו, וכי עשה לו רע, מה יהיה מזה להקב"ה, ולמה הצדוקי חשב שאולי הקב"ה יצווה בדברים שאי אפשר לעמוד בהם.

אלא על כרחך שכשהמידות מושחתות אי אפשר להקשות, כי הוא תופס בהקב"ה כמו שהוא, דהוא אדם שיש בו קנאה ושנאה וכל מיני מידות מושחתות, ומשום כך אינו יכול להבין שיש דבר אחר, ואפילו על הקב"ה אינו מבין זה, כי אינו יכול להשיג ולהבין שיש משהו יותר גבוה מזה, ואינו מבין דבר כל כך פשוט כי למה הקב"ה יעשה דבר כזה, וזה הכל כתוצאה ממידות רעות.

אבל אנחנו הלכנו בתום, שבכל יום מהמ"ט יום מיציאת מצרים עד מתן תורה, התנתקנו משער טומאה, דהיינו מהמידות הרעות והדברים הגרועים, עד שהגענו לדרגה של ויחן שם ישראל כנגד ההר, ופירש"י (בפרשת יתרו י"ט ב') כאיש אחד בלב אחד, ללא תרעומות ומחלוקת.

וכשהגיעו לדרגת תומת ישרים, אז תנחם, שאין כבר אפשרות לחשוב לא לעשות, וכמו מלאכים העושים מיד ללא מחשבות אחרות, אבל מושחת שמידותיו אינם מתוקנות, לא יכול להבין שיש משהו טהור, ועליהם נאמר וסלף בוגדים ישדם.

מידות טובות תנאי עיקרי לקבלת התורה

אם כן היסוד שחז"ל גילו לנו בזה, שלא בגלל שהיו מידות טובות הקב"ה עשה חסד ונתן לנו את התורה, אלא זה תנאי עיקרי, שבשביל להיות מתן תורה צריך להיות שיפור המידות, להגיע לדרגת תומת ישרים, ואמירת נעשה לפני נשמע יהיה כדבר המובן מאליה ואז יזכו לתורה, אבל מי שהוא ח"ו בגדר וסלף בוגדים, ויש לו פחד שנובע ממידות הרעות אין לו שייכות למתן תורה.

ולפי המבואר יש להבין מה שהגמרא בשבת (פח, א) אומרת בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא מלאכי השרת וקשרו לכל אחד מישראל שני כתרים, ולכאורה אף אם היו אומרים נשמע ונעשה גם כן היו קושרים שני כתרים, ולהנ"ל כי אם היו אומרים נשמע ונעשה אינם ראוים כלל לקבלת התורה.

וכמו שלא שייך תורה בלי מידות טובות, כך אי אפשר מידות טובות ללא תורה, ששניהם הולכים ביחד, ואי אפשר להגיע לאיזה דרגה ללא שניהם יחד, ובאמת חלק גדול מהמ"ט דברים שהתורה נקנית בהם (השנויים באבות פ"ו מ"ה) הם מענייני מידות, וגם אי אפשר להגיע למידות בלי תורה, וכלל ישראל יכלו להתנתק מהטומאה ולהתקרב להקב"ה רק בגלל שציפו לתורה, שהיו מעותדים לתורה.

וזה עבודת האדם לעמול בתורה ולשפר המידות, שעל ידי התורה מתקרבים לשפר המידות, ובשיפור המידות מתקרבים לתורה, ובפרט עכשיו שאנו עומדים סמוך למתן תורה צריך להשתדל עד כמה שאפשר, כל אחד לפי כוחותיו, להתחזק בתורה, ויחד עם זה להשתדל לשפר המידות בין אדם לחברו וכל הדברים התלויים בזה, ואז הקב"ה יעזור לכל אחד שיזכה לעלייה גדולה בתורה ויראת שמים.

מִן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה

הַגָּאוֹן רַבִּי מִיכָל יְהוּדָה לִפְקוּבִיץ שְׁלִיט"א

- א -

עִיקְרֵי הַהֲכָנָה לְקַבְּלַת הַתּוֹרָה

נֹאמֵר בְּהִיכָל יְשִׁיבַת בֵּית מִדְרַשׁ עֲלִיּוֹן, עֶרֶב חַג הַשְּׁבֻעוֹת תַּשֶּׁס"ב

הַתְּגַבְרוּת וְהַתְּעַצְמוּת בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה

עוֹמְדִים אֲנוּ לִפְנֵי חַג מִתֵּן תּוֹרָה, נִלְמַד אֶת הַפְּרָשָׁה שֶׁל קַבְּלַת הַתּוֹרָה, וּמִמֶּנָּה נִרְאָה מָה עֲלֵינוּ לַעֲשׂוֹת בִּימֵים אֵלוּ.

בְּפֶרֶשֶׁה (יִתְרוֹ) רֹאִים שְׁצִרִיךְ הַכְּנָה כְּדֵי לְזַכּוֹת לְמִתֵּן תּוֹרָה. מֵהִי הַהֲכָנָה, כְּתוּב בַּפְּסוּק "בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּיוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְּבַר סִינֵי וְגו'...", וְאַחַר כֵּךְ יֵשׁ מִקְרָא נֹסֵף "וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיְבֹאוּ מִדְּבַר סִינֵי וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַר וַיַּחֲנוּ שֵׁם יִשְׂרָאֵל נֹגַד הַהָר". וּבְאוֹר הַחַיִּים הַקְּשָׁה עַל הַפְּסוּק וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים, קְשָׁה לְמָה אֵיחָר הַמוֹקְדֵם, כִּי פְסוּק זֶה הִיָּה לוֹ לְהַקְדִּים קוֹדֵם פְּסוּק שֶׁלִּפְנֵינוּ שֶׁאֵמַר בָּאוּ מִדְּבַר סִינֵי.

וְכַתֵּב הָאוֹר הַחַיִּים: אֲכֵן כּוֹונַת הַכְּתוּב הוּא לְהַקְדִּים שְׁלֹשָׁה עֲנִינִים שֶׁהֵם עִיקְרֵי הַהֲכָנָה לְקַבְּלַת הַתּוֹרָה, שְׁבִאֲמֻצְעוֹתֵם נִתְרַצָּה ה' לְהַנְחִילֵם נַחֲלַת שְׁדֵי הִיא תּוֹרַתְנוּ הַנְּעִימָה, הָא' הוּא הַתְּגַבְרוּת וְהַתְּעַצְמוּת בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה, - וְהֵינּוּ שִׁיכִין אֶת עַצְמוֹ לְהַתְּמַסֵּר לְגַמְרֵי הַתְּגַבְרוּת בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה - כִּי הַעֲצָלוּת הוּא עֵשֶׁב הַמִּפְסִיד הַשְּׁגָתָה, - כְּמוֹ שְׁבִשְׁדָה שְׁזָרַע דְּבָרִים טוֹבִים שֶׁל נְטִיעוֹת אִם בַּעַל הַשְּׂדֵה יִשְׁאִיר אֶת זֶה שִׁיגְדֵל עֵשֶׁבִים שֶׁל קוֹצִים וְדַרְדְּרִים הֵם יִפְסִידוּ אֶת כָּל הַנְּטִיעוֹת - וְלֹא תִמְצָא כִּי כָל מְקוֹם שִׁיזְכְּרָנָה ה' לְתוֹרָה יִדְקְדָקוּ לומר לְשׁוֹן חוּזֵק וְאוֹמֵץ, עַד גָּדַר שִׁמִּית עַצְמוֹ עֲלֶיהָ, דְּכִתִּיב (בְּמִדְבַר יֵט יֵד) זֹאת הַתּוֹרָה אֲדַם כִּי יָמוֹת וְגו', וְכו', וְכִנְגַד זֶה אָמַר הַכְּתוּב וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים, לֹא בָא לְהוֹדִיעַ מְקוֹם שֶׁמִּמֶּנּוּ נִסְעוּ, שֶׁאִם כֵּן הִיָּה לוֹ לְהַקְדִּימוֹ קוֹדֵם תַּחְנוּתֵם, אֲלֵא נִתְכוּוֹן לומר שֶׁנִּסְעוּ מִבְּחִינַת רִפְיוֹן יָדִים וְכו' וְהִכִּינוּ עַצְמָם לְעִבּוֹד עֲבוֹדַת מֶשֶׁא בְּנוֹעַם ה', וְהוּא אֹמְרוֹ וַיְבֹאוּ מִדְּבַר סִינֵי. זֶהוּ חֶלֶק אֶחָד, שְׁצִרִיךְ לְהַכִּין אֶת עַצְמוֹ לְהַחֲלִיט וּלְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ הַתְּגַבְרוּת וְהַתְּעַצְמוּת בְּשִׁקְדוּת הַתּוֹרָה.

וְעִנִּין ב' הוּא הַשְּׁפִלוּת וְהַעֲנוּוָה, - כְּדֵי לְזַכּוֹת לְתוֹרָה צִרִיךְ שְׁפִלוּת וְעֲנוּוָה - כִּי אֵין דְּבָרֵי תּוֹרָה מִתְּקִימִים אֲלֵא בְּמִי שֶׁמִּשְׁפִּיל עַצְמוֹ וּמְשִׁים עַצְמוֹ כְּמִדְבַר (עִירוּבִין נֵד), וְכִנְגַד זֶה אָמַר וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַר, פִּירוּשׁ לְשׁוֹן שְׁפִלוּת וְעֲנוּוָה כְּמִדְבַר שֶׁהַכֵּל דּוֹרְכִים עֲלָיו.

וְעִנִּין ג' הוּא בְּחִינַת יִיעוֹד חֲכָמִים בְּהַתְּחַבְּרוּת בְּלֵב שְׁלֵם וְתַמִּים לֹא שִׁיחֵיו בַּד בְּבַד, שְׁעֲלִיהֶם אָמַר הַכְּתוּב (יִרְמִיָּה נ, לו) חֲרַב אֶל הַבָּדִים (תַּעֲנִית ז), אֲלֵא יִתְעוּדוּ יָחַד וַיַּחֲדוּ זֶה לְזֶה, וַיִּסְבִּירוּ פְּנִים זֶה לְזֶה, וְכִנְגַד זֶה אָמַר וַיַּחֲנוּ שֵׁם יִשְׂרָאֵל לְשׁוֹן יָחִיד, שֶׁנִּעֲשׂוּ כּוֹלֵךְ יָחַד כְּאִישׁ אֶחָד, וְהֵן עֲתָה הֵם רְאוּיִים לְקַבְּלַת הַתּוֹרָה.

בְּכָל דּוֹר יֵשׁ לְכָל יָחִיד אֶת הַמַּעֲמָד קַבְּלַת הַתּוֹרָה שְׁלוֹ

יְכוּלִים אֲנוּ לְחַשׁוֹב שֶׁכֵּל זֶה נֹאמֵר עַל דּוֹר מִקְבְּלֵי הַתּוֹרָה, הַדּוֹר שֶׁזָּכוּ לְהִיּוֹת בְּמַעֲמַד הַר סִינֵי וּלְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, וּבְכַדֵּי לְזַכּוֹת לְמַעֲמַד נִשְׁגָּב כִּזֶּה שֶׁהַקְּב"ה בְּעַצְמוֹ יִתֵּן לָהֶם אֶת הַתּוֹרָה הֵיוּ צְרִיכִים לְהַכִּין אֶת עַצְמָם בְּאֵלוּ שְׁלֹשָׁה הַדְּבָרִים, אֲבָל אַחֲרֵי שֶׁהַקְּב"ה כָּבַר נִתֵּן אֶת הַתּוֹרָה, יְכוּלִים לְחַשׁוֹב שֶׁכָּבַר יֵשׁ לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה וְאֵין צִרִיךְ עוֹד הַכְּנָה, אֲמֵנָם לְמַדְנֵנוּ מִדְּבָרֵי הַגַּמ' בְּבִרְכוֹת (כ"ב א') שֶׁאֵינוּ כֵּן דְּאִיתָא שֶׁ

על הפסוק בפרשת ואתחנן (דברים ד') "והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלוקיך בחורב", אומרת הגמ' בברכות שהתורה סמכה את והודעתם לבניך ולבני בניך ליום אשר עמדת לפני ה' אלוקיך בחורב, לומר לך שבאותה המידה והאופן איך שדור מקבלי התורה זכו לקבל את התורה ככה זה והודעתם לבניך ולבני בניך שגם דורות הבאים צריכים להכין את עצמם באותו האופן, שכשם שבזמן מתן תורה היה ביראה ורעדה וזיע ופחד כך צריך להיות לימוד התורה גם כן ביראה ברתת ובזיע ובפחד.

הרי למדנו מהמאמר הזה, שאין הכי נמי כבר היה מעמד של מתן תורה, אבל עדיין כלפי כל יחיד ויחיד יש מצב של קבלת התורה הפרטית שלו, מה שזוכה לקבל מהקב"ה כביכול את חלק התורה שזוכה בו, וזה היה הקבלת התורה הכללית לכלל ישראל היה שכל אחד ואחד בלימודו ובהכנתו הפרטית ללימוד התורה, כך יזכה באותה שעה לקבל את התורה.

זכירת מעמד הר סיני כדי שנלמד לעשות ככה

ואם כן לא רק שבכל שנה ושנה בעת הזאת מתחדש לנו ההשפעה של המעמד הגדול של מתן תורה, אלא כל יום ויום כשיושבים ומתחילים ללמוד, עכשיו מתחיל הלומד לקבל תורה מסיני, לקבל תורה מפי הקב"ה, וכשם שאז קבלת התורה היה באימה וביראה ברתת ובזיע, כך באותם המעלות ובאותו היראה צריך להיות האופן של קבלת התורה אצלנו.

ויסוד הדברים מבואר גם בדברי הרמב"ן על האזהרה שנאמרה בתורה (דברים פ"ד פס"ט) "רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיידך". וכתב שם הרמב"ן: : הכתוב הזה לפי דעתי מצות לא תעשה, הזהיר בה מאד, כי כאשר אמר שנוהר בכל המצות ונשמור החוקים והמשפטים לעשותם, חזר ואמר רק אני מזהירך מאד להישמר ולשמור עצמך מאד מאד לזכור מאין באו אליך המצות, שלא תשכח מעמד הר סיני מכל הדברים אשר ראו שם עיניך הקולות והלפידים את כבודו ואת גדלו ודבריו אשר שמעת שם מתוך האש, ותודיע כל הדברים אשר ראו עיניך במעמד הנכבד ההוא לבניך ולבני בניך עד עולם ופירש הטעם כי השם עשה המעמד ההוא כדי שתלמדו ליראה אותו כל הימים ואת בניכם תלמדון לדורות עולם, אם כן עשו אתם ככה ואל תשכחו אותו.

עלינו לדייק בכל תיבה ותיבה מלשון הרמב"ן: "רק אני מזהירך מאד" יש מצות עשה של זכירת מעמד הר סיני, להישמר ולשמור מאד פן תשכח את כל הדברים אשר ראו עיניך, את כל הקולות והלפידים וכו' שהיו במעמד הגדול הזה, ואף להנחיל לדורות הבאים, דור לדור יביע אומר, "ותודיע כל הדברים אשר ראו עיניך במעמד הנכבד ההוא לבניך", שיזכרו ולא יסור מלבבם המעמד הזה אם כל המראות שהיו שם, לקיים את הזכירה של מעמד הר סיני באופן כזה ממש שנרגיש כמו שהיינו אנשי דור מקבלי התורה. ומה התכלית של זכירת מעמד הר סיני? לזכור מאין באו אליך המצוות, שזכור ונתבונן תמיד מי המצווה על המצוות. שכל אופן המעמד הזה היה במטרה אחת בכדי שיוסיפו יראה, יראת השם.

ולכך מוטל על כל יחיד ויחיד לזכור ולא לשכוח, "כי השם עשה המעמד ההוא כדי שתלמדו ליראה אותו, אם כן עשו אתם ככה ואל תשכחו אותו", הזיכרון אינו בשביל זיכרון העבר, אלא כדי ללמדנו שכך אנחנו צריכים לעשות גם בהווה וגם בעתיד, כשאנחנו באים ללמוד תורה עלינו להחיות אצלנו כעת את המעמד הנשגב ההוא, וכל יחיד ויחיד בכל עת ועת שבא ללמוד תורה צריך ללמודה באימה ויראה כמו המצב שהיו בו ישראל בעת מעמד הר סיני, זהו היעשו אתם ככה", שעל ידי זה כל החיים שלנו יהיו חיים אחרים, על ידי זה נחיה תמיד בידיעה של מאין באו לנו כל המצוות ומי הוא המצווה על המצוות, ונלמד ליראה אותו כל הימים.

והאמת שכל הדברים האלו אינו רק דמיון הנפעל מכח הציור שנצייר לעצמנו את הדברים האלו, כאילו אנו עומדים במעמד הר סיני, וכאילו אנו רואים את כבודו ואת גודלו ואת דבריו אנו שומעים מתוך האש, אלא האמת כן הוא שכאשר יושבים שנים ויש ביניהם דברי תורה שכינה עימם, ולשם מה השכינה עימם, כי ברגע שהם לומדים הרי הקב"ה כעת מוסר להם את התורה, וכמו שאמרו

חז"ל (נדה דף ע"ג) מה יעשה אדם ויחכם אמר להן ירבה בישיבה וימעט בסחורה אמרו הרבה עשו כן ולא הועיל להם אלא יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו שנאמר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה תני ר' חייא משל למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו ומשגר לאוהביו ממה שלפניו. ופירש"י: לאוהביו משגר ממה שלפניו - כך חכמה שהיא לאוהביו של מקום נתנה להם מפיו ולא מאוצר אחר.

האם אנו מתבוננים בזה בזמן שלומדים, שכעת אנו מקבלים תורה מפיו של הקב"ה ולא מאוצר אחר!

לימוד תורה מתוך שמחה

והנה בפסוקים מבואר שהיה הקדמה לפני מתן תורה, "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי" ופירש"י: "אתם ראיתם לא מסורת הוא בידכם ולא בדברים אני משגר לכם לא בעדים אני מעיד עליכם אלא אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים על כמה עבירות היו חייבים לי קודם שנזדווגו לכם ולא נפרעתי מכם אלא על ידכם" דבר זה מגלה על ערך וחשיבות האומה הישראלית, דאף שכבר נתחייבו האומה המצרית עונש על כמה עבירות אין הקב"ה ממחר להיפרע מהם עד שהרעו לישראל, שעיקר תכלית הבריאה הוא בשביל ישראל לכך אם פוגעים בהם מיד הקב"ה בא להיפרע מאומה זו, "ואשא אתכם על כנפי נשרים כנשר הנושא גוזליו על כנפיו שכל שאר העופות נותנים את בנייהם בין רגליהם לפי שמתיראים מעוף אחר שפורח על גביהן אבל הנשר הזה אינו מתיירא אלא מן האדם שמא יזרוק בו החץ וכו' לכך נותנו על כנפיו אומר מוטב יכנס החץ בי ולא בבני, אף אני עשיתי כן וכו'", כלל ישראל זכו ביום שבאו לרעמסס שקיבצם הקב"ה יחד מכל מקומות מושבותיהם שהיו מפוזרים בכל ארץ גושן והביאם בשעה קלה על כנפי נשרים למקום אחד, בהנהגה של "מוטב שיכנס החץ בי ולא בבני", כדי שיקומו ויעלו ממצרים יחדיו.

דברים אלו אינם אמורים לדור מקבלי התורה בלבד, אלא, מוטל עלינו להתבונן בזה ולהעמיק בזה עד שנרגיש בחוש כמי שלא מסורת הוא בידו אלא כמו שבעינינו ראינו כל זאת, שכך הוא המציאות האמיתית, שיש לכל יחיד ויחיד מישראל חביבות גדולה אצל קוב"ה עד כדי שאומר הקב"ה "מוטב שיכנס החץ בי ולא בבני". החביבות של הקב"ה לכלל ישראל היא תמיד חביבות זואת של ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי.

"וישם לפנייהם את כל הדברים האלה אשר ציווהו ה' (שם פסוק ז'), שידעית כל האמור היה ההקדמה לקבלת התורה, לדעת ולהבין מה מקבלים במתן תורה, ומה אפשר להשיג בקבלת התורה, ואחר ההבנה הזאת ממילא מחויב המציאות הוא שהדברים מביאים לידי מעשה "ושמרתם את בריתי". דהיינו אל המשך של "נעשה ונשמע", לקבלה ברורה לשמירת המצוות, עוד לפני ששומעים את פרטי הציווי, כי אחרי שמגיעים להכרה על האהבה הגדולה שיש להקב"ה אילינו אז מתחזק ומתגבר מדת האהבה שלנו לקודשא בריך הוא והדבר פשוט שלא שייך שנישאר במצב של נשמע ואח"כ נעשה, אלא מיד אומרים נעשה ורק אח"כ עלינו לשמוע בדיוק מה עלינו לעשות.

זה לימוד לדורות שהאופן של קבלת התורה הפרטית של כל יחיד ויחיד בשעה שלומד את התורה, צריך להיות מתוך שמחה, שמחה על החיבה של הקב"ה לכלל ישראל, שמחה על הקירבה של ואביא אתכם אלי, ואשא אתכם על כנפי נשרים, להרגיש את "ואני קרבת אלוקים לי טוב" את האושר הגדול של החיים בכך שזכינו לקרבת אלוקים.

וכשם שלמדנו שדרך הלימוד לדורות הבאים נלמד ממעמד הר סיני שכמו שבמעמד הר סיני היה המעמד באימה וביראה ברמת ובזיע כך לדורות לימוד התורה צריך להיות באימה ביראה ברמת ובזיע, הוא הדין גם לענין זה שכמו שמעמד הר סיני היה דווקא מתוך שמחה, ומתוך הרגשה והכרה של אהבה, כך גם צריך להיות אצלנו בכדי לזכות לקבלת התורה, צריך להרגיש תענוג ושמחה בלימוד התורה, וזה לא יכול להיות רק ע"י יגיעה בתורה, יגיעה בסוגיא, יגיעה להבין את הראשונים, יגיעה להבין את הרמב"ם והפוסקים.

הכנעה וענווה תנאי לתורה

עוד הזכיר האור החיים הק' בדבריו תנאי שנדרש בכדי לזכות לתורה והוא ההכנעה והענווה, אנו רואים ענין זה גם בדברי הגמרא בנדרים (דף נ"ה) על הפסוק ממדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות ומבמות הגיא, אומרת הגמ' ממדבר מתנה אם אדם עושה עצמו כמדבר - כהפקר, ובפירוש הרא"ש שם כתב אם עושה עצמו כמדבר כהפקר שהוא מלמד תורה לאחרים, זוכה לקבל את התורה בתורת מתנה. וביאורם של דברים הוא על פי מה שהזכרנו מדברי הגמרא בגדה "כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה", ופירש רש"י "מפיו של הקב"ה ולא מאוצר אחר". דהיינו שקניין תורה הוא על ידי מתנה מפיו של הקב"ה כביכול, ואם כן כדי לזכות צריך זכותים, לא כל אחד מקבל מתנה מהקב"ה, ולא סתם מתנה אלא את חלקו מפיו כביכול, על ידי מה זוכים לזה? על ידי מדת הענווה, מדת ההכנעה, וממדבר מתנה! על ידי כישרונות לבד לא יכולים להשיג את עמקות התורה בתכליתה, כי היא ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, וכדי לזכות לתורה ולזכות למתנה צריך להיות ממדבר מתנה, לקבל מתנה ממנו ית"ש, וכשזוכים לגדלות התורה אז ממתנה נחליאל - נחלו אל, זה נעשה נחלה של עצמו, ובתורתו יהגה יומם ולילה - זה נעשה תורתו של היגע.

התנא אומר באבות יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך. בפרט ציבור שנמצאים ביחד זקוקים למידות טובות! אם רואים שהשני גודל ומצליח - אז החובה היא שכמו ששמח עם הצלחת עצמו, בדרגה כזו צריך להיות לשמוח בהצלחת השני, ואם אכן כך ינהגו, בכזה הנהגה של ישרות הלב, בודאי שהדבר יועיל שיזכו להצלחה בתורה, שלא יוכלו להגיד סברא עקומה, ובהכרח שכל סברא וסברא שיגיד תהיה סברא ישרה, זהו תכלית ההכנה של יום מתן תורה.

העולם הזה ללא תורה כולו חושך

עוד כדאי להזכיר את דברי המסילת ישרים על הפסוק על כן יאמרו המושלים בואו חשבון שדרשו חז"ל (בבבא בתרא עח): על כן יאמרו המושלים בואו חשבון, על כן יאמרו המושלים ביצרם, בואו ונחשב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עברה כנגד הפסדה וכו'. וביאר המסילת ישרים דלימדונו חכמינו ז"ל בדבריהם שהעצה האמיתית לא יוכלו לתת אותה ולא לראות אמיתה אלא אותם שכבר יצאו מתחת יד יצרם ומשלו בו. כי מי שהוא עדין חבוש במאסר יצרו, אין עיניו רואות האמת הזאת ואינו יכול להכירה, כי היצר מסמא את עיניו ממש, והנה הוא כהולך בחושך שיש לפניו מכשולות ואין עיניו רואות אותם.

והמשיך שם והביא עוד מה שאמרו ז"ל (בבא מציעא פג) תשת חושך ויהי לילה (תהלים קד), זה העולם הזה, שדומה ללילה. וכתב המסילת ישראל, והבן כמה נפלא המאמר האמיתי הזה למי שמעמיק להבין בו. כי הנה חושך הלילה שני מיני טעיות אפשר לו שיגרום לעין האדם: או יכסה את העין עד שלא יראה מה שלפניו כלל, או שיטעה אותו עד שיראה עמוד כאילו הוא אדם, ואדם כאילו הוא עמוד, כן חומריות וגשמיות העולם הזה, הנה הוא חושך הלילה לעין השכל, וגורם לו שתי טעויות: האחת אינו מניח לו שיראה המכשולות שבדרכי העולם, ונמצאים הפתאים הולכים לבטח ונופלים ואובדים מבלי שהגיעם פחד תחלה. וכו'. והטעות השנייה והיא קשה מן הראשונה היא שמטעה ראייתם עד שרואים הרע כאלו הוא ממש טוב, והטוב כאילו הוא רע, ומתוך כך מתחזקים ומחזיקים מעשיהם הרעים. וכו'.

הא למה זה דומה? לגן המבוכה, הוא הגן הנטוע לצחוק, הידוע אצל השרים, שהנטיעות עשויות כתלים כתלים, וביניהם שבילים רבים נבוכים ומעורבים, כולם דומים זה לזה, והתכלית בס הוא להגיע אל אכסדרה אחת שבאמצעם. ואמנם השבילים האלה מהם ישרים ומגיעים באמת אל האכסדרה, ומהם משגים את האדם ומרחיקים אותו ממנה. ואמנם ההולך בין השבילים הוא לא יוכל לראות ולדעת כלל אם הוא בשביל האמיתי או בכוזב, כי כולם שווים ואין הפרש ביניהם לעין הרואה אותם, אם לא שידע הדרך בבקיות וטביעות עין שכבר נכנס בס והגיע אל התכלית שהוא האכסדרה. והנה העומד כבר על האכסדרה הוא רואה כל הדרכים לפניו ומבחין בין האמתיים והכוזבים, והוא יוכל להזהיר את ההולכים בס, לומר: זה הדרך לכו בו! והנה, מי שירצה להאמין לו,

יגיע למקום המיועד. ומי שלא ירצה להאמין וירצה ללכת אחר עיניו, ודאי שיישאר אובד ולא יגיע אליו. כן הדבר הזה: מי שעדיין לא משל ביצרו, הוא בתוך השבילים, לא יוכל להבחין ביניהם. אך המושלים ביצרם שכבר הגיעו אל האכסדרה, שכבר יצאו מן השבילים וראו כל הדרכים לעיניהם בברור, הם יכולים ליעץ למי שירצה לשמוע, ואליהם צריכים אנו להאמין. ואמנם מה היא העצה שהם נותנים לנו? בואו חשבון, בואו ונחשב חשבוננו של עולם, כי כבר הם ניסו וראו וידעו שזה לבדו הוא הדרך האמיתית להגיע האדם אל הטובה אשר הוא מבקש ולא זולת זה.

הארכנו בלימוד כל דברי המסילת ישרים בלשונו הקדוש כי הם דברים שכל אחד חייב להתבונן בהם כדי שיבין וירגיש שהעולם מלא טעויות ומכשולים, וההולך בו נדמה לו שהולך ישר אך האמת שדרכו מובילה אותו לאבדון הנפש רח"ל. ואחרי שהאדם יבין את כל זה אז הוא יודע שצריך לחשב חשבון נפשו לראות אם הוא מהמושלים ביצרו או שח"ו היצר מושל בו. ויבין שצריך לשמוע ולקבל מאלו שכבר יצאו מן השבילים, וישמע לקול מוסר החכמים וילך לאורם, לדעת שהעולם הזה ללא האור של תורה הוא עולם של חושך.

ובאמת על יסוד זה בנוי כל הספר מסילת ישרים שהאריך לבאר את הברייתא של רבי פינחס בן יאיר, שבה למדנו את סולם המעלות של האדם תורה מביאה לידי זהירות, זהירות מביאה לידי זריזות, עד רוח הקודש ועד תחיית המתים, והיינו שכל המעלות תחילתם הוא תורה, כדי לחיות על דרך הישר בלי טעויות צריך להיות יגיעת התורה. ואם היגיעה בתורה אפשר לקנות מעלות רוחניות ולעמוד בהם, עד שמגיעים למעלה למעלה עד רוח הקודש.

אמנם תורה הכוונה ללימוד תורה עם התנאים האמורים שהזכרנו, שאז התורה שלומדים היא מפיו של הקב"ה ולא מאוצר אחר, דהיינו תורה עם יראת שמים ואהבת הקב"ה, אהבת הבריות, מידות טובות, זוהי ההכנה למתן תורה.

שהקב"ה יעזור לנו שנזכה לקבל את התורה מתוך סייעתא דשמיא ומתוך הצלחה ונזכה לגאולה השלמה במהרה בימינו אמן.

- ב -

והחכמה מאין תימצא

נאמר בהיכל ישיבת פוניבז', ערב חג השבועות תשס"ד

לזכות לתורה צריך הכנה

הפסוק באיוב (כח, יב) אומר: "והחכמה מאין תימצא ואי זהו מקום בינה". כל דבר יש לו מקור אשר ממנו הוא בא, והוא המסובב את מציאותו, ועל זה שואל הפסוק, החכמה דהיינו התורה מאין תימצא, מה ההכנה וההקדמה שיצטרך האדם כדי שיזכה לתורה?

והנה ראשית דבר יש לנו ללמוד מהפסוק הזה את היסוד שכדי לזכות לתורה צריך הקדמה, לא זוכים לתורה סתם, גם לתורה יש מוצא שהוא המסובב שיוכלו לזכות לתורה, הידיעה הזאת לכשעצמה הכרחית היא לנו כשאנו עומדים בימים אלו לפני יום מתן תורתנו, כי הנה היום הזה אינו ציון תאריך לאירוע ומעמד שהיה בעבר אלא הוא זמן שכל יחיד ויחיד בכל דור ודור יכול לזכות בו לקבלת התורה. ואמנם אכן ביום זה ניתנה תורה לישראל בסיני במעמד הנשגב של קבלת התורה, אבל כך כל שנה כשמגיע יום השישי, ו' בסיוון, אז יש קבלה מיוחדת של כל יחיד ויחיד. הזמן מסוגל לחדש אצל כל יחיד את הקבלת התורה הפרטית שלו, ואם כן ראשית עלינו לדעת את הידיעה שלומדים מהפסוק שבכדי לזכות לקבלת התורה צריך הכנה, ולכן הפסוק שואל מה היא ההכנה לקבלת התורה, ואי זהו מקום בינה, מה השורש והיסוד שממנו מגיעים לזכות לבינה.

הראשית של תורה זה יראת השם

ועל כך הפסוק משיב [שם פסוק כ"ח] "ויאמר לאדם הן יראת השם היא חכמה וסור מרע בינה", זאת אומרת שההכנה לקבלת התורה, הבית קיבול שיוכל לקבל תורה, היא יראת השם, "הן יראת השם היא חכמה וסור מרע בינה", התחלת החכמה היא על ידי היראה. וכמו שאמר הכתוב (תהילים קי"א) ראשית חכמה יראת השם, הראשית של תורה זה יראת השם, ומהיראה מתפתחת ובאה החכמה.

ויסוד הדבר מבואר בדברי הגמרא בשבת (ל"ד עמוד א') דאמר ריש לקיש מאי דכתיב והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת וגו', אמונת זה סדר זרעים, עתיך זה סדר מועד, חסן זה סדר נשים, ישועות זה סדר נזיקין, חכמת זה סדר קדשים, ודעת זה סדר טהרות, ואפילו הכי יראת ה' היא אוצרו, אמר רבא וכו' אי יראת ה' היא אוצרו אין אי לא לא. משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חיטים לעלייה הלך והעלה לו אמר לו עירבת לי בהן קב חומטין אמר לו לאו אמר לו מוטב אם לא העלית.

אף אם זכה לקנות חלק בכל חלקי התורה, זרעים, מועד, וכו', והשיג גם את החלק של קדשים שזה מדרגה כזאת השייך לחלק החכמה, והשיג את סדר הדעת זה סדר טהרות, שזה קדושת ישראל, והיא דרגה יותר מחכמה, אפילו הכי אי יראת השם היא אוצרו אין אי לא לא. אם אין לו יראה הרי הכל לא נחשב כלל.

וביאור הדבר כתב הנפש החיים: דדימה הכתוב את התורה לרב תבואות, והיראה לאוצר המחזיק בו המון תבואות ומשתמרים בתוכו, שיראת ה' היא האוצר לחכמת התורה הקדושה שעל ידה מתקיים אצל האדם, ואם לא הכין לו האדם תחלה אוצר היראה, הרי רב תבואות התורה כמונח על פני השדה למרמס רגל השור והחמור ח"ו שאינה מתקיימת אצלו כלל. ולפי ערך גודל אוצר היראה אשר הכין לו האדם, כן על זה הערך יוכל ליכנס ולהשתמר ולהתקיים בתוכו תבואות התורה כפי אשר יחזיק אוצרו.

והיינו דאם לא הקדים יראה לחכמה שהיא התורה, הרי בלימוד התורה שלו לא רק שלא ישיג את אמיתות התורה ולא תשתמר בידו, אלא אף להיפוך סופו שהוא גורם ביזוי לתורה, כי אין לו את הבית קיבול לשמר את התורה והרי הוא כמניחה הפקר ברה"ר שתהיה למרמס.

מה זה נקרא ללמוד תורה אם יראת שמים? שיכין עצמו בקבלה והחלטה שלומד את התורה על דעת לקיימה, ובשעה שלומד כל לימודו יהיה מתוך שמחה, וכל שיזכה ביגיעתו להשיג איזה חלק ואיזה השגה בתורה, הדבר יוסיף לו שמחה, ויוסיף לו רצון להוסיף ולהתייגע בה, לימוד באופן כזה בוודאי שיתקיים בידו. אבל חס ושלום אם הוא לומד תורה ללא יראת שמים, אלא כל לימודו הוא שרוצה להתחכם וכדמי, לימוד כזה לא נקרא לימוד תורה, ולבסוף יכול להיות שיבוא להיות בועט בתורה, ויבזה את התורה.

זהו ההכנה שצריך כדי לזכות לתורה, וזהו מה שאמר הכתוב "הן יראת השם היא חכמה", הן אחת היא, להקב"ה יש רק דבר אחד שנחשב חכמה, מהו הדבר האחד? יראה. כשלומדים תורה עם יראה אז התורה נחשבת לתורה וזהו החכמה האמיתית.

כל תכלית הבריאה הוא בשביל יראת שמים

זהו מה שהתנא אומר בסוף פרק ו' כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו, הקב"ה ברא בריאה גדולה מאד בעולמו, בריאה שכל תכליתה הוא בשביל התורה ובשביל ישראל שילמדו את התורה, "בראשית בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל סבא שנקרא ראשית" (בראשית רבה א', א'), אך מה התכלית של כל זה? אומר התנא כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, מי זה הנקרא בשמי? זה כלל ישראל, אז צריכים לדעת כל הבריאה של כלל ישראל של האבות הקדושים ושל כל הדורות עד סוף העולם, אז כל זה הוא רק למטרה אחת, לכבודי בראתיו, שייצא מהם כבוד שמים, על ידי ההנהגה

שלהם, על ידי קיום המצוות שלהם, יוצא שם שמים, כל התכלית של כל הבריאה כולה, התכלית של הכלל ישראל, שעל ידם ייצא כבוד שמים. ולכך היסוד של הכל הוא ביראת שמים.

בזה אפשר להבין את הגמרא בשבת דף ל"א, שמביאה, רבי סימון ורבי אלעזר הווי יתבי, חליף ואזיל רבי יעקב בר אחא, אמר ליה חד לחבריה ניקום מקמיה דגבר דחיל חטאין הוא, שהוא בעל יראת שמים, אמר ליה אידך ניקום מקמיה דגבר בר אוריין הוא, אמר לו, [זה שאמר ניקום מקמיה דגבר דחיל חטאין, הוא אמר לחברו], אמינא לך אנא דגבר דחיל חטאין הוא, ואמרת לי את בר אוריין הוא, [אני אמרתי עליו מעלה גדולה דגבר דחיל חטאין הוא ואתה אומר לי רק את המעלה של בר אוריין שהוא תלמיד חכם, זה היה כל כך פשוט להם שלומר רק את השבח של בר אוריין זה מפחית מהתואר שלו! מפחית מהשבח שלו!] תסתיים דרב אלעזר הוא דאמר דגבר דחיל חטאין הוא, דאמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר אין לו להקב"ה בעולמו אלא יראת שמים בלבד.

והדברים נוראים למתבונן, הקב"ה כביכול, אדון הכל, ברא את כל העולם כולו, ונתן לנו את התורה, הכל בתכלית אחת שיהיה פינה של יראת שמים, ואין לו להקב"ה בעולמו אלא יראת שמים בלבד. וכדברי התנא באבות לא ברא הקב"ה את עולמו אלא לכבודו. כל הבריאה כל היקום, כל היצירה הכל לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו.

יראת שמים על ידי לימוד המוסר

הדברים האלו מחייבים אותנו לעשות הכנה ראויה לקבלת התורה, הכנה של יראת שמים, להכין את האוצר לתורה. שכל הלימוד תורה יהיה חדור ביראת שמים.

וכך כתב רבינו חיים מוולאזין זיע"א בנפש החיים (שער ד') ולזאת ראוי להאדם להכין עצמו כל עת קודם שיתחיל ללמוד, [הכנה לתורה זה לא רק לפני חג השבועות, אלא כל זמן כשפותח את הגמרא ומתיישב ללמוד זהו זה אצלו זמן של קבלת התורה וצריך לעשות את ההכנה המצטרפת ללימוד תורה, דהיינו] להתחשב מעט עם קונו יתברך שמו בטהרת הלב ביראת ה', ולהיטהר מעונותיו בהרהורי תשובה, כדי שיוכל להתקשר ולהתדבק בעת עסקו בתורה הקדושה בדבורו ורצונו יתברך שמו... וכן באמצע הלימוד, הרשות נתונה להאדם להפסיק זמן מועט, טרם יכבה מלבו יראתו יתברך שמו שקיבל עליו קודם התחלת הלימוד, להתבונן מחדש עוד מעט ביראת ה', ואינו חושש בזה משום ביטול תורה כיון שהוא הגורם שתתקיים אצלו חכמת התורה.

וכן הביא הגרי"ב זצ"ל בשערי אור [שהדפיס יחד עם אור ישראל למרנא הגרי"ס] אחרי שהאריך להביא מדברי גאונים וחסידים וקדושים אשר הזהירו מאד על הלימוד בספרי יראה ומסור, הוסיף להביא מספר חוט המשולש תולדות הגאון החסיד החתם סופר וזה לשונו, ראשית חכמה יראת השם, על כן למד לפניהם קודם כל שיעור בספר חובות הלבבות כדי להלהיב לבם ביראת השם וכו', ורגיל על לשונו לומר לתלמידיו, "תאמינו לי שביום שאין אני לומד מספר מוסר, מרגיש אני בעצמי הצטננות ביראת ה'". מבהיל הדבר, כי החתם סופר הקדוש יגיד את זאת, כי מרגיש אני בעצמי הצטננות ביראת השם.

והביא שם עוד בשערי אור: והכי נכבד הוא אשר מצאתי בספר "מגיד משרים" למרן ה"בית יוסף" (בסוף פר' בהר) כתב מה שהזהיר לו המגיד, וז"ל, ותקרא מרגניתא דבי רב בכל יום וכו' וג"כ תקרא קריאה אחת מספר "חובות הלבבות" להכניע היצר הרע ולהשפילו מתוקפו וכו'.

והוסיף על זה בספר "שערי אור", והנה כל קורא הדברים האלה מה שהזהיר המגיד למרן הבית יוסף בשום לב, יאחזהו רעד ורתת, אם הארז אשר בלבנון החסיד הקדוש מרן הבית יוסף, אשר ידוע גודל חסידותו וקדושתו, ושלא פסק אף רגע אחת מלהרהר בדברי תורה, כמבואר שם בספר "מגיד משרים" בכמה מקומות ואת גודל מעלתו כי מלאך ה' דובר בו, ובכל זאת ציווה לו המגיד לקרוא בכל יום מרגניתא דבי רב אשר הם דברי מוסר פשוטים מענייני הפטירה והחשבון, וכן לקרוא בכל יום ספר חובות הלבבות להכניע היצר הרע ולהשפילו מתוקפו, מה יענו אזובי קיר? מעתה, היוכל שום גבר לזכות דרכו יהיה מי שיהיה ולפטור עצמו מלימוד המוסר בכל יום ממש.

ציבור קדוש! צריכים להתבונן איך נראה הלימוד המוסר בישיבה, חס ושלוש קשה להוציא מהפה, אך היום הגיעו למצב שמתביישים להיכנס ללימוד המוסר רחמנא לצלן, הנה אנו רואים שכל גדולי עולם לא רק בעלי מוסר, כל גדולי עולם הקפידו על הדבר.

והנה התנא באבות בפ"ג מ"י"א אומר, רבי אלעזר בן עזריה אומר, אם אין חכמה, אין יראה. אם אין יראה, אין חכמה. ולכאורה יש להעיר שהתחיל התנא אם אין חכמה אין יראה, היינו שיראת שמים מוכרח להיות דווקא על ידי התורה, ומשמע שרק על ידי התורה משיגים יראת שמים, וכאן הרי אנחנו לומדים הן יראת השם היא חכמה, הן אחת, שאין להקב"ה בעולמו אלא רק יראת שמים בלבד. דהיינו שזה ההתחלה לפני שזוכים לתורה.

אלא הביאור בזה הוא, שלהשיג תורה צריך הכנה וקבלה שתהא חדורה ביראת שמים, דהיינו שהוא מתחיל ללמוד תורה על דעת להשיג יראה, והקבלה הזו זה הראשית חכמה יראת השם, זה ההתחלה עם יסוד של יראה, ואמנם כדי להשיג את הגדלות של היראה - הרי ביראה יש גדלות עד אין סוף - זה לא יכול להיות רק על ידי תורה, אבל השגת החכמה שיזכה לקנין תורה צריך להיות שילמד תורה על דעת להשיג יראה, וזה היסוד לפני שמתחילים ללמוד, וכדברי הנפש החיים.

עשה תורתך קבע

ובאיזה אופן לומדים תורה, גם זה אנחנו לומדים בדברי התנא באבות (פ"א מט"ו): שמאי אומר עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי, ופירש רבינו יונה בפירוש המשנה: "כמו שאמרו באבות דרבי נתן כל העושה תורתו עיקר ומלאכתו טפילה עושים אותו עיקר לעולם הבא, וכל העושה תורתו טפילה ומלאכתו עיקר עושים אותו טפילה לעולם הבא, ר"ל אע"פ שלא עשה עבירה ולא עשה התורה עיקר אפילו אם ראוי להיות בגן עדן טפל יהיה שם".

מה הפירוש תורתו עיקר ומלאכתו טפל? טפל זה הפירוש שעושה רק את מה שהוא מוכרח לו, לדוגמא אדם שעושה אכילתו טפל, כל מה שיאכל הוא בגלל שהוא יודע שאם לא יאכל אז לא יהיה כוחות, אבל גם כשאוכל כמה הוא יאכל! רק כפי הצורך כדי שיהיה לו כוחות, אבל לא יישב לאכול בשפע ובהרחבה כמו אלו האוכלים בבית הבראה, כך צריך להיות כל עניני העוה"ז אצל האדם שהכל יהיה טפל, כל מה שיתעסק בענייני העוה"ז יהיה רק כפי מה שהכרח לחיי הגוף ולא יותר, ומאידך תורתו עיקר.

ודבר זה אינו ענין של מעלה יתירה, אלא זהו דרך החיים של כל מי שלומד תורה, צריך לבדוק את עצמו שלא יהיה תורתו טפילה, דהיינו כשמתחשק לו הוא לומד, אך כשהוא קצת עייף או כשלא מתחשק לו, או כשאין לו כ"כ מצב רוח, הוא נשאר בחדר ואינו מתאמץ לעלות לבית המדרש ללמוד, זה בודאי נחשב שאין תורתו עיקר אלא טפל [ואפשר שדוגמאות אלו שאני מזכיר הם אפילו דרגה פחותה מתורתו טפל], ואם רח"ל הוא כך מתנהג, אז אע"פ שלא עשה עבירה ולא עוד אלא אפילו אם ראוי להיות בגן עדן, דהיינו שלמד תורה ועשה מצוות שמגיע לו על כך שכר בג"ע בעוה"ב, מ"מ עושים אותו טפילה לעולם הבא, ויהיה שם טפל.

וכדי שנשיג בחוש מה הפירוש נעשה טפל לעולם הבא, נמשיל הדבר בדבר המוכר לנו ויש לנו הרגש בו, לאלו הבאים לשמחת חתונה ויש שם שולחן של המוזמנים, של המשפחה, הידידים והמכירים וכולם שמחים עם החתן כלה, שמחים עם המחותנים וכן להיפך החתן והכלה והמחותנים שמחים איתם, אולם בין הנמצאים ישנם גם עניים קרועי בגדים הבאים ליהנות ממנה טובה בסעודת החתונה, ואכן גם הם מקבלים מנות, אבל היכן המקום שלהם? עם מי הם יושבים? מה הם מרגישים בשעת מעשה? שהם עניים ודלים! זהו מה שרבינו יונה מפרש, אפילו אם היו ראויים להיות בגן עדן, אבל טפל יהיה שם. כך בדיוק יראה מי שאינו עושה תורתו עיקר.

אינני בא בתביעות, אך הדברים מעוררים מצד עצמם שכל אחד יעשה חשבון נפשו, על אורח חיינו בישיבה, איך הנהגתו במשך היום גם בהיותו בחדרו בפנימייה, האם עושה תורתו עיקר? או ח"ו להיפך. אני בא רק להזכיר מה שצריך שיהיה זכור ושיהיה על כך קבלה אמיתית לפני יום קבלת התורה, חס ושלוש אינני בא בטענות, אך הרי צריכים לאהוב את התוכחה.

התקן עצמך ללמוד תורה

עוד למדנו בדברי התנא בפרקי אבות, "התקן עצמך ללמוד תורה", ומפרש רבינו יונה: התקן עצמך במידות טובות, דהיינו שבכדי להשיג תורה עיקר היסוד - מידות טובות, מידות טובות זהו עיקר ההגדרה של האדם, הקב"ה ברא את האדם ישר והמה ביקשו חשבונות רבים, מידות טובות זהו הישרות, והאדם מצד מהותו כפי שהקב"ה ברא אדם אז הוא ישר ומידותיו ישרות, ורק על ידי החשבונות הרבים, חשבונות של מידות רעות, מעקמים את הישרות, ההמה ביקשו חשבונות רבים זהו מכח המידות הרעות וזה מעוות את כל בריאת ה"אדם".

עוד מוסיף רבינו יונה לפרש, גם בכלל התקן עצמך למעט בתענוגים, כי אחד שאוהב את התענוגים הוא רחוק מלימוד התורה, אמנם צריכים לאכול, לאכול טוב, כדי שהגוף יהיה בריא, שיהיה חזק, אבל לא להרבות תענוגים.

וזה כוונת התנא שאמר "פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל". פשטות היה מקום לפרש כוונת התנא שללמד בא שאפילו אם יגיע לך מצב כזה שתצטרך לאכול פת במלח ומים במשורה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה, בכל זאת בתורה אתה עמל, אבל בלשון התנא כתוב בהמשך דבריו "אם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא", דהיינו מי זוכה לאשריך וטוב לך של עמלי התורה, רק זה שמקיים בעצמו את "פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן", הוא זוכה לאשריך בעולם הבא שמוטח לכל העמלים בתורה, אך לא רק בעולם הבא אלא גם אשריך בעולם הזה.

התקן עצמך למעט בתענוגים

אני יכול להגיד לכם שאנחנו כשלמדנו בחוץ לארץ טעמנו את הטעם הזה, איני יכול להעיד שטעמנו את הטעם כמו שהתנא מפרט ממש, אבל טעמנו את הטעם הזה של חיי צער תחיה מבחינת תענוגי העולם הזה, היינו רעבים, היה קר לנו בלילות לא היה חימום והיה קשה לישון, פעמים היינו צריכים להיכנס באמצע הלילה לאולם הישיבה הסגור, דרך החלון, כדי להתחמם מעט מהתנור שם שהיה עדיין חם, ובכל זאת לא התלוננו, לא באו בטענות.

פעם אחת בזמן שלמדתי בוילנא קבוצה מתלמידי הישיבה שלא יכלה לעמוד במצב הקשה של העוני והרעב שהיו, הלכו לרבי חיים עוזר זצוק"ל והתלוננו בפניו שחסר להם אוכל, - רבי חיים עוזר גאון הדור אשר מי שלא ראה את הנעימות והמסירות שלו לכל אחד ואחד אינו יכול לתאר מה זה נעימות ומסירות לזולתו, בכזו ענווה ופשטות, הוא לא הרגיש את עצמו בכלום - מה היה התשובה שלו? קינדערלאך, חשובע' בעלי בתים אין וילנא אובען דאס אויך ניט, זאת אומרת, בניי, קינדערלאך, לשון חיבה, בעלי בתים חשובים בוילנא גם זה אין להם, הוא לא אמר גוזמא.

ביום ראשון בבוקר לא היה לנו לחם לאכול, לישיבה לא היה כסף לרכוש לחם מהמאפיות, אלא היה גבאי שהיה הולך לבתים לאסוף לחם עבור התלמידים [היה תקופה שרבי חיים עוזר עצמו היה נוסע בכרכרה עם יהודי נוסף כדי לאסוף אצל הבעלי בתים קצת כסף להחזיק את הישיבה], והיו בעלי בתים שהיו נותנים פתק לבעלי החנויות שיתנו על חשבונם כמה ככרות לחם לתלמידי הישיבה, ולפי מה שנאסף היה הגבאי מחלק לכל אחד ואחד מהבחורים, פעמים היו מקבלים יותר ופעמים פחות, אך ביום ראשון עדיין לא היו מספיקים לאסוף את הלחם ועדיין לא היה פתקאות במה לבוא לאסוף את הלחם, אז לא היה לנו לחם, וככה למדו!

ליל שבת בחורף היה מוקדם בחוץ לארץ, היו אוכלים מעט כפי מה שהיה, ואח"כ היו לומדים סדר שלם במשך כמה שעות ארוכות, ממש היה תענוג לראות איך שלמדו, כל הציבור, רעבו ולמדו, היו רעבים, לא היה מה לאכול, לפעמים השארנו קצת מהפת שקבלנו לסעודת שבת, [זה לא היה חלה, זה היה לחם לבן], היו משאירים קצת בכדי שיהיה משהו לאכול בסיום הלימוד בכדי לחזק את הלב שהיה נחלש מהרעב שהיה רעבים, וככה למדו. זה לא סיפור לשם סיפור סתם, אלא צריכים לדעת עד כמה צריכים מסירות נפש בשביל לימוד התורה, להתרחק מהתענוגים, "התקן עצמך ללמוד תורה במידות טובות ובמיעוט התענוגים".

שמירה על תקנות הישיבה

והייתי רוצה להזכיר כמה פרטים מה שנוגע למעשה לתלמידי הישיבה. ראשית כל, כל אחד ואחד צריך לשמור על התקנה של הישיבה, שלא יחזיקו פלאפונים, חוץ ממה שזה סכנת נפש ממש לכל הרחוניות, אני יודע מעובדות קיימות, שהוא פתח למכשול ואפשר לבוא להתדרדרות עד תהום ממש, שכבר אי אפשר לעצור. ובאמת כל בר דעת מבין שהחזקת פלאפון הוא היפוך המציאות של להיות שקוע בתורה, זה גורם להפסק בלימוד, זה גורם טרדות ובלבול הדעת, האם זה לא נקרא עושה תורתו טפל? ואפילו טפל זה לא נקרא! אך באמת מלבד כל זה עצם הדבר איך אפשר לעבור על תנאי הישיבה? כל אחד מחויב לשמור על סדרי הישיבה ותקנותיה בשלמות.

וכך גם לענין ההשתתפות בשיעורים הנה הגאון מפוניבז' בנה את הישיבה על יסוד שיעורים [בעבר לא היה ענין זה של שיעורים יומיים קבוע בכל הישיבות, והיה נהוג בעיקר את השיעור השבועי ולא את השיעור יומי, אך הגאון מפוניבז' זצוק"ל חידש את זה ונתקבל ונתפשט הדבר בכל עולם התורה], בודאי שיש לשמור על הסדרים כפי רוחו ורצונו שהישיבה תיראה. וכן לענין ההספק רצונו היה שיספיקו בכל זמן את המסכתא הנלמדת, אני עוד זוכר איך שבאמת הספיקו בכתובות עד דף ע"ו ויותר, ובודאי אין זה הדרך הנכונה להספיק דפים כל כך מועטים כמו שהתרגלו בשנים האחרונות, כך לא יגדלו ת"ח.

להשתדל בהצלת חברנו

עוד יש לעורר על החובה שכל אחד ואחד יעזור אחד לשני, לעזור לשני בתורה, ולעזורו בשאר הדברים שהוא צריך להם, לעודד רוחו, דבר זה הוא חובה גמורה. הנה רבינו יונה בשערי תשובה כתב [שער שלישי אות ע"ן] דבכלל האזהרה של לא תוכל להתעלם, הוזהרנו בזה שלא להתרשל מהצלת ממון חברנו בין מטלטלים בין קרקעות, וכו', אף כי הוזהרנו להשתדל בהצלת חברנו ולשית עצות לעזרתם בעת צרתם. דברי רבינו יונה מלמדים אותנו שהמחשבה לסייע ולעזור לזולתנו, לשית עצות לעזרתם בעת צרתם, נכלל בתוך הלא תוכל להתעלם.

הציבור בלי עין הרע הוא גדול מאד, הראשי ישיבות והצוות של המשגיחים אין בידם לצאת יד יחידה לדעת את כולם ולהכיר את כולם, ולתת לב לכל יחיד באיזה מצב הוא נמצא, באיזה משברים הוא נמצא, איפה הוא בכלל נמצא, אם הוא נמצא בישיבה או נמצא בחדר, או חס ושלום אפילו בחדר הוא לא נמצא, באיזה מקומות אשר אין מקום של תלמיד חכם, לכך הדבר מוטל על כל אחד ואחד ליתן לב על חבריו, לראות האם אפשר להיטיב עימהם, האם יוכל להאיר פנים יותר כדי להרנין לבם, ופעמים כשרואה אצל השני שנמצא באיזה מצוקה ואינו יכול בעצמו לעזורו שילך וימסור הדבר לאחד מהראשי הישיבה, או לאחד מהמשגיחים, או באם יודע שיש כאלו אחרים מה שיכולים להשפיע, שיעמוד בקשר עם אלו שיכולים להשפיע, זה הצלת נפשות ממש, ובזה תצילו את האווירה של הישיבה, תצילו את כל הציבור, ותצילו נפשות בישראל.

וזהו בכלל ההכנה הגדולה לקבלת התורה, כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, זה לא רק שאין חטא בא על ידו, אלא כל המזכה את הרבים אז הקב"ה יתן לו מידה כנגד מידה זכותים בתורה, זכותים בתפילה, זכותים בכל העניינים שיוכל לגדול ולהיות מגדולי ישראל.

מִן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה

הַגָּאוֹן רַבִּי גֵרְשׁוֹן אֲדֶלְשְׁטֵיין שְׁלִיט"א

- א -

הַתְּנָאִים לְקַבְּלַת הַתּוֹרָה

נֹאמֵר בְּהִיכֵל יְשִׁיבַת פּוֹנִיבֵז', עֶרֶב חַג הַשְּׁבוּעוֹת תַּש"ע

יְמֵי הַסְּפִירָה הַכְּנָה לְמִתַּן תּוֹרָה

אֲנוֹ עוֹמְדִים כְּבֵר יָמִים סְפוּרִים לְפָנֵי חַג הַשְּׁבוּעוֹת, וְכִבֵּר עִבְרוּ שִׁישָׁה שְׁבוּעוֹת מִיְמֵי הַהֲכַנָּה לְקַבְּלַת הַתּוֹרָה, וְכַשִּׁיבָאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם נֹאמְרוּ בַתּוֹרָה אַרְבַּע לְשׁוֹנוֹת שֶׁל גְּאוּלָּה "וְהוֹצֵאתִי", "וְהַצַּלְתִּי", "וְגֹאֲלִתִּי", "וְלִקַּחְתִּי", וּמִבּוֹאֵר בְּמִפְרָשִׁים שֶׁכֵּל הַלְשׁוֹנוֹת הֵם דְּרוֹגוֹת שֶׁל חִירוֹת, הַתְּרַחֲקוֹת מִן הַטּוֹמָאָה וְהַתְּקַרְבוֹת לְקִדּוּשָׁה, וְלִשׁוֹן "וְלִקַּחְתִּי" פִּירְשׁוּ הַמִּפְרָשִׁים שֶׁזֶה הוֹלֵךְ עַל קַבְּלַת הַתּוֹרָה בְּמַעֲמַד הַר סִינַי, כִּי אַחֲרֵי כָל הַהֲכַנָּה שֶׁל הָאֲבוֹת הַקִּדּוּשִׁים לְקַבְּלַת הַתּוֹרָה, הָיָה גִמְרַת הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל כָּלל יִשְׂרָאֵל בְּקַבְּלַת הַתּוֹרָה.

וְעִיקַר הַהֲכַנָּה לְקַבְּלַת הַתּוֹרָה בְּיְמֵי הַסְּפִירָה, הָיָה הַכְּנָה רוּחָנִית וְנַפְשִׁית, כְּמוֹ שֶׁמִּבּוֹאֵר בְּסֵפֶר הַחִינּוּךְ (מִצְוָה ש"ו) "לִפְנֵי שֶׁכֵּל עֵיקַרְךָ שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֵינּוּ אֵלָּא הַתּוֹרָה, וּמִפְּנֵי הַתּוֹרָה נִבְרָאוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ וְיִשְׂרָאֵל, וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמֵם וְלַיְלָה גּוֹ'. וְהִיא הָעֵיקַר וְהַסִּיבָה שֶׁנִּגְאָלוּ וַיִּצְאוּ מִמִּצְרַיִם כְּדִי שִׁיקְבְּלוּ הַתּוֹרָה בְּסִינַי וַיִּקְיִמוּהָ, וְכְמוֹ שֶׁאָמַר הַשֵּׁם לְמִשָּׁה וְזֶה לְךָ הָאוֹת כִּי אֲנוּכִי שֶׁלַּחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הַהָר הַזֶּה, וּפִירוּשׁ הַפְּסוּק כְּלוֹמֵר, הוֹצִיאֲךָ אֹתָם מִמִּצְרַיִם יִהְיֶה לְךָ אוֹת שֶׁתַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הַהָר הַזֶּה, כְּלוֹמֵר שֶׁתַּקְבְּלוּ הַתּוֹרָה שֶׁהִיא הָעֵיקַר הַגָּדוֹל שֶׁבִשְׁבִיל זֶה הֵם נִגְאָלִים וְהִיא תְּכַלִּית הַטּוֹבָה שֶׁלֵּהֶם. וְעַיִן גְּדוֹל הוּא לֵהֶם, יוֹתֵר מִן הַחִירוֹת מִעֲבֹדוֹת", ע"כ.

וְהֵינּוּ כִּי בִשְׁעָה שִׁיבָאוּ מִמִּצְרַיִם כְּבֵר יָדְעוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם עוֹמְדִים לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, שֶׁכְּבֵר לְפָנֵי מַעֲמַד הַר סִינַי יִשְׁבוּ וְעַסְקוּ בַתּוֹרָה, וְכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חִז"ל (יוֹמָא כח, ב) מִיְמֵיהֶם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לֹא פָּרְשָׁה יְשִׁיבָה מֵהֵם הָיוּ בְּמִצְרַיִם יְשִׁיבָה עֵימָהֶם שֶׁנֹּאמַר לְךָ וְאַסְפַּת אֶת זַקְנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ בְּמִדְבַר יְשִׁיבָה עֵימָהֶם שֶׁנֹּאמַר אֲסַפָּה לִּי שְׁבַעִים אִישׁ מִזַּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲבִירָה אֲבִירָה זָקֵן וְיוֹשֵׁב בְּיְשִׁיבָה הָיָה וְכו', הָאֲבוֹת הַקִּדּוּשִׁים יָדְעוּ אֶת הַתּוֹרָה בְּרוּחַ הַקּוֹדֵשׁ, וְהָיוּ עוֹסְקִים בַתּוֹרָה שְׁבַשְׁמִים, אֲלָא שֶׁלֹּאחֵר מִתַּן תּוֹרָה יִרְדָּה הַתּוֹרָה לְאָרֶץ, וְנִיתֵן הַכּוּחַ בְּיַד חֲכָמֵי הַתּוֹרָה לְקַבּוֹעַ אֶת כָּל הַהֲלָכוֹת, וְכְמוֹ שֶׁהוּבָא בְּגִמְרָא (ב"מ פו, א) שֶׁשְׁלַחוּ מִמִּתְיבְתָא דְרַקִּיעָא לְרַבָּה בַר נַחֲמָנִי בְּאָרֶץ שִׁכְרִיעַ אֶת הַהֲלָכָה.

לְהִרְאוֹת בְּנַפְשָׁנוּ הַחֶפֶץ הַגָּדוֹל

וְכֵן אוֹתָהּ הַתְּקוּפָה שֶׁל יְמֵי הַסְּפִירָה חִיכּוּ יִשְׂרָאֵל בְּכִילְיוֹן עֵינָיִם לְקַבְּלַת הַתּוֹרָה, וְכְמוֹ שֶׁבִּיאֵר הַחִינּוּךְ בְּהַמְשַׁךְ דְּבָרָיו שֵׁם: "וּמִפְּנֵי כֵן, כִּי הִיא כָּל עֵיקַרְךָ שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְעֵבֶרְבּוּרָה נִגְאָלוּ וְעָלוּ לְכָל הַגְּדוּלָּה שֶׁעָלוּ אֵלֶיהָ, נִצְטוּוּנוּ לְמִנּוֹת מִמַּחֲרַת יוֹם טוֹב שֶׁל פֶּסַח עַד יוֹם נִתְּנִית הַתּוֹרָה, לְהִרְאוֹת בְּנַפְשָׁנוּ הַחֶפֶץ הַגָּדוֹל אֶל הַיּוֹם הַנִּכְבָּד הַנִּכְסָף לְלַבְנוּ, כְּעַבֵּד יִשְׂאָף צֶלַע, וְיִמְנָה תְּמִיד מִתִּי יָבוֹא הָעֵת הַנִּכְסָף אֵלָיו שִׁיבָא לְחִירוֹת, כִּי הַמְּנִיין מֵרָאָה לְאָדָם כִּי כָּל יִשְׁעוֹ וְכָל חֶפְצוֹ לְהַגִּיעַ אֶל הַזְּמַן הַהוּא. וְזֶהוּ שֶׁאֲנוּ מוֹנִים לְעוֹמֵר, כְּלוֹמֵר כֵּךְ וְכֵךְ יָמִים עִבְרוּ מִן הַמְּנִיין, וְאֵין אֲנוּ מוֹנִים כֵּךְ וְכֵךְ יָמִים יֵשׁ לָנוּ לְזִמְן, כִּי כָּל זֶה מֵרָאָה בְּנוֹ הַרְצוֹן הַחֹזֵק לְהַגִּיעַ אֶל הַזְּמַן", עכ"ד.

והיינו כי מאחר שידעו ישראל שהם עומדים לקבל את התורה, הייתה להם תשוקה גדולה לזה, וכשיש לאדם תשוקה לאיזה דבר, הרי הוא סופר את הימים שכבר עברו עד שיגיע אליו, כך גם הם שמחו שכבר עברו עשרה ימים, ועשרים ימים, ומתקדמים ומתקרבים לקראת קבלת התורה, והשאיפה הזאת התחזקה והתחזקה בהם כל הזמן, כי הנה עוד מעט יזכו לקבלת את התורה, וכמו שהגדיר החינוך את השאיפה הזו "כעבד ישאף צל", והיינו כעבד האסור בבית הסוהר ומחכה להשתחרר קצת ולהיות באוויר הצח, כך גם כלל ישראל רצו כבר לקבל את המתיקות והתענוג של תורה לאחר מתן תורה, שיש בזה יותר תענוג ויותר מתיקות, זהו עניין ימי הספירה.

ועיקר החירות ביציאת מצרים לא הייתה חירות הגוף, אלא הוא כמו שאנו אומרים באמת ואמונה "יוצא את עמו ישראל מתוכם לחירות עולם", כי על ידי היציאה ממצרים זכו ישראל לחירות נפשית, כי גם בזמן הגלויות, הם בני חורין, כי היציאה ממצרים הייתה הכנה למתן תורה, וכמאמרם ז"ל (אבות ו, ב) חרות על הלוחות, אל תקרא חרות אלא חירות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה, ובמדרש רבה (שמו"ר מא, ז) חירות ממלאך המוות, שזכו לחירות משליטת כל היצרים, וכמאמרם (אבות ד, א) איזהו גיבור הכובש את יצרו, איזהו עשיר השמח בחלקו, איזהו מכובד המכבד את הבריות, וחיכו לזה בכליון עיניים עד ליום החמישים שבו זכו לקבל את התורה.

ועניין השאיפה לקבלת התורה הוא, כמו שהזכרנו כמה פעמים מדברי הרוח חיים בתחילת פרקי אבות כי בשעה שאדם חושב לעשות מצוה, המחשבה הזאת היא מחשבה קדושה, וכבר בזה הוא מתקדש ומוקף בקדושת המצוה, וקדושה זו היא הנותנת לו כוח לגמור את המצוה, ומסייעת בידו לקיים את המצוה בשלמות עם כל הכוונות לשם שמים. כך גם מחשבה כזו שמחכים ומצפים לקבלת התורה, הרי היא מחשבה של תורה והיא בכלל עסק התורה.

וכמו שמצינו כי מחשבה לעשות מצוה נקראת עסק במצוה, וכתוב בגמרא (ברכות טז, ב) כי טרדה לקיים מצוה נחשבת גם היא עסק במצוה, והיינו שבשעת מחשבתו לקיים את המצוה נקרא עוסק במצוה שהוא חושב עליה, וכך מי שיש לו מחשבות שהם "טרדה דתורה" ומשתוקק ומצפה לקבלת התורה, הרי המחשבה הזאת עצמה היא העסק שמקרב אותו לתורה, וכאשר עוסקים בתורה חמישים יום עם כזו שאיפה קדושה, מחשבות כאלה מקדשות את האדם, ומגיע לדרגת קדושת גבוהה כל כך, עד שראוי לזכות לקבלת התורה.

וכשעמדו ישראל לפני הר סיני זכו לדרגה גבוהה מאד, כמו שאמרו חז"ל (שבת קמו, א) כי בשעה שעמדו לפני הר סיני פסקה זוהמתן, ואמרו עוד (ע"ז ה, א) כי ממעמד הר סיני עד חטא העגל היו ישראל בדרגה של מלאכים כמו שכתוב אני אמרתי אלוקים אתם, ורק אחרי חטא העגל הייתה ירידה, וכמו דרגתו של אדם הראשון לפני החטא שהיצר הרע היה מבחוץ ולא מבפנים, וכפי שביאר הנפש החיים (א, ו) כי לפני החטא היה רק יצר הרע חיצוני שמפתה את האדם, אך בתוך פנימיותו לא היה לו שייכות לעבירה, והיראה והאהבה היו גדולים כל כך שלא שייך לעשות דבר נגד רצון השם אלמלא הפיתוי מבחוץ כדוגמת הנחש שפיתה את חוה, וגם במעמד הר סיני זכו ישראל לדרגה כזו, בזכות ההכנה הנפשית של שאיפה לקבלת התורה.

שלושה תנאים לקבלת התורה

ומצינו עוד בדברי האור החיים שהזכיר שלושה תנאים לקבלת התורה המבוארים מן הפסוקים, כי הנה כתוב (שמות יט, א-ב) "בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני; וייסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני", והעיר האור החיים שהרי באו למדבר סיני אחרי שנסעו מרפידים, ומדוע הקדים הכתוב לומר "באו מדבר סיני" ורק אחר כך "וייסעו מרפידים", ועוד צריך ביאור, לשם מה נאמר ב' פעמים שבאו למדבר סיני.

וכתב האור החיים כי כוונת התורה בזה להקדים שלושה עניינים שהם עיקרי ההכנה לקבלת התורה. עניין אחד הוא "השפלות והענווה, כי אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שמשפיל עצמו ומשים עצמו כמדבר (עירובין נד, א) וכנגד זה אמר ויחנו במדבר פירוש לשון שפלות וענווה כמדבר שהכל דורכים עליו", והיינו שיעשה אדם את עצמו כמדבר שהוא הפקר לכל, וכמו שפירש"י בנדרים

(נה, א) "כמדבר שהוא מופקר לכל - מלמד תורה בחינם לכל", וכל מי שרוצה ללמוד הוא מוכן ללמד אותן, זה נקרא ענוה שאינו מחשיב את עצמו, וענוה היא ההכנה הראשונה והחשובה ביותר לקבלת התורה.

וכתב האור החיים שם כי עניין הכתוב "וייסעו מרפידים" הוא תנאי נוסף בהכנה לקבלת התורה: "התגברות והתעצמות בעסק התורה, כי העצלות הוא עשב המפסיד השגתה וכו', וכנגד זה אמר הכתוב וייסעו מרפידים, לא בא להודיע מקום שממנו נסעו, שאם כן היה לו להקדימו קודם תחנונים, אלא נתכוון לומר שנסעו מבחינת רפיון ידיים, כמו שמצינו שדרשו כן רבותינו ז"ל (בכורות ה, ב) בפסוק וילחם עם ישראל ברפידים ברפיון ידיים עד כאן, והן עתה נסעו מבחינה זו והכינו עצמם לעבוד עבודת משא בנועם השם, והוא אומרו ויבואו מדבר סיני". זהו התנאי השני, ניצול כל האפשרויות שיש לאדם לעסוק בתורה.

והתנאי השלישי הוא "בחינת ייעוד חכמים בהתחברות בלב שלם ותמים לא שיהיו בד בבד, שעליהם אמר הכתוב חרב אל הבדים (תענית ז, א), אלא יתוועדו יחד ויחדדו זה לזה ויסבירו פנים זה לזה, וכנגד זה אמר ויחן שם ישראל לשון יחיד, שנעשו כולן יחד כאיש אחד, והן עתה הם ראויים לקבלת התורה", והיינו כמו שפירש"י על הפסוק (שמות יט, א) "ויחן שם ישראל נגד ההר" - "כאיש אחד בלב אחד", כי התורה נקנית בשימוש חכמים, בדיבור חברים ובפלפול התלמידים, ועסק התורה אינו לבד אלא בחבורה, באופן שכל אחד מקבל מחברו ועוזר לו, וכל אחד לפי דרגתו מנצל את הכוחות שלו, תמיד, רב או חבר, העיקר בחבורה.

אלו הם שלושה דברים עיקריים להצלחה בתורה.

ניצול האפשרות לזכות לתורה בחג השבועות

וכתוב בספרים שחג השבועות הוא יום הדין על הצלחה בתורה, לכן בליל שבועות כולם לא ישנים, ונשארים ללמוד כל הלילה, כדי לזכות להצלחה בתורה.

ואנו רואים שבימי הדין של ראש השנה ויום כיפור, יש להם הכנה מוקדמת כל חודש אלול, כי כשדנים את האדם נותנים לו קודם אפשרות להוסיף זכויות ולהכין את עצמו, לכן כל חודש אלול הם ימי רצון, וראש השנה הוא יום טוב עם השפעת הקדושה של יום טוב, ועדיין בינוניים תלויים ועומדים עד יום כיפור, ויש את עשרת ימי תשובה שהם זמן המסוגל לתשובה, כך נותנים לאדם קודם הכנה ואפשרויות לקבל זכויות לאין שיעור כדי לזכות ביום הדין.

וכשאדם מנצל את האפשרויות שנתנו לו מן השמים, זוכה מיד להיכתב לאלתר לחיים בספרן של צדיקים גמורים, אבל מי שאינו מנצל את האפשרויות שקיבל מן השמים, לא רק שחסר לו זכויות אלא יותר מזה, כי בזמן שיש סייעתא דשמיא ולא מנצלים אותה זה חמור מאד, מן השמים נתנו לו את האפשרויות, והוא יכול קצת להתאמץ ואינו מתאמץ, ודאי לא דורשים מן האדם יותר מכוחו, אבל לפי כוחו יחשוב קצת ביישוב הדעת ולא יסיח דעתו מן החיוב, ואם הוא שוכח את חיובו, זהו מפני שלא אכפת לו ואינו חושב על עצמו, ואם כן הרי הוא חסר דעה ואמרו ז"ל (ברכות לג, א) מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו, לכן אם לא מנצלים את האפשרות זה חמור מאד.

וכך גם ימי הספירה הם ימים של הכנה לקבלת התורה, וכמו שבזמן יציאת מצרים זכו בימים אלו לסייעתא דשמיא בהכנה לתורה, כך בכל שנה ושנה חוזרת סגולת הימים המסוגלים להתעלות והכנה לזכות לתורה, על ידי שאיפות של תורה, וכפי שהזכיר האור החיים את שלושת התנאים לקבלת התורה שהם ענוה, דבקות בתורה, ודיבור חברים.

ברוך השם אנו רואים בישיבה שיש סייעתא דשמיא לכל הדברים האמורים, וצריכים לשמוח עם זה, אך יחד עם זאת לדעת שאין זו מידת חסידות לפנינו משורת הדין, אלא כך צריכים באמת על פי דין וזהו החיוב, ושמיחים במה שמקיימים את החיוב, ועל ידי ההכנה של הזכויות הללו, זוכים בחג השבועות לגמר דין של הצלחה בתורה לכל השנה, והיינו סייעתא דשמיא לתורה, ומי שיכול לזכות לסייעתא דשמיא ומסיח דעת מזה ואינו מנצל את האפשרות שיש לו, נקרא חסר דעה.

ההכנה לתורה ביישוב הדעת

וצריכים לדעת כי ההכנה האמיתית לקבלת התורה היא ביישוב הדעת, כי יש התלהבות שאדם מתלהב מאד מדברי תורה ומדברי קדושה חשובים מאד, אבל אם זה רק התלהבות ואין זה דבר יציב, הרי זה עובר וחולף, זה משפיע אך לא מחזיק מעמד זמן ממושך.

וכפי שידועים דברי הגמרא בכמה מקומות (ע"ז י, ב ועוד) בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים, וצריך ביאור מדוע בכה רבי, אדרבה ראוי לשמוח שזכה אותו אדם לקנות את עולמו, אשריו ואשרי חלקו שזכה לדבר טוב כל כך, ומפני מה בכה רבי והצטער על זה?

והטעם בזה כתב המהרש"א שם, "בכה רבי אההוא דלא קנה עולמו רק בשעה אחת שנהרג ויצא מן העולם ולא זכה למדרגה היותר גדולה לקנות עולמו בכמה שנים", והיינו כי עולם הבא של הקונה עולמו בשעה אחת אינו דומה לעולם הבא של הקונה עולמו בכמה שנים, כי אמנם שניהם זוכים לעולם הבא, אבל יש הרבה מחיצות בעולם הבא, וכל אחד יש לו מקום לפי כבודו, וכמו שמצינו (ב"מ פה, ב) שיש סדר במתיבתא דרקייעא קודם רבי חייא ואחר כך רבי חנינא וכו', וכל אחד זוכה לעולם הבא לפי דרגתו בתורה, וכמו שאמרו (ב"ב קכ, א) בישיבה הלך אחר החכמה.

לכן אף על פי שיש לשמוח במה שזכה אותו אדם לקנות עולמו בשעה אחת, הרי מצד שני יש לבכות ולהצטער שלא זכה לעולם הבא של הקונה עולמו בכמה שנים, וכן הוא עניין מה שאמרו (סנהדרין ז, א) כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, והיינו שכל אחד ואחד יש לו "חלק" מסוים לעולם הבא, אבל יש הרבה מחיצות וכל צדיק יש לו מדור לפי מה שמגיע לו, וכבר אמרו (ב"ב עה, א) שכל אחד נכוה מחופתו של חברו, וכשהוא רואה צדיק שיש לו דרגה יותר גבוהה הרי זה כואב לו, ואפילו שגם הוא יושב במקום נכבד אכפת לו שלא זכה לדרגה היותר גבוהה.

אמנם הדברים אמורים רק במי שלא ניצל את כל האפשרויות שהיו בידו להתעלות, אבל מי שעשה את כל מה שבכוחו, אינו אשם במה שלא השיג דרגה יותר גבוהה, והרי הוא יושב בעולם הבא יחד עם כל הצדיקים, כי אין זה נפקא מינה כמה שנים הוא חי, וכמו שאמרו (ירושלמי ברכות ב, ח) מתוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה יאכל וכו' יגע רבי בון בתורה לעשרים ושמונה שנה מה שאין תלמיד ותיק יכול ללמד למאה שנה, אבל מי שעשה פחות מכפי יכולתו הרי זה חסר לו ואינו זוכה לעולם הבא השלם, לכן בכה רבי שהלה קנה רק את 'עולמו' בחיזוק של שעה אחת, ולא זכה לעולם הבא היותר גדול של צדיקים אחרים שקנו עולמם בכמה שנים.

התלהבות רגעית אינה מחזיקה מעמד

ושמעתי פעם ממורי הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל שהזכיר אגב אורחא בשיחה שאמר בישיבה, כי בגמרא מוזכר תמיד "יש קונה עולמו בשעה אחת" על מי שמת מיד לאחר מכן, אם שאיבד עצמו לדעת או שבכה עד שיצאה נשמתו, כי מפני שזה היה רק חיזוק זמני והתלהבות של שעה אחת, אזי אם היה נשאר בחיים היה יורד מדרגתו ומאבד את מעלתו, כי במשך הימים היה בא לידי ניסיונות ומי יודע אם היה עומד בהם.

ומצינו כדוגמת זה אצל חנוך שנאמר בו (בראשית ה, כד) "ויתהלך חנוך את האלוקים ואיננו כי לקח אותו האלוקים", ופירש"י, צדיק היה וקל בדעתו לשוב להרשיע לפיכך מיהר הקב"ה וסילקו והמיתו קודם זמנו, ע"כ. והיינו כי הקב"ה ראה שאין לו כוחות נפש כאלה לעמוד בניסיונות של דור המבול, והמיתו קודם זמנו כדי שלא ירשיע, וכך הוא העניין במי שקנה עולמו בשעה אחת ומת אחר כך, שנשאר בדרגתו ולא הספיק להרשיע.

לכן אם מתחזקים בהתלהבות של "שעה אחת", צריכים לדעת שזוהי התלהבות רגעית העוברת עם הזמן, וכדי שיהיה החיזוק זמן ממושך צריכים לעשותו ביישוב הדעת, כשהוא רגוע מתוך מחשבות פנימיות ורגשי הלב, התחזקות כזו בצורה רגועה, זה כבר מצב יציב וקבוע שאדם יכול לעמוד בניסיונות, ועדיין יש לו ניסיונות חדשים יותר קשים אבל הניסיונות שהיו פעם כבר אינם

ניסיונות בשבילו והרי הוא מתקדם ומתקדם, אבל אם החיזוק הוא רק מתוך התלהבות לשעה אחת, הרי היא עוברת וחולפת, וכיצד יוכל לעמוד בניסיונות הבאים.

וכדי לזכות לקבלת התורה שיהיו דרגות רוחניות קבועות, צריכים שתהיה ההכנה לא רק בשעה אחת ולא רק לבילי שבועות, וכבר היו מעשים שסיפרו לי שלמדו בהתמדה גדולה לפני שבועות ואחרי שבועות היה רפיון יותר גדול מכל השנה, כי החיזוק היה בהתלהבות יותר מהכוחות ואינו יכול להחזיק מעמד, אם מתאמצים יותר מן הכוחות נחלשים ומתייאשים, לכן צריך שתהא ההכנה ביישוב הדעת לפי הכוחות, הכנה שתימשך לעולם, עם התנאים שהזכרנו בתחילה, השאיפה לתורה, הענווה, הדבקות בתורה, ודיבוק החברים.

כיצד להמשיך את החיזוק

וכדי להמשיך את החיזוק הלאה, הרי כתוב במסילת ישרים פ"ו כי אדם אוהב מנוחה, וטבע האדם שאינו רוצה להתאמץ וצריך איזה סיבה שתדחוף אותו, וכמו שרואים ילדים קטנים שקשה להם לקום בבוקר וצריכים להעיר אותם, וכשיש להם טיול הם קמים מעצמם בלא בעיה, כשיש חשק עושים בנקל את מה שמתחשק, ועלינו לחשוב מה עושים כדי שהחיזוק ימשך הלאה?

הדרך היא על ידי קביעות בספרי המוסר, וכמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ב, י) "כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכיחים יקשיב וישמע ויכנע ויחזור בתשובה, ויקבל בלבו כל דברי התוכחות, ושלל יגרע דבר מדבריהם. והנה האיש הזה ברגע קטן יצא מאפלה לאור גדול, כי עת אשר יאזין ויסקיט ולבבו יבין ושב ויקבל ביום שמעו דברי המוכיח, ויקיים עליו להיותו עושה ככל אשר יורוהו תופשי התורה מן היום ההוא ומעלה, להיזהר כאשר יזהירו יודעי בינה לעתים, עלתה בידו התשובה ונהפך לאיש אחר. ומעת אשר קבל כזאת במחשבתו וגמר עליו ככה בלבבו, קנה לנפשו זכות ושכר על כל המצות והמוסרים, ואשריו כי צדק נפשו בשעה קלה", עכ"ד.

ונמצא כי ביד האדם לצאת ברגע קטן מאפלה לאור גדול, אפילו אם הוא רשע גמור יכול להיות בעל תשובה ברגע אחד, ויקבל כבר מעכשיו שכר על כל המצוות והמעשים הטובים שהוא עתיד לעשות, אם הוא מחליט בלבו החלטה כזו שיוכל לקיים אותה, הרי הוא מקבל בזה שכר על העתיד, ויש לו כבר דרגה גבוהה ברוחניות וסייעתא דשמיא להמשיך הלאה, בתנאי שאינו מסיח דעת מזה, ומקבל על עצמו כמו שאמרו ישראל בקבלת התורה "נעשה ונשמע", להמשיך עם החיזוק בדברים שמחזקים אותו.

והנה רבינו יונה דיבר על מוסר החכמים, ובדורות קודמים היו בכל קהילה וקהילה מגידים בעלי דרגה גבוהה בתורה ויראת שמים, והיו מגידים גדולי עולם שהיו אומרים דברי חיזוק ומוסר בזמנים קבועים ורצופים, ומי שהיה שומע אותם בקביעות היה מקבל השפעה הנמשכת, ועכשיו בימינו איני יודע אם יש דברים כאלה כמו שהיה פעם, לכן צריכים לקיים בעצמו כדברי התנא (אבות א, יד) אם אין אני לי מי לי, וכמו שהביא רבינו יונה (ב, כו) על זה "כי אם האדם לא עורר נפשו מה יועילוהו המוסרים, כי אף על פי שנכנסים בלבו ביום שמעו, ישכחם היצר ויעבירם מלבו", לכן צריך שאדם ישמע מוסר לעצמו, על ידי קביעות של לימוד המוסר.

וכשלוּמדים ספרי מוסר כל אחד צריך ללמוד לפי מה שהוא, דברים שיש בהם חיזוק למעשה, וידיעות חשובות מה מותר ומה אסור, ויחשוב בנפשו מה אני מקיים ומה אני לא מקיים, כיצד להתחזק וממה להתרחק, כל ספרי המוסר שיש בישיבה, ארבעה ספרי מוסר ידועים, מסילת ישרים, שערי תשובה, חובת הלבבות ואורחות צדיקים, כל אחד יכול למצוא שם עצות לכל מה שצריך, והרי זו ערבות בטוחה להמשיך את החיזוקים בצורה קלה, כל אחד לפי כוחו, מתוך הרגשה נעימה ושמחה.

קבלות לחג השבועות - יום הדין על תורה

והנה אם הולכים בדרך זאת לא מרגישים הרגשה מיוחדת של התעלות, כי אדם בריא אינו מרגיש שהוא בריא, ומי שיש לו כוח אינו מרגיש את כוחותיו, ורק בזמן שהוא משתמש עם הכוחות אז הוא

רואה שיש לו כוח, וכן אדם חולה חש בלבו, אבל אדם בריא אינו מרגיש כלל שיש לו לב, וכמו כן ברוחניות מי שהוא בריא בנפשו אינו מרגיש שום התעלות, ואפילו שזה משפיע ומחזק את הנפש והנשמה, דומה הדבר לדברים ידועים המועילים לבריאות הגוף אך בפועל לא מרגישים שהגוף מתחזק על ידם, וכך גם בענייני הנפש והנשמה מתחזקים ומקבלים כוחות אך לא מרגישים בזה, רק לפי התוצאות הטובות יודעים שהייתה התעלות.

כל אדם אוהב מנוחה, אבל צדיקים אין להם רפיון אף פעם, ומצד אחד יש להם ניסיונות יותר קשים, כמו שאמרו ז"ל (סוכה נב, א) כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו, אבל יחד עם זה יש להם יותר כוחות לעמוד בניסיונות, כי כפי כוחות האדם נותנים לו מן השמים ניסיונות לעמוד בהם, וכך היא דרכה של תורה מתוך יסורים וקשיים, כמו שאמרו (ברכות ה, א) כי התורה אינה נקנית אלא על ידי יסורים, וכתוב (איוב ה, ז) "אדם לעמל יולד", והיינו לא התאמצות גדולה יותר מן הכוחות, אלא כעין "התעמלות" גופנית שהיא לפי הכוחות, וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות דעות ד, יד) שצריך להתעמל בשביל בריאות הגוף, כך בעמלה של תורה שהוא עמל פה, צריך לעמול לפי הכוחות לנצל את הזמן בריכוז מלא, לא פחות ולא יותר מהכוחות, וכשאדם עסוק בפעילות יש לו הרגשה טובה, כי אפילו שהמנוחה היא נעימה יותר הרי הגוף מתנוון על ידה, וכך בענייני הנפש אף על פי שהמנוחה היא נעימה, הרי זו התנוונות הנפש והתנוונות הקדושה.

בעמדנו עתה לפני שבועות שהוא יום הדין על תורה, הרי כפי שמקבלים קבלות בימים נוראים ועשרת ימי תשובה, כך אפשר עכשיו לקבל את הדברים הקלים האלו, להמשיך בפעילות של קדושה כל אחד לפי כוחו, והם זכויות בטוחות להצלחה ביום הדין של חג השבועות, וכן הצלחה בטוחה לכל ימות השנה, אם זוכרים תמיד ולא מסיחים דעת מזה.

- ב -

מאמר קבלת התורה

נאמר בכינוס חיזוק לבני הישיבות והכוללים ערב חג מתן תורתנו תשס"ט

דרגת בנים בקריעת ים סוף

הנה כלל ישראל יש להם כמה דרגות, ואינם עומדים תמיד על אותה מדרגה. היסוד התחילי מהאבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות טז, ב) אין קורין אבות אלא לשלושה, אברהם יצחק ויעקב הם האבות הקדושים והם היסוד של כלל ישראל.

ומצינו אצל יעקב אבינו שנקרא גם ישראל, וכתוב בספרים שהם שני מדרגות, יעקב זו מדרגה יותר נמוכה וישראל זוהי מדרגה יותר גבוהה. וכשמזכירים זכות אבות אנו מזכירים בדרך כלל את יעקב ולא ישראל, ומצינו פעם שהזכירו ישראל בזכות אבות (דה"י א כט, יח) "ה' אלוקי אברהם יצחק וישראל אבותינו", אבל בדרך כלל די בדרגת יעקב לזכות אבות. יש דרגה של "בני יעקב" ויש דרגה של "בני ישראל", והמפרשים ביארו בכל מקום לפי ענייני אימתי לכתוב כך ואימתי כך, הכל לפי העניין.

ואנו רואים בדרגתם של בני ישראל, כי בעת שירדו למצרים הייתה ירידה בדרגה שלהם, והיו שקועים במצרים בתוך מ"ט שערי טומאה, ואפילו ביציאת מצרים היו תחילה בדרגת עבדים, וכמו שאומרים באמת ואמונה ויוצא את "עמו" ישראל מתוכם לחירות עולם, והיינו שהיו בדרגת "עם" ולא בדרגת "בנים", אכן אחר כך כתוב המעביר "בניו" בין גזרי ים סוף, וראו "בניו" את גבורתו, כי במשך קריעת ים סוף כשראו את הניסים התעלו לדרגת "בנים" ואמרו שירה, אך לפני קריעת ים סוף היו במדרגה שפלה מאד והיו צריכים לעשות תשובה, שהרי כל עשרת המכות באו כדי לעורר את

ישראל לתשובה ולחזקם באמונה, כמו שכתוב (שמות ו, ז; י, ב) "וידעתם כי אני השם", כי אז דרגת האמונה הייתה נמוכה אצל כלל ישראל.

בהירות האמונה - תנאי לקבלת התורה

ומצינו שהיו מדרגות שונות של אמונה אצל כלל ישראל, וכשמשו רבינו אמר להקב"ה (שמות ד, א) "והן לא יאמינו ליי" השיב לו הקב"ה, הם מאמינים בני מאמינים שנאמר (שם ד, לא) "ויאמן העם", ואתה אין סופך להאמין שנאמר (במדבר כ, יב) "יען לא האמתם ביי", ונענש משה רבינו על שחשדם לישראל בחיסרון אמונה, ולקה בצרעת (שבת צז, א).

ומצד שני היו תקופות של חיסרון אמונה בכלל ישראל, כמו שנאמר ביציאת מצרים (שמות יג, יז) "פן ינחם העם בראותם מלחמה וישבו מצרימה", וכן אחר כך מצינו שאמרו למשה רבינו (שם יד, א) "המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר", וכתוב בזוהר (תרומה קע, ב) כי בשעת קריעת ים סוף היה קטרוג עליהם הללו עובדי עבודה זרה וכו', ואפילו אחרי קריעת ים סוף היו זמנים של חיסרון באמונה, כמו שכתוב (שמות טז, ב) "וילונו כל עדת בני ישראל על משה ועל אהרן", וכתוב (במדבר יד, א) "עד אנה לא יאמינו ביי", וכהנה רבות.

וביציאת מצרים היו צריכים דרגה של אמונה עד להגיע לתשובה, וכבר בזמן שנשלח אליהם משה רבינו כתוב (שמות ב, כה) "ויידע אלוקים", ופירש בתרגום יונתן (והוא מדברי המדרש) שעשו תשובה בצנעה, ורק הקב"ה ידע את התשובה שעשו בפנימיות הלב והתחזקו באמונה, אבל זה לא היה ניכר לעיניים, וכפי שהיה סבור משה רבינו "והן לא יאמינו ליי", כי הוא לא ראה את התשובה שעשו בצנעה, אבל באמת "ויידע אלוקים" שהם אכן עשו תשובה, ומאחר שהגיעו לדרגת האמונה הגיע זמן הגאולה.

אכן עדיין לא הייתה זו דרגת האמונה המושלמת, וכדי לזכות לקבלת התורה היו צריכים להוסיף חיזוק על חיזוק באמונה, וכמו שכתוב בזמן מתן תורה (דברים ד, לה) "אתה הראת לדעת כי השם הוא האלוקים אין עוד מלבדו", ופירש"י שהקב"ה פתח להם שבעה רקיעים וראו שהוא יחידי, כזו דרגה של בהירות האמונה הייתה בזמן קבלת התורה, ועל ידי דרגה גדולה כל כך של בהירות האמונה, זכו לקבלת התורה.

ובמהלך התקופות היו בכלל ישראל דרגות שונות של אמונה, אחרי מעמד הר סיני הייתה ירידה באמונה וחטאו בעגל, וכבר לא היו להם זכויות להשראת השכינה, והיו צריכים עוד זכויות לזכות להשראת השכינה במשכן, כמו שכתוב (שמות כט, מג) "ונקדש בכבודי", ומיתת בני אהרן נועדה לחזקם באמונה, וכמו שהביא רש"י (ויקרא י, ג) מדברי חז"ל "ועל פני כל העם אכבד - כשהקב"ה עושה דין בצדיקים מתיירא ומתעלה ומתקלס, אם כן באלו כל שכן ברשעים", ועל ידי זה הוסיפו חיזוק באמונה וביראת שמים, עד שזכו להשראת השכינה במשכן.

דגלי המדבר - השראת השכינה

ומצינו דרגה מיוחדת שקיימת בכלל ישראל לאחר קבלת התורה. הנה במדרש פרשת בא (שמות רבה ו, טו) הובא הפסוק בשיר השירים (ו, י) "מי זאת הנשקפה כמו שחר יפה כלבנה ברה כחמה איומה כנדגלות", ואיתא במדרש "ארבעה דברים של שבח יש כאן לישראל כנגד ארבע גלויות, שברבע גלויות שעמדו על ישראל לא כפרו בהקב"ה", והיינו כי ארבעה לשונות של שבח הנזכרים בפסוק: "נשקפה כמו שחר", "יפה כלבנה", "ברה כחמה", "איומה כנדגלות", מכוונים כנגד ארבע גלויות, גלות בבל, פרס ומדי, יון, וגלות אדום.

הנה דרגת "איומה כנדגלות" מכוונת על דגלי המדבר, אין לנו מושג מה הם הדגלים שהיו ישראל בדרגה של מלאכים והרגישו הרגשה נפלאה של קרבת אלוקים והשראת השכינה, כמו שאמר לי פעם מרן הרב מפוניבז' זצ"ל כי בעת שהיה נכנס לביתו של מרן החזון איש זצ"ל היה מרגיש שם את השראת השכינה, כך ישראל הרגישו במדבר הרגשה נפלאה של השראת השכינה בדגלי המדבר, שהיו מסודרים כנגד כסא הכבוד והחיות (במדבר רבה ב, י), מחנה שכינה באמצע ומסביבו מחנה לוייה

ומחנה ישראל, הרגשה כזאת של "אשריך בעולם הזה" שלא שייך יותר מזה, ועדיפה היא יותר מכל הנאות העולם הזה.

ומצינו במדרש (במדבר רבה ב, ד) "אומרים להם האומות שובי שובי השולמית הדבקו לנו בואו אצלנו ואנו עושים אתכם שלטונים הגמונים דוכסין אפרכין אסטרטליטין - וישראל אומר מה תחזו בשולמית מה גדולה אתם נותנים לנו שמא כמחולת המחנים שמא יכולים אתם לעשות לנו כגדולה שעשה האלוקים במדבר דגל מחנה יהודה דגל מחנה ראובן", ע"כ. האומות מנסים למשוך את כלל ישראל בפיתויים גדולים של משרות במדינות העולם הגדולות והחשובות ביותר, כמו בימינו משרת 'נשיא ארצות הברית', 'ראש עיריית ניו יורק', 'חבר הפרלמנט', וכלל ישראל אינם נמשכים לזה, אלא משיבים ואומרים להם: שמא יכולים אתם לעשות לנו כגדולה שעשה האלוקים במדבר? כי ההרגשה של השראת השכינה עדיפה מכל הכבוד והשררה שבעולם הזה.

דרגתם של כלל ישראל במהלך התקופות

וכתב המדרש כי בתקופת גלות בבל עמדו כלל ישראל בדרגה של "שחר", וזהו מה שכתוב "נשקפה כמו שחר", והיינו שהגלות נועדה לתיקון כדי שיגיעו לדרגה של שחר, ומה היא הדרגה של שחר בגלות בבל? כתוב במדרש שם פרשת בא: "נבוכדנצר היה משתחוה לשמש, ודניאל היה שוחר ומתפלל למקום, ולמה היה שוחר ומתפלל כדי שירחם הקב"ה על ישראל, וכן מצינו כשהושלך דניאל לגוב אריות לא ניזק, חנניה מישאל ועזריה הושלכו לכבשן האש ולא ניזוקו, אלא האירו לעולם כשחר שהוא מאיר לעולם, לפיכך הנשקפה כמו שחר", ע"כ.

בזכות אותם יחידים שהיו בגלות בבל, דניאל חנניה מישאל ועזריה, ועימהם כל גדולי התורה שירדו לבבל קודם החורבן "החרש והמסגר", ועזרא הסופר שהיה בעל מידת הענווה בדרגת משה רבינו, שהרי אמרו (סנהדרין כא, ב) כי ראוי היה עזרא שתינתן תורה על ידו לישראל אלמלא הקדימו משה, אותם יחידי הדור השפיעו בגלות בבל על כלל ישראל כמו אור השחר. זו הייתה התכלית של גלות בבל, להגיע לדרגה של "נשקפה כמו שחר", כי אחרי החורבן הייתה ירידה, וכמו שהאריכו כל הקיינות על ה"חטא חטאה ירושלים", ותכלית גלות בבל הייתה להתעלות לדרגה זו של "שחר".

והמשיך המדרש שם "יפה כלבנה בגלות מדי, אתה מוצא בלילה אם אין הלבנה נראית ברקיע החושך בעולם ואין אדם יכול להלך אפילו תוך המדינה כיון שהלבנה נראית ברקיע הכל שמחים ומהלכים בדרך, כך בימי אחשורוש שגזרו על ישראל להשמיד להרוג ולאבד ובאה אסתר והאירה לישראל, לכך כתיב יפה כלבנה בגלות מדי, ואם רצונך לידע שנדמית אסתר ללבנה כשם שהלבנה נולדה לשלושים יום כך אסתר אמרה (אסתר ד, יא) ואני לא נקראתי לבא אל המלך זה שלושים יום, לפיכך יפה כלבנה בגלות מדי", ע"כ.

גלות פרס ומדי לא הייתה כמו שחר, אבל יפה כלבנה, כשהלבנה מלאה היא מאירה ואפשר להשתמש לאורה, ומלפנים כשלא היו נרות אזי היו לומדים לאור הלבנה, וכך כנסת ישראל נמשלה ללבנה בימי מרדכי ואסתר, ומצינו (ב"ב עה, א) פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, כי אמנם לבנה היא מאירה אך לא כמו חמה, ואפילו שזכו לבניין בית המקדש אחר גלות בבל, לא היה בית המקדש השני כמו מקדש ראשון, וכמו שאמרו חז"ל (יומא כא, ב) שחסרו בו חמישה דברים שהיו בבית ראשון, לכן זה כפני לבנה, ולא כמו שחר.

והמשך הכתוב הוא "ברה כחמה", והיינו יותר מלבנה ויותר משחר, שהחמה היא כשהשמש עומדת באמצע הרקיע - "כצאת השמש בגבורתו" (שופטים ה, לא), והיה זה בגלות יון, וכמו שהמשיך המדרש שם "בתקופת תמוז מי יוכל לעמוד כנגד השמש הכל בורחים ממנו, כך במלכות יון הכל ברחו ממנו ומתיתהו הכהן ובניו עמדו באמונתו של הקב"ה וברחו מפניהם האוכלוסין של יון ונהרגו כולן", בגלות יון זכו החשמונאים והעלו את כלל ישראל לדרגה כזאת של "ברה כחמה".

וכמו שאנו רואים שזכו לנס חנוכה שהיה למעלה מן הטבע, מפני שהיו רבים שמסרו את נפשם על קידוש השם באותה תקופה, וכמו שאמרו חז"ל (ויקרא רבה לב, א) מה לך יוצא להיסקל על שמלתי

את בני מה לך יוצא להישרף על ששמרתי את השבת וכו', אף על פי שלא היו בטוחים שינצחו, וכמו שדוד המלך אזור כוח וזרק אבן שהרגה את גלית, כך גם הם יצאו למלחמה במסירות נפש גדולה, ועל ידי כך זכו לנס כזה של נרות חנוכה, שהיה בזה גילוי שכינה להראות כמה חביבים הם לפני המקום, כי הרי מעיקר הדין אם היו אנוסים היו פטורים מהדלקת הנרות, והיכן מצינו שיהא נס כזה לצורך קיום מצוה, אבל הם זכו לזה להראות את חיבתם לפני המקום, זו היא דרגת "ברה כחמה" בימי חשמונאי, וכמו שכתב הרמב"ן בתחילת פרשת בהעלותך שזכו לזה מכוח קדושת הכהונה של אהרן הכהן, והעלו את כל כלל ישראל לדרגה של "ברה כחמה".

"איומה כנדגלות" - גלות אדום

ואחר כך היו הצדוקים, ושוב הייתה ירידה וירידה עד שהגיע החורבן, והקב"ה בוכה על החורבן כמו שכתוב (ירמיה יג, יז) "במסתרים תבכה נפשי", אבל אין ברירה ורפואה אחרת אלא הגלות, והיא גלות אדום הקשה ביותר, הגלות האחרון שאין לה גבול, וכתוב (סנהדרין צח, א) שאם זכו אחישנה לא זכו בעתה, ואנו לא יודעים את העת, יש עת שהמשיח יהיה מוכרח להגיע, וכיצד? כמו שאמרו חז"ל (שם צז, ב) שאם ישראל אינם עושים תשובה הקב"ה מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות כהמן וישראל עושים תשובה ומחזירין למוטב, אנחנו לא יודעים את המצב שלנו, אבל כמדומה שהשואה האחרונה הייתה בבחינת מלך קשה כהמן.

וכפי שאנו רואים כי באמת בתקופה האחרונה יש התחזקות והתחזקות למעלה מן הטבע, מה שלא יאומן כי יסופר, ואף אחד לא העלה בדעתו פעם שיהיה דבר כזה, רחוקים מתקרבים לתורה ותורתם אומנותם, והם לומדים תורה מתוך הדחק ושמחים בחלקם, ויש סייעתא דשמיא שכל "יששכר" יש לו "זבולון" שמחזיק אותו, ואמנם לפעמים ה"זבולון" הוא קטן אבל אפשר להתקיים, וכמו שאמרו (אבות ו, ד) "פת במלח תאכל וכו' וחי צער תחיה ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא", זהו תהליך שנמשך ונמשך בכל העולם, ותחילתו הייתה בארץ ישראל מכוח קדושת הארץ, ומארץ ישראל שהיא מרכז העולם זה התפשט והשפיע עד המקומות הנדחים ביותר.

והגלות האחרונה שאנו עומדים בה נקראת "איומה כנדגלות", כי אומות העולם מרגישים פחד ואימה מכלל ישראל, וממה הם מפחדים? הם בעצמם אינם יודעים מדוע הם מפחדים, למה אמריקה מבקשת לשמור עלינו? מדוע הם צריכים את זה? הם בעצמם אינם יודעים, אבל כך היא גזירת הכתוב "איומה כנדגלות", וכך הבטיח הקב"ה שיש דרך של גאולה שתגיע על ידי "איומה כנדגלות". ומצד שני יש גם חבלי משיח ואימה לכלל ישראל, כמו שכתוב בברית בין הבתרים (בראשית טו, יב) "והנה אימה חשכה גדולה נופלת עליו", ומפורש בחז"ל (בראשית רבה מד, יז) "אימה זו אדום דכתיב דחילה ואמתני", כי זוהי הגלות הקשה ביותר לכלל ישראל, אבל איומה היא גם לאומות שאין להם אומץ נגד כלל ישראל, ואפילו כשיש מדינות עם אומץ להילחם בישראל, יש בצד השני מי שימנע אותם, זהו "איומה כנדגלות".

כל קיומו של כלל ישראל הוא שלא כדרך הטבע, ומתקיימים רק בזכות אבות ובזכות ההבטחה של "איומה כנדגלות", שישאר עוסקים בתורה ועושים מצוות ומעשים טובים, ועל ידי עסק התורה יש השראת השכינה, וכמו שאמרו חז"ל (אבות ג, ו) שאפילו עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרויה ביניהם, ואם מאה עוסקים בתורה ביחד יש יותר השראת השכינה, וכמו שמצינו לעניין זימון (ברכות מט, ב) שבעשרה אומרים "נברך אלוקינו", ואם יש מאה מוסיפים ואומרים "נברך השם אלוקינו", וכן באלף ובעשרת אלפים מוסיפים עוד שם, כי ריבוי ציבור מקיימי התורה מוסיף בהשראת השכינה.

כך כלל ישראל ביחד, יש להם דרגת השראת השכינה של רבבה, אלא שלעניין זימון אין ההלכה כך, אבל מכל מקום הכל מודים שכשהציבור גדול יותר ועוסקים בתורה ובמצוות, דרגת הציבור גדולה יותר, כמו שכתוב (ויקרא כו, ח) "ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו", וכבר עמדו בזה כי החשבון אינו מתאים, שחמישה מאה זהו פי עשרים, ומאה רבבה זהו פי מאה, ופירש"י שם, כי אינו דומה מועטים העושים את התורה למרובים העושים את התורה, והשראת השכינה הזו

בישראל היא על ידי התורה, במקום שיש תורה יש שכינה, ואחרי החורבן השראת השכינה היא רק בארבע אמות של הלכה, וככל שהעוסקים בתורה מרובים יותר, הרי זה מועיל לקרב את הגאולה.

חג השבועות יום הדין על הצלחה בתורה

וכאשר אנו עומדים לפני חג השבועות שהוא זמן מתן תורתנו, הלא כתוב בכל הספרים שזהו הזמן של מתן תורה בכל שנה ושנה, ויש בימים אלו השפעה מיוחדת מן השמים לזכות לקבלת התורה, אלא שצריכים בית קיבול לזה, והרי זה תלוי במקבל עד כמה שהוא מכין את עצמו לקבלת התורה.

והנה אמרו חז"ל (ראש השנה טז, א) "בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן בראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון ובחג נידונים על המים", וידוע כי יום הדין של ראש השנה ויום כיפור משפיע חיזוק גדול, ורואים במציאות שימים נוראים עושים רושם גדול, וכבישי הארץ ריקים מתנועה ביום כיפור, ורוב החילוניים צמים ביום כיפור, ומעשה שהיה פעם בחילוני שהתווכח עם רעהו ואמר לו כי אינו מסוגל לאכול ביום כיפור, ולא ידע להסביר את סיבת הדבר, קדושת הנשמה אינה נותנת לו לאכול ביום כיפור.

ויש התעלות גדולה בכלל ישראל בימים נוראים, וכמו שכתוב במדרש פרשת בא שם: "ישראל משתקעים בעוונות מיצר הרע שיש בגופם וחוזרים בתשובה והאלוקים בכל שנה סולח לעוונותיהם ומחדש לבם ליראתו", והיינו שכל השנה יש ירידה ונכשלים בעוונות, אבל בראש השנה עושים תשובה וחוזרים למצב של השנה הקודמת, והרווח בזה שלא יהיה יותר גרוע משנה שעברה, ויש גם יחידים שנמצאים בעלייה מתמדת, והם דבוקים בתורה ללא הפסק מן העלייה, אבל כלל ישראל ברובו הם יורדים ועולים, ומתעלים בימים הנוראים.

ומעתה הלא אמרו כי בעצרת נידונים על פירות האילן, ומבואר בספרים כי חג השבועות הוא גם יום הדין על תורה [ואולי מה שאמרו בעצרת נידונים על פירות האילן הוא רמז לזה, משום דכתיב (משלי ג, יח) "עץ חיים היא למחזיקים בה", ופירות האילן הם 'פירותיהן בעולם הזה' שזוכים עבור תורה כמבואר במשנה ריש פאה] ומי שיש לו זכויות מקבל סיעתא דשמיא להצלחה בתורה.

והשאלה היא גדולה מדוע רואים שאחרי חג השבועות יש רפיון, וכמדומני שאחד סיפר לי שעשה הכנה גדולה מאד לחג השבועות כדי לזכות להצלחה בתורה, ואחרי שבועות היה לו רפיון גדול וירידה שאין כמותה, והסיבה לזה מפני שחשב כי התחזקות היא מתוך מאמץ ומתח נפשי גדול, אבל כיון שחיזוק כזה מתוך מאמץ אינו לפי כוחו של האדם, היה מוכרח לירידה עצומה אחר כך.

הבה נתבונן מה הם דרכי החיזוק.

דרך החיזוק להפוך עצמו למוכרח

יש גמרא בנדרים (ח, א) שמותר לאדם להישבע לקיים מצוה כדי לזרז את עצמו, וכתב הר"ן שם, "ואפילו כשרים שנמנעים משבועה נשבעים הן בכך שנאמר נשבעתי ואקיימה, כלומר שהרי דוד היה עושה כן". והיינו לא רק שיש היתר להישבע לקיים את המצוה אלא לכתחילה נשבעים. ומו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל (מכתב מאליהו ח"ד עמ' 237) ביאר בזה, "שאם אדם רואה שמצוה מסוימת רפה היא בידו, יכול להישבע לקיימה, ועל ידי זה עושה את עצמו כמוכרח עליה, כי אימת שבועה עליו. כמובן, זה שייך רק במי ששבועה חמורה עליו מאד, אבל הקל יקל ח"ו גם בשבועה, ובזה מפסיד עוד יותר".

והיינו שאם אדם מרגיש שיש לו רפיון ומתעצל בקיום איזה מצוה, צריך לחפש עצות כיצד לעשות את עצמו למוכרח לקיים אותה, וכגון אם אדם רוצה לקום בזמן לתפילה אלא שטבע העצלות מתגבר עליו והוא ממשיך לישון, יש עצה לזה שיעשה את עצמו למוכרח לקום בזמן, ויש כאלה שמבקשים מחבריהם שישפכו עליהם מעט מים כדי שיהיו מוכרחים לקום לתפילה, אמנם מי שהולך לישון בשעה מאוחרת זה לא יעזור לו כי הוא יירדם גם בתפילה, אבל אם הלך לישון בזמן ורק הוא מתעצל לקום, יש עצות להכריח את עצמו לקום בזמן.

וכך מי שנשבע "אשכים ואשנה פרק זה", והוא בטוח שיקיים את שבועתו, אזי אדרבה הוא שמח שמוכרח לקיים את השבועה, ומי שקשה לו ואינו יכול ללמוד לא תועיל לו השבועה, כי הוא יירדם ויפסיק באמצע הלימוד, מפני שאינו יכול להמשיך ואין לו כוח לזה, אבל מי שיכול ללמוד ויש לו טעם בלימוד, אזי כשיישבע "אשכים ואשנה פרק זה" - נדר גדול נדר לאלוקי ישראל, כי באמת הוא ישכים וילמד, וכל מה שאינו לומד זה מפני שהוא מתעצל, אבל אחרי שיקום וילמד, הוא כבר מרוצה מאד, ויאמר תודה למי שהעיר אותו משנתו.

והמשיך הרב דסלר במכתב מאלהיו שם: "גדר הדבר הוא שהרואה את עצמו רפוי באיזה עניין ורוצה להתחזק ולעשות תשובה, אבל כבר נוכח לדעת שתשובתו אינה מחזיקה מעמד, מה תקנתו? יעשה את עצמו 'מוכרח'; יסדר את כל ענייניו באופן שההתנהגות הרצויה היא כבר אצלו 'דיעבד'. וכן כל קבלה שהאדם מקבל על עצמו ביום הכיפורים צריך להבטיח את קיומו על ידי שעושה את העניין 'דיעבד'.

"איך עושים זאת? במה שקושרים את קיומו על ידי איזה 'שלא לשמה'. ובוהו מקיימים מה שאמרו ז"ל 'ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך - בשני יצריך', למשל, אם לקוי הוא בביטול תורה, יקבל על עצמו לתת שיעור ברבים, ואז יהיה מוכרח ללמוד בעיון כדי שידע מה להשיב לשואלים ולא יתבה. בלי נקיטת אמצעים כאלה, ברוב הפעמים לא תהיה קבלתו אלא הטעיה עצמית בלבד", עכ"ד. זוהי דרך החיזוק.

התקן עצמך ללמוד תורה - במידות טובות

שנינו בפרקי אבות (ב, יב) "התקן עצמך ללמוד תורה", והיינו שצריכים הכנה ללימוד התורה, כיצד עושים את ההכנה? כתב רבינו יונה שם שני עניינים ידועים שהם הכרחיים להצלחה בתורה, מידות טובות ומיעוט התענוגים. מידות טובות היינו לא רק בהנהגה, אלא שהלב יימשך לזה מתוך אהבת חסד. ונתעכב על דוגמא אחת של מידות טובות עם ניסיונות וקשיים.

מעשה שהיה באדם גדול שהציע לאחד הצעת שידוך שהייתה טובה מאד בשבילו, והלה שמח מאד בהצעת השידוך הזו, אך לאחר מכן התחרט אותו גדול, וחזר ואמר לבחור כי הוא סבור שההצעה אינה טובה לו, ולא הסביר לו מדוע חזר בו מהצעתו, וכעבור זמן מה ראה הבחור שהמציע הלך והציע את השידוך הזה לאחד ממקורביו, ונתכעס מאד על המציע שאמר לו כי הצעה זו אינה טובה בשבילו והלך והציע אותה למישהו אחר, ומדוע אין זה טוב בשבילו אם זה מתאים לאחרים.

אכן בסופו של דבר התברר, וכפי שסיפר אחר כך אותו בחור בעצמו, כי לבסוף נודע לו האמת ושמע כי אותו גדול הציע את ההצעה בשבילו, אך הצד השני הם היו אלו שלא רצו אותו, והמציע שהיה אדם גדול ידע שאם יספר לו שלא רצו אותו ייעצב מאד ותיחלש דעתו, וריחם עליו והחליט לקחת זאת על עצמו ואמר כי הוא האשם בזה ועכשיו הוא סבור שאין השידוך מתאים, ואף על פי שידע כי לא ייאמנו דבריו ויחשדוהו בשקר, לא התחשב בכך, מפני שלא היה מסוגל לגרום צער לאותו בחור, ורצה למנוע ממנו את הצער, כאלו מידות טובות!

נחשוב לעצמנו מי מאיתנו היה נוהג כך, הרי אותו גדול היה יכול לומר האמת שלא רצו אותו, והלה בוודאי לא היה כועס עליו, כי הוא מצידו עשה כל מה שהיה יכול לעשות, ומה יעשה שלא הצליח להשפיע עליהם שירצו את השידוך, אלא מה? אותו בחור יסבול מחלישות הדעת, אבל הרי אין אני חייב לסבול ולהצטער בגללו, ומי יודע מה שידבר עלי אם לא אספר לו את האמת, אבל התורה מחייבת אהבת חסד בלא שום חשבונות, והדרך להגיע לאהבת חסד היא על ידי אמונה, מי שהוא בעל אמונה לא קשה לו להתנהג כך, מפני שהוא מאמין שאם כך הדין אזי שלוחי מצוה אינם ניזוקין (פסחים ת, ב) ולא יפסיד ממה שעשה טובה לאחרים.

הרואה את הנולד חכמה ומידה טובה

והנה יש מידה טובה של "רואה את הנולד", ומלבד שחכמה היא לראות את הנולד כמאמרם ז"ל (תמיד לב, א) איזהו חכם הרואה את הנולד, הרי זו גם מידה טובה כמבואר בפרקי אבות (ב, ט)

ששאל רבי יוחנן בן זכאי לתלמידיו איזוהי דרך טובה שידבק בה האדם, רבי אליעזר אומר עין טובה, רבי יהושע אומר חבר טוב, רבי יוסי אומר שכן טוב, רבי שמעון אומר הרואה את הנולד, והיינו שראיית הנולד היא גם מידה טובה.

ומצד שני כתוב שם, אמר להם צאו וראו איזוהי דרך רעה שיתרחק ממנה האדם, רבי אליעזר אומר עין רעה, רבי יהושע אומר חבר רע, רבי יוסי אומר שכן רע, רבי שמעון אומר הלווה ואינו משלם, והיינו שהלווה ואינו משלם זהו ההיפך מהרואה את הנולד, וכפי ששאר התנאים אמרו שהדרך הרעה היא היפך ממה שאמרו בדרך הטובה, וצריך ביאור מדוע הלווה ואינו משלם הוא היפך הרואה את הנולד.

ושמעתי בילדותי מאמורי זצ"ל [היה זה בעת שלמדנו פרקי אבות בש"ק אחר הצהריים] שביאר בזה בפשיטות, כי מה שאדם לווה ואינו משלם הרי זה נובע ממה שאינו רואה את הנולד, כי אם היה רואה את הנולד היה חושב על העתיד ולא היה לוקח הלוואה שאין בידו לשלם אותה, והרי זו מידה רעה של אהבת עצמו, כי אם לא ישלם יגרום לחברו הפסד גדול, ואינו מתחשב באחרים אלא חושב על עצמו, לכן זוהי מידה רעה שהיא היפך ראיית הנולד.

וראיית הנולד כוללת גם מה שאמרו (אבות ב, א) הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, לחשב חשבון הנפש מהו העתיד האמיתי שאין מנוס ממנו, וכמו שאמר דוד המלך (תהלים קלט, ז - ח) "אנה אלך מרוחך ואנה מפניך אברח; אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הנך", וכבר מצינו אצל טיטוס (גיטין נז, א) שביקש להינצל מדינה של גיהינום ולפזר את אפרו על פני שבע ימים, ולא הועיל לו, והוא נמצא בגיהינום עד עכשיו בלא יכולת לצאת משם, זהו רואה את הנולד, לדעת שאין מנוס מזה, או עולם הבא או גיהינום.

אם אדם רואה את הנולד, יש הרבה ידיעות בלי ראייה, אבל ראייה היא יותר מידיעה, וכמו שכתוב בתורה (דברים יא, כו) "ראה אנוכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה", וכתוב (ל, טו) "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המוות ואת הרע", והיינו לראות בבהירות את העתיד, אם האמונה היא בבהירות כזו, ממילא לא קשה, וכבר יודעים שכדאי אהבת חסד ומידות טובות, זוהי הדרך של התקן עצמך ללמוד תורה במידות טובות.

מיעוט התענוגים מתנאי ההכנה לתורה

ועניין שני של "התקן עצמך ללמוד תורה" כתב רבינו יונה שהוא למעט התענוגים, כי אדם מטבעו אוהב את המנוחה, ואף אם לא תענוגים, הרי הוא אוהב מנוחה ואינו רוצה להתאמץ, וכבר כתב במסילת ישרים פ"ו "ותראה כי טבע האדם כבד מאד, כי עפריות החומריות גס, על כן לא יחפוץ האדם בטורח ומלאכה. ומי שרוצה לזכות לעבודת הבורא יתברך, צריך שיתגבר נגד טבעו עצמו ויתגבר ויזדרז, שאם הוא מניח עצמו ביד כבודותו, ודאי הוא שלא יצליח - כי חיזוק גדול צריך למי שרוצה לכפות הטבע אל הפכו", ובפרק ט' כתב שצריך שידע האדם שלא למנוחה הוא בעולם הזה אלא לעמל וטורח, וכמו שהגוף צריך לטורח ועמל, ובלא טורח ועמל הרי הוא מתנוון, כך גם הנפש צריכה להתעמל.

וכן אין אדם יכול להשיג עולם הזה בלא קשיים, אלא שבשביל העולם הזה הוא מוכן לטרוח מפני שרואה בחוש את הרווח, אבל עולם הבא אינו נראה בחוש לעין וצריכים להאמין כדי לעמול עבורו, וכמו שסיפר לי אדם שלמד בישיבה כי אחר נישואיו יצא לעסוק במסחר וכבר אין תורתו אומנותו, ואמר לי שעכשיו הוא קם מוקדם בשמחה לעסוק בעסקיו, ומתפלא הוא מדוע בישיבה לא היה קם בזריזות כמו עכשיו, אכן זהו מפני שעכשיו יש לו מטרה והוא בטוח שירוויח, וכשיש לאדם מטרה שהוא באמת רוצה אותה, אזי הוא עושה כל מה שצריך כדי להגיע למטרה, ואפילו ישן מוקדם כדי שיוכל לקום בזמן, אבל כשלמד בישיבה לא ידע את חשיבות עסק התורה.

והסיבה היא מפני שהעולם הבא אינו נראה בחוש כמו העולם הזה, וחסר ההבנה שהתורה חשובה יותר מכל העולם הזה, לא רק בשביל העולם הבא אלא גם "אשריך בעולם הזה", ואם לא היה

"אשריך בעולם הזה" היה קשה מאד לעמול בתורה, כי הגוף אינו יכול להתאמץ רק מתוך אמונה בלא שום תענוג, וכפי שקשה לעשות חסד שלא מתוך אהבת חסד, ורק אם אדם נהנה מהלימוד ומהחסד, אזי אין זה קשה לו, והוא מבין שכדאי ללכת לישון בזמן כדי שיהיה לו כוח למחר, אם עסק התורה משמח יש בשביל מה להזדרז, וכמו העוסקים בפרנסה שישנים בשעה מוקדמת, אלא מצריכים את ההבנה שהתורה אינה פחותה מן הפרנסה, וחשובה יותר מזה.

ספרי המוסר לחיזוק האמונה

והדרך לזכות למידות טובות ומיעוט התענוגים שהם ההכשר לקבלת התורה, זהו על ידי החיזוק באמונה שהיא העבודה החשובה ביותר, יש גם תורה עבודה ומידות טובות הצריכים חיזוק תמיד (ברכות לב, ב), אבל חיזוק האמונה זהו השורש והיסוד לכל, וכמו שמצינו בגמרא (ברכות יז, א) תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים, והיינו שהאמונה היא תכלית התורה, כי תשובה באה על ידי חיזוק האמונה, שזה המביא לידי חרטה.

וחיזוק האמונה שייך על ידי לימוד ספרי המוסר, ואמרו חז"ל (קידושין ל, ב) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, וביאר הגר"י זצ"ל כי יש שני חלקים בתורה שהיא תבלין ליצר הרע, האחד הוא עצם לימוד התורה בתור סגולה והשפעת הקדושה, שאפילו לימוד פרק שור שנגח את הפרה מועיל להינצל מלשון הרע וכדומה, ויש חלק השני המועיל נגד היצר הרע בדרך הטבע, והוא לימוד הדברים הנוגעים למעשה בספרי המוסר, אמונה, תורה וחסד, ותורת כל עבירה ועבירה לבדה, ועל ידי העסק בזה ברציפות באים לחיזוק האמונה.

כל אחד יכול לקבל על עצמו קביעות בזה, אך לא כדאי לעשות קבלות לזמן ממושך אלא לזמן קצר, וכמו שהכרתי בישיבה כאלה שהיו מקבלים קבלות לזמן קצר, וכאשר רק מנסים כבר מרגישים את הנעימות בזה כאמור (תהלים לד, ט) "טעמו וראו כי טוב השם", וממילא מתחזקים וממשיכים הלאה לזמן נוסף, בידו של כל אחד לבחור לעצמו דרך של חיזוק, חיזוקים זמניים קצרים שאפשר לעמוד בהם בנקל. ומי שמרגיש שקשה לו, יכול לבקש מחברו שיעזור לו, וכך יהפוך את עצמו למוכרח, וכמו שהיה אומר המשגיח ממיר הגה"צ רבי ירוחם זצ"ל כי "אדם הוא בעל בחירה לעשות את עצמו למוכרח", וכמו שכלל ישראל אינם מסוגלים לרצוח, כי יש להם לב טוב ומידות טובות שאינם מסוגלים לזה, כך בשאר דברים שיש בהם בחירה צריך להעלות את דרגת הבחירה על ידי הרגל.

דרכי הלימוד, עמלה של תורה

יש גם הרגלים טובים לכאורה שמזיקים להצלחה בתורה, כגון מה שמתרגלים בישיבות קטנות ללמוד לאט ולהתעכב יתר על המידה. הנה בימי בחרותי למדנו גמרא עם פירש"י ותוספות בפשטות, ולא ידענו את כל מה שאומרים היום בשיעורים, וכמעט שלא ידעו ידיעות של ראשונים או אחרונים, ולא התעכבו יותר מדי על מה שלא הבינו, כי הייתה מתיקות בלימוד הפשוט. ורק בגיל מבוגר יותר שמעתי שיעורים מהגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל במשך שעתיים כל יום, וקודם בישיבת לומז'א שמעתי ממנו חברות, והיו שם בחורים מבוגרים בעלי ידיעות בשי"ס עם אחרונים, אבל זה היה כבר אחרי לימוד רוב מסכתות השי"ס, והלימוד הפשוט לא קלקל את ההבנה.

ועכשיו בימינו בחורים צעירים כבר שומעים בשיעורים הרבה דברים, ומתוך שמתרגלים ללמוד לאט, אינם יודעים כיצד ללמוד גמרא עם פירש"י ותוספות, צריכים לדעת שאין חיוב להסביר את כל סברות הגמרא והתוספות, כך היה אופן הלימוד בכל הדורות, לא כמו עכשיו שמתרגלים לברר כל דבר מאי שנא ומאי טעמא, ואפילו אלו שיכולים ללמוד מהר מרגישים חוסר סיפוק בלימוד כזה ואינם מרגישים את המתיקות בפשטות דברי הגמרא, אמנם רוב הציבור אנוסים ואינם אשמים בזה, אך מי שעדיין יש לו טעם ונהנה מהפשטות, שיידע כי אין מה להתבייש בזה, וימשיך בדרכו זו ללא בושה או פחד.

ומה שיש הטוענים כי לימוד כזה שאינו כרוך במאמץ גדול אין זה עמלה של תורה, באמת טעות היא בידם, כי עמלה של תורה זהו כמו התעמלות הגוף, וכשם שבהתעמלות הגוף אם מתאמצים יותר מן הכוחות זה מזיק, כך עמלה של תורה צריך להיות לפי כוחות האדם, ועיקרו שיהא ניצול הזמן בריכוז מלא, מתחזקים ומתחזקים, ואם נחלשים מפסיקים קצת, ושוב מתחזקים, כך זה בכל ענייני רוחניות, בתורה ובמידות טובות.

כל מי שרוצה יוכל למצוא דרכים כיצד לסדר את סדר היום שלו באופן שיהיה לפי כוחותיו, לא יותר מכוחותיו, עם הרגשה נעימה של "אשריך בעולם הזה", שזה ימשוך אותו, וכל הנהגתו היומית תהיה מסודרת, לא רק בתורה אלא גם בענייני הגוף ופרנסה, להתנהג לפי ההלכה ולפי האמונה בלא לערב חשבונות של עולם הזה, רק מתוך מחשבות על העתיד האמיתי של העולם הבא, ומחשבות של מידות טובות על העתיד של חברו, ועל ידי זה החיים הם חיים מאושרים, וזוכים גם לפירותיהן בעולם הזה.

לכן, אם עכשיו אנו מחליטים ללכת בדרך הטובה, ולהמשיך בחיזוק התורה גם לאחר חג השבועות, אין צריכים לזה קבלות מיוחדות מתוך חיפזון והתלהבות, אלא הכל ביישוב הדעת ובהתייעצות עם מי שיוודע ליעץ, על ידי זה נזכה כולנו לסייעתא דשמיא, וכמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ב, י) שאדם המקבל על עצמו לקיים את כל דברי התורה, ברגע קטן יצא מאפלה לאור גדול, ואשריו כי צדק נפשו בשעה קלה. יהי רצון שנזכה לזה!

עומדים אנו בערב חג השבועות, ראש השנה ויום כיפור המה ימי דין, מפחדים מהם. וכעניין זה זמן מתן תורה הוא עת רצון לתורה, בימים ההם בזמן הזה - כמו שהקב"ה נתרצה אז ונתן לנו את התורה, גם היום הוא עת מסוגל לתורה ורצונו שנקבל את התורה, ואם נרצה לקבל בתורה וביראת שמים - השם יעזור בכך. ואם אנו אדישים והלימוד של ליל שבועות הוא כמין צרמוניה שיושבים ללמוד בלילה ובוה מתבטא כל החג - אין זה העיקר. בוודאי טוב שלומדים וצריך ללמוד, אך יש לדעת שהעיקר הוא עם יראת שמים. זה היסוד שהקב"ה מבקש מהאדם, והרמב"ם כתב שזה יסוד היסודות - לידע את השם, וידעת השם אפשרית רק על ידי חכמת התורה שזו החכמה העליונה שהקב"ה נתן, ועל ידי שלומדים את התורה בוודאי משיגים, כי יגעת ולא מצאת אל תאמין, וכל אחד יכול להשיג, וזה הזמן להתעורר.

בני ישיבה, תלמידי חכמים, צריכים לדעת שחג שבועות אינו כפי שמבין אדם פשוט, כסבל או שואב מים וסוחר, שאצלו החג מצטייר שבערב שבועות יסתפר, ירחץ, ילבש בגד יפה, וכך הוא בא לקראת שבועות! בצורה זו אין לו שייכות לחג השבועות. הרי הדבר פשוט שכוונת התורה בחג השבועות היא לעניין קבלת התורה ולא לאכילת בלינצ'ס! בני תורה צריכים להבין מהו חג השבועות, ועליהם החיוב גדול יותר להכיר שצריכים להשתנות בעצמות האדם.

נתבונן במהות של חג השבועות, יום קבלת התורה, וכל אחד יבוא עם רצינות בהבנה שהתורה דורשת ממנו משוה. לא לחיות כפי השיגרה, אלא להשתנות, להיות איש התורה, להיות איש! להיות פחות בעל כבוד, פחות בעל גאווה ובעל כעס, לנהוג בעדינות כלפי השני, בין אדם לחברו, להתחשב בשני, כפי שאני רוצה לעצמי כך שיהיה גם לשני, וכשנקבל על עצמנו כך - זהו חג השבועות.

מרן הגרא"מ שך זצוק"ל, מחשבת מוסר

משולחן מלכים

לקט פנינים ואמרות קצרות מרבתינו גדולי ישראל שליט"א
בדבר חשיבות ומעלת התורה והלימוד ממעמד הר סיני לדורות
ערוכים מספריהם ומכתבי תלמידיהם

עבודת ימי הספירה תיקון המידות

נמצאים אנחנו בימי הספירה שהם הימים שבין פסח לשבועות, ואיתא בספרים שבני ישראל היו מתעלים שקועים במ"ט שערי טומאה במצרים, וכשיצאו ממצרים, כל יום היו מתעלים משער טומאה אחד ונכנסים לשער קדושה אחד, עד שבחג השבועות הגיעו למ"ט שערי קדושה עד לשער החמישים שהוא שער בינה כך כתב הרמח"ל במאמר החכמה.

ומבואר שיש מציאות של שערי טומאה ולעומתם שערי קדושה ובני ישראל היו מתעלים והולכים בהדרגה ויוצאים משער טומאה ונכנסים לשער קדושה, וצריך לדעת כי שער קדושה אין פירושו, כי יש איזה מציאות של שער קדושה ונכנסים לתוכו ושוב נמצאים מכאן ואילך בתוך קדושה, ואפשר להמשיך ולהתנהג כאשתקד. אין הדבר כן אלא היציאה משער טומאה פירושו עבודה עצומה בתיקון המעשים ומידות רעות והתעלות בתיקון המידות הטובות, ורק על ידי זה נכנסים לשער קדושה הוא השער של המידות הטובות שאדם רוכש ומשיג לעצמו.

והנה היום יש לנו תורה ומבינים אנחנו כי התעלות פירושה עלייה בתורה ובמצוות. אבל כשבני ישראל יצאו ממצרים הרי בימים אלו שבין פסח למתן תורה עוד לא קיבלו תורה ואם כן במה התעלו ויצאו משער טומאה לשער קדושה. ואם תאמר כי במה שפרשו וניתקו עצמם מעבודה זרה בזה התעלו, הרי זה מילתא דתימא דמה שייך לפרוש מעבודה זרה ועוד להמשיך ולפרוש מעבודה זרה והרי כל שפרש וניתק עצמו הרי הוא מנותק ומרוחק מעבודה זרה ומה שייך להתעלות בזה.

ועל כרחך צריך לומר שהתעלותם של בני ישראל לאחר יציאת מצרים הייתה בעבודת תיקון המידות הרעות, והיינו שגאווה זה שער טומאה אחד, ותאוה זה שער טומאה, וכבוד זה שער טומאה, וכל המידות הרעות הם הם שערי הטומאה שהאדם שקוע בהם, ועיין באור הגר"א למגילת אסתר על דרך הרמז על הפסוק כשבת המלך וזה לשונו "כי ד' רגלי כסא מרכבת הטומאה הם ד' כיתות שאינם מקבלים פני שכינה והוא חשמ"ל דטומאה, והכסא עצמו הוא הגאווה", הנה מבואר להדיא בגר"א כי טומאה היינו המידות רעות שבאדם.

ואשר לפי זה נבין שמה שכתבו הספרים הקדושים שבני ישראל התעלו ויצאו משער טומאה לשער קדושה היינו שבני ישראל התעלו ותיקנו את המידות הרעות ויצאו משער הגאווה ונכנסו לשער הענוה שהיא שער קדושה, ועל דרך זה, כן בשאר המידות, יצאו משער הכילות לשער

הנדיבות וכו' ועל ידי הסייעתא דשמיא והאור שהאיר הקב"ה עליהם בימים אלו התעלו בני ישראל בתיקון המידות, ועבודה עצומה השקיעו, וזכו ונתעלו עד שבראש חודש סיוון כבר הגיעו ל"יוחן שם ישראל" כאיש אחד בלב אחד. שהיא דרגה עצומה, שהרי כל אחד מאתנו יודע עד כמה קשה להיות בבחינת איש אחד בלב אחד, הרי יש קנאה, יש תאוה, יש כבוד, וכל אחד ממידות אלו מפריע להיות כאיש אחד בלב אחד.

ומדי שנה בשנה כשמגיעים ימי הספירה חוזר וניעור אותו האור שהאיר לבני ישראל בימים אלו שבין יציאת מצרים למתן תורה, אלא שכאמור כדי לזכות צריך עבודה! ורק על ידי עבודה ובצירוף סייעתא דשמיא של ימים אלו זוכים להתעלות, והיום שכבר זכינו למתן תורה יכולים אנחנו להתעלות על ידי לימוד התורה ולהגיע לתיקון המידות שהם שיערי הטומאה וכאמור.

מֵרֵן הַגְּרָא"ל שְׁטֵינְמָן שְׁלִיט"א, עֵזִי וּמַגִּינִי

הלימוד מתלמידי ר"ע הכנה לקבלת התורה

ימים אלו של ספירת העומר הם ימי ההכנה לקבלת התורה, והנה אמרינן ביבמות (סב, ב) שנים עשר אלף תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטופרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה והיה העולם שמש עד שבא אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם רבי מאיר ורבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע והם הם העמידו תורה, ובמדרש רבה קהלת הביא שהוסיף רבי עקיבא ואמר להם הראשונים לא מתו אלא מפני שהייתה עיניהם צרה בתורה זה לזה.

והנה בוודאי שאי אפשר להבין הדברים כפשוטם וכפי שאנו משיגים בהנהגה של לא נהגו כבוד זה בזה, שהרי מדברים בתנאים קדושי עליון שכל הנהגתם קודש מדוד ושקול לפי רצון השי"ת ותורתו אלא צריך להבין - כפי שכתב הגר"ק זצ"ל [משנת ר"א ח"א עמ' ס"ו] - שלפי גודל ערך קדושתם היה בזה פגם כל שהוא, דק מן הדק, באחת ממעלות שהתורה נקנית בהם, ואפשר שהיה חסר בדיבוק חברים לפי מעלתם [אין אנו רשאים ח"ו לפרש דברים נגד מעלתם, אך רק באולי דברינו נאמרים, מתוך השתדלות להבין קצת דברי חז"ל אודות התביעה שהייתה עליהם], ואפשר שהחיסרון היה במעלת נושא בעול עם חברו ומכריעו לכף זכות, או אולי היה כאן פגם כל שהוא באוהב את המקום אוהב את הבריות, ונגזר עליהם להיפטר באותו פרק זמן שנועד לחיזוק במעלות קנייני התורה, לפי שחסר היה להם לפי עוצם קדושתם ההכנה לתורה שתהיה בתכלית הקדושה.

והנה אף שעל ידי זה היה העולם שמש בכל זאת הייתה הנהגת השי"ת באופן זה, כי עניין לימוד התורה אינו כלימוד שאר חכמות גרידא, אלא תורה מן השמים היא, מאוצרו של הקב"ה שמשתעשע עמה, ולולא חסד הקב"ה עמנו לא היינו יכולים להבין ולהשיג כלל שום דבר מדברי התורה באמת, ורק בעזר וסייעתא דשמיא שנותן הקב"ה לישראל יכולים להשיג את דברי התורה ולקנותם בקנייני תורה השנויים במשנה, וכדי ללמוד תורה מן השמים צריך שיהיה נקיות בלא פגם אפילו דק מן הדק, שאף על ידי חסרון דק כל כך שאין בכוחנו להשיגו, כבר היה גזירה נוראה שהיה העולם שמש, עד כמה צריך להתבונן ולהתעמק בזה, לראות כמה אנו רחוקים מההבנה האמיתית על אופן לימוד תורה, נורא!

כל אחד צריך לחשוב על עצמו איך היחס כלפי רעהו בשעה שמתווכחים על סברא, הלא המידה צריכה להיות שכל אחד יתאמץ להבין את דברי רעהו באותו רצון כשם שרוצה וחפץ להבין את דברי עצמו, אבל כשמחפשים לפרוך את דברי השני משום צרות עין זוהי מידה רעה, וכן צרות עין בגדולת השני בשל שהוא עצמו אינו מצליח זה חטא ופשע, אלא יש לשמוח בשעה שרואים בהצלחת השני ובגדולתו, ולהוסיף תפילה להקב"ה על עצמו שישלח לו סייעתא דשמיא שיוכל גם כן להצליח, הנה

קשה לפרט בזה פרטים מעשיים אך כל אחד ואחד יתבונן ויראה עד כמה יש עדיין לשפר בהנהגה זו, כי בכדי להצליח וכדי לקבל שם תלמיד חכם צריך שלימות בבין אדם לחברו.

וכאשר יקבל אדם על עצמו להתחזק בזה יזכה לשפע סייעתא דשמיא כמו שמצינו שם במדרש שאמר להם רבי עקיבא: אתם לא תהיו כן, "מיד" ומלאה הארץ דעה, למדים אנו כאן שעל ידי דבריו של רבי עקיבא שהתעוררו וקיבלו על עצמם לתקן הדבר מיד זכו לסייעתא דשמיא ועל ידם נתמלאה הארץ תורה.

מִרְן הַגְרַמ"י לִיפְקוּבִיץ שְׁלִיט"א, אִמְרֵי דַעַת

שלא נהגו כבוד זה בזה

הנה בימי הספירה יש קפיא מיוחדת על מידות טובות, וכמו שאנו רואים כי בימים אלו מתו כ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא מפני שלא נהגו כבוד זה בזה (יבמות סב, ב), ופשוט שדקדקו עימם מן השמים כחוט השערה לפי מעלתם, כי לא הוזכר בגמרא שהיו ביניהם איזה מעשים של צער או ביזיון, אלא בשב ואל תעשה לא נהגו כבוד זה בזה, ואפילו רבי עקיבא רבם לא הרגיש בזה, שהרי רבי עקיבא הוא בעל המימרא (ירושלמי נדרים ט, ד) "ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה", ואם היה רואה בהם פגם ניכר ובולט של חיסרון בשלמות המידות ודאי היה מוכיחם על כך, אבל זה לא היה ניכר, אלא פגם דק כחוט השערה, שלא כיבדו את חבריהם בכל הכבוד הראוי.

ומצד שני אנו מוצאים במדרש (בראשית רבה סא, ג) שתלמידי רבי עקיבא מתו מפני שהייתה עיניהם צרה אלו באלו, ולכאורה הדברים נראים כסותרים למה שמבואר בגמרא כי מתו מפני שלא נהגו כבוד זה בזה, אבל פשוט כי באמת עניין אחד הוא, שסיבת הדבר שלא נהגו כבוד זה בזה נבע ממנה שהייתה עיניהם צרה אלו באלו, ומפני שהייתה בהם מידה זו של צרות עין סברו כי די בכבוד שהם נותנים ואינם צריכים לכבד את חבריהם יותר, ומסתבר שלא רק רבי עקיבא רבם לא הרגיש בזה אלא גם הם בעצמם לא הרגישו זאת, שהרי הם היו צדיקים ולא הרגישו בעצמם שיש פה איזה טעות של צרות עין שהיא הגורמת לכך שאינם נוהגים עם חבריהם בכבוד הראוי. ונמצא כי חיסרון דק של צרות עין בפנימיות הלב, הוא זה שגרם לתוצאת החטא שלא נהגו כבוד זה בזה.

ומצינו כעין זה בתורה שכתוב (במדבר יב, א) "ותדבר מרים באהרן ובמשה", אהרן ומרים דיברו בינם לבין עצמם דברי ביקורת על משה רבינו, ואף אדם לא שמע את דבריהם, אבל כתוב (שם ב) "וישמע השם", שהיה בזה חטא, ואמר להם הקב"ה (שם ח) "מדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה", ופירש הספורנו שהקב"ה אמר להם כי "לא יימלט שאין זה כי אם מרוע לב", שהרי בוודאי לא זכה משה רבינו למעלתו הגדולה אלא מפני שהקב"ה חפץ במעשיו, ואם כן היה להם לדוננו לכף זכות ולא לכף חובה, ואם הם חושבים שהקב"ה אינו מכיר את מעשיו זה יותר גרוע, כי הקב"ה שהוא חוקר לב ובוחר כליות ודאי יודע את מעשי כל אחד ואחד, לכן בוודאי נבע דיבורם על משה מרוע לב, שהיה איזה פגם קטן כחוט השערה בשלמות המידות שזה גרם להם לדבר על משה רבינו, עד כדי כך שייך אפילו אצל נביאים גדולים כמו אהרן ומרים, עניין כזה של חיסרון משהו בשלמות המידות.

וכך גם תלמידי רבי עקיבא שאין אנו יכולים לתאר את גודל מעלתם, נעשו על חטא כחוט השערה שהייתה עיניהם צרה אלו באלו, ואמנם צריך להבין מדוע נעשו תלמידי רבי עקיבא כל כך, הרי לא מצינו בשום מקום שיהא חיוב מיתה בידי שמים על צרות עין, ורבינו יונה בשערי תשובה (ג, קח) מנה את כל חיבי מיתות בידי שמים ולא הזכיר בדבריו צרות עין, והיכן שמענו שיהא עונש חמור כזה על צרות עין וחוסר נתינת כבוד בשב ואל תעשה?

אבל הפירוש הוא כי מפני שתלמידי רבי עקיבא היו גדולים בדרגה גבוהה מאד, לכן דקדקו עימם מן השמים כחוט השערה וכמו שאמרו חז"ל (יבמות קכא, ב) שנאמר וסביביו נשערה מאד

מלמד שהקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה, והדרגה שלהם הייתה גדולה כל כך שאפילו על משהו כזה גם כן נענשו במיתה בידי שמים. אכן עדיין צריך ביאור מדוע מדקדקים עם הצדיקים כחוט השערה, וכי מפני שהוא צדיק מגיע לו עונש חמור יותר? ומדוע הוא צריך לסבול יותר ממי שאינו צדיק? וכי הצדקות גורמת יסורים?

ויש לבאר כי העונש הוא בתורת תיקון, וכמו שכתוב (תהלים קמה, כ) "שומר השם את כל אוהביו", והיינו שמירה רוחנית שהקב"ה שומר על הצדיקים להעמידם על דרגתם, ולכן הוא מדקדק עימם כחוט השערה כדי שיהיו נקיים בלא חטא, ואנשים פשוטים אינם זוכים לזה אלא נענשים על חטאיהם בעולם הבא, אבל צדיקים נענשים בעולם הזה כדי שיבואו לעולם הבא נקיים מכל חטא ועוון, ויש חטאים שאין כפרה עליהם אלא במיתה, ועל ידי המיתה מתכפר החטא, שהרי מצינו (מ"ק כה, ב) כי הקב"ה שש ושמח בבוא אליו נפש נקי וצדיק, ומצד שני אמרו (שבת נה, א) אין מיתה בלא חטא, והיינו אף על פי שהמיתה באה על חטא, בכל זאת לאחר המיתה הוא כבר נפש נקי וצדיק, כי המיתה הייתה כפרה על חטאו.

ולכן נענשו תלמידי רבי עקיבא במיתה בידי שמים, כי אף שלא מצינו עונש כזה על צרות עין, מכל מקום תלמידי רבי עקיבא לפי דרגתם זכו לזה כדי שיבואו לעולם האמת נקיים מכל חטא, ומטעם זה נוהגים אבלות עליהם, אף שלא מצינו בשום מקום שיהגו אבלות על אדם שמת בחטאו, כי תלמידי רבי עקיבא לא התחייבו מיתה אלא מפני גודל דרגתם, וכמו שמצינו בנדב ואביהוא שכל בית ישראל התאבלו עליהם, וכתוב במשנה ברורה (תרכא, ב) בשם הזוהר שיש עניין להוריד דמעות ביום כיפור על מיתת בני אהרן, והיינו מפני שהם היו גדולי הדור ונענשו על חטאם כחוט השערה לפי גודל מדרגתם, וכך גם נוהגים אבלות על תלמידי רבי עקיבא שנענשו לפי גודל מדרגתם.

ותיקון החטא של תלמידי רבי עקיבא היה במיתה בידי שמים, אף על פי שאדם אחר לא היה צריך כפרה של מיתה על חטא כזה, שהרי אמרו (יומא פו, א) כי רק על חילול השם צריכים כפרה של מיתה, בכל זאת תלמידי רבי עקיבא נענשו במיתה בידי שמים על צרות עין, וכפי הנראה כדי להינקות לגמרי מהטבע הזה של צרות עין ומידות ולהגיע לדרגת השלמות בזה היו צריכים את המירוץ של מיתה, והרי כשראו דבר כזה שעשרים וארבעה אלף מתים שלא כדרך הטבע, ודאי נעשה רושם גדול להתעורר לתשובה שלמה, וכן מסתבר שלא מתו פתאום אלא מתחילה נעשו חולים והרהרו בתשובה, אבל התשובה לא הייתה מספקת לנקותם לגמרי מן החטא, ולפי מדרגתם היו צריכים גם את כפרת המיתה כדי לבוא לעולם האמת שלמים ונקיים מכל חטא.

ויש להעיר עוד מדוע אירע כל זה דווקא בין פסח לעצרת, ומסתבר שהעניין בזה מפני שזהו הזמן המסוגל להכנה לתורה, וההכנה לתורה היא על ידי לב טוב ומידות טובות, וכמו שאמרו (אבות ב, יב) התקן עצמך ללמוד תורה, ופירש רבינו יונה כי התיקון וההכנה לתורה הוא במידות טובות, וכן כתוב (שמות יט, ב) "ויחן שם ישראל נגד ההר", ופירש"י כאיש אחד בלב אחד, ואם היחס לאחרים הוא כאיש אחד בלב אחד ממילא לא שייך רוע לב, אחדות ושלמות כזאת במידות, זהו ההכנה לקבלת התורה.

ומעתה אם זהו זמן ההכנה לקבלת התורה, וימים אלו מסוגלים להתעלות ולקבל שלמות במידות, ממילא גם התביעה על חיסרון בשלמות המידות גדולה יותר בימים אלו, אם לא מנצלים את הזמן למה שאפשר להצליח בו, וכלל הוא בכל העניינים שאם יש סייעתא דשמיא לזכות להצלחה רוחנית ולא מנצלים אותה, אזי מפסידים את הסייעתא דשמיא, ואם אדם מקבל זמן של חיים עם כוחות להצליח במה שצריך, והוא אינו מנצל את האפשרות שבידו, לוקחים ממנו את האפשרות להצליח. ומטעם זה נענשו תלמידי רבי עקיבא בימים שבין פסח לעצרת, כי בימים אלו המסוגלים להתעלות במידות טובות והכנה לתורה, הקפידא בהם גדולה יותר על חיסרון משהו בשלמות המידות, ונענשו בדקדוק כחוט השערה לפי מדרגתם.

מֶרֶן הַגֵּר"ג אֶדְלֶשְׁטֵיין שְׁלִיט"א, כְּתָבֵי תַלְמִידִים

חידושי תורה בחינת מתן תורה

כתב הנפש החיים (שער ד' פרק י"ב) וזה לשונו: וכל שכן חידושים אמיתיים דאורייתא המתחדשים על יד האדם, אין ערך לגודל נוראות נפלאות עניינם ופעולתם למעלה, שכל מילה ומילה פרטית המתחדשת מפי האדם, קודשא בריך הוא נשיק לה ומעטר לה, ונבנה ממנה עולם חדש בפני עצמו, והן הן השמים החדשים והארץ החדשה שאמר הכתוב. עכ"ד.

ובכתר ראש (אות מ"ח) כתוב על הגר"ח מוולוז'ין שאמר, "שכל תפילתו מעודו היה נותן עבור דין אחד מחודש מהגמרא", הוא היה מוכן לתת את כל זכויות התפילות שלו מכל ימי חייו עבור דין אחד מחודש מהגמרא.

וביאור הענין הגדול שיש בחידושי תורה המתחדשים על ידי האדם, עד ש"אין ערך לגודל נוראות נפלאות עניינם ופעולתם למעלה", כי הנה ידוע שבמתן תורה נתן הקב"ה את התורה לכלל ישראל, וכל זמן שהתורה הייתה בשמים לא בא העניין לתכליתו, שהתכלית של התורה היא שתד לעולם הזה, לבני אדם, לתלמידי חכמים שיעסקו בה. התורה הייתה כבר קודם לבריאת העולם אלפיים שנה, אבל זה לא עיקר התכלית, התכלית השלימה של התורה זה שתד לעולם הזה לבני אדם בעלי בחירה שהם ילמדו ויעסקו בה.

אם כן כשהאדם עוסק בתורה ויגע ועמל בה, ובעמלה של תורה זוכה לחדש חידושי תורה, הרי חידושי תורה אלו הם הם תורת השם אשר מתגלה זה עתה, שכל זמן שלא נתחדש החידוש הזה, הרי עדיין היה בשמים, ועדיין לא הגיע לתכלית, התכלית הוא שהתורה תרד מהשמים לארץ, וכעת שהאדם חידש החידוש זה בבחינת מתן תורה שיווד חידוש זה לראשונה כאן בעולם.

אין זה ח"ו תורה חדשה, אבל מה שנמצא כבר בתורה ואפשר ללמוד את זה, על ידי י"ג מידות שהתורה נדרשת בהם, או על ידי סברא, אם כן הדבר נמצא כבר בתורה, וכמו שאמרו בירושלמי (פאה פ"ב ה"ד) כל מה שתלמיד ותיק עתיד לדרוש לפני רבו כבר נאמר למשה בסיני, הכל רמוז בתורה, רק שעדיין לא נתגלה כאן בעולם, ועדיין לא ירד למטה לארץ לבני אדם, אנשים לא ידעו את החידוש הזה, ועכשיו החידוש שנוסף בעולם שלא היה קודם, זה מעין מתן תורה קטן. והקב"ה נשיק לה ומעטר לה, השמחה להקב"ה כל כך גדולה שהגיע עוד תורה לעולם כאן.

ומשום כך על ידי לימוד התורה האדם זוכה ליטע שמים חדשים וארץ חדשה, שבזכות עמלו ויגיעו בתורה הוריד על ידו הקב"ה חידושי תורה אשר לא נתגלה עדנה כאן בעולם, וזה כעין מתן תורה.

יתרו זכה שנכתבה פרשה בתורה על ידו, זה פרשה שהייתה צריכה להיות, רק יתרו זכה שעל ידו נודע הדבר לכלל ישראל, ואי אפשר לשער הזכות שלו. וכמו כן כל תלמיד חכם שזוכה לחדש דבר חדש שלא נודע לפניו הרי זכותו ושכרו לאין ערוך הוא.

מרון הגראי"ל שטיינמן שליט"א, כתבי תלמידים

האמונה תנאי הכרחי לתורה

בתחילת הפרשה של קבלת התורה בתורתנו הק' אמר הכתוב: "בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני". ואמרו חז"ל בילקוט (שמות רע"ב) אמר ר' לוי משל לבן מלך שעמד מחליו, אמר פדגונו [היינו, האיש שמטפל בו], ילך לו לאסכולי [שיכול כבר לילך לבית הספר ללימודיו שהרי הבריא], אמר המלך עדיין לא בא זיו של בני מחליו והוא הולך לאסכולי, אלא יתעדן בני שנים ושלושה חדשים במאכל ובמשתה ואחר כך הוא הולך לאסכולי, כך כיון שיצאו

ישראל ממצרים היו ראויים לקבל את התורה, והיו בהן בעלי מומים משעבוד טיט ולבנים, אמר הקב"ה עדיין לא בא זיוון של בני והם מקבלים את התורה, אלא יתעדנו בני שנים ושלושה חדשים בבאר ומן ובשלו וואחר כך מקבלים את התורה, אימתי בחודש השלישי.

הנה לא פירשו לנו חז"ל הקדושים מה הוא העידון שיתעדנו בבאר ומן ובשלו? אך ודאי הדבר מובן בפשיטות שלא התכוונו לעידון גופני אלא הכוונה להשפעה והעילוי הרוחני שיקבלו מהאכילה והשתיה הזו, ומה היא? האמונה!!! שכשהיו ישראל שותים מן הבאר ואוכלים מן ושלו שניתן להם מן השמים מידי יום ביומו, הרי הם חיו בהרגשה חושית שהם תלויים בהקב"ה, וכל חיותם באוכל ובמים הכל ניתן להם מידו הקדושה והרחבה, את הלימוד הזה היו צריכים עדיין לקבל טרם מתן תורה, ולכך עיכב הקב"ה את נתינת התורה עד החודש השלישי.

אמונה אמיתית הפירוש לחיות אמונה, שכל מה שעובר עלי וכל מה שיש לי כל מה שאני צריך אני מקבל מהקב"ה, לחיות עם זה בלא היסח הדעת, כשם שהאוויר נצרך לנשימה ובלא זה אין חיים לאדם, כך הוא יסוד האמונה, זהו יסוד החיים, "בא חבקוק והעמידן על אחת צדיק באמונתו יחיה". וכדי שדבר זה יהיה מושרש היטב בלב כלל ישראל היו צריכים להתמין עד החודש השלישי, והיו צריכים עדיין לעדן נפשם בבאר במן ובשלו, עד שלמדו והשרישו את האמונה היטב בלבם ובזה נתחדש הדר זיוון והיו מוכנים לקבלת התורה.

הטעם בזה כי לימוד התורה צריך שיהיה בלב משועבד כולו בשיעבודא דאורייתא לעמל הלימוד, ללא כל הפרעות וללא כל מחשבות אחרות שהם מחוץ ללימוד, ולכך צריך לחזק לבו לבטוח רק בהשם ולברר לעצמו בבירור את האמיתות הזו שאין עוד מלבדו וכל הנעשה עמו הכל מגזירת הבורא ית"ש, ואז שום דבר לא יפריע לו בלימודו. ולכך גם אנו רואים בסדר פרשיות התורה שקבעו תחילה פרשת בהר שנלמד בו דיני שמיטה ויובל שכוונת ציוויים של מצוות אלו הוא, למען ידעו כי לי הארץ, שאין לאדם שום קניין בבריאה, ואחר כך אמרה תורה אם בחוקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה, כי רק על ידי הדרגא של בטחון ואמונה בהקב"ה מגיעים להיות עמלים בתורה.

מרן הגרמ"י ליפקוביץ שליט"א, כתבי תלמידים

תורה ניתנה לאוכלי המן

הנה אמרו חז"ל (תנחומא בשלח כ) לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן ושניים להם לאוכלי תרומה, ומבואר שאוכלי המן ואוכלי תרומה יש להם יותר אפשרות לזכות לתורה, ולכאורה בשלמא אוכלי תרומה יש להם מעלה מחמת קדושת התרומה, אבל אוכלי המן איזה מעלה יש להם לזכות לתורה, והנה אמנם יש להם מעלה שהיה יורד להם מאכלם בכל יום מן השמים, והיה לבם פנוי ללימוד התורה ללא דאגות של פרנסה, אבל זה צריך ביאור, וכי התורה ניתנה רק לעשירים שאין להם דאגות של פרנסה?

ונראה בזה על פי מה שאמרו חז"ל (יומא עו, א) שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה, אמר להם אמשול לכם משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שיש לו בן אחד, פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה, עמד ופסק מזונותיו בכל יום והיה מקביל פני אביו כל יום. אף ישראל, מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים היה דואג ואומר, שמא לא ירד מן למחר ונמצאו כולם מתים ברעב, נמצאו כולם מכוונים את לבם לאביהם שבשמיים.

והעיר בספר כוכבי אור (מאמר י"א) כי תוכחה היא זו שאין מצוי לאדם מזונו בכל יום, וכמו שדרשו חז"ל (מנחות קג, ב) על הפסוק "והיו חייד תלואים לך מנגד" - זה הלוקח תבואה משנה

לשנה, "ופחדת לילה ויומים" - זה הלוקח תבואה מערב שבת לערב שבת, "ולא תאמין בחיידך" - זה הסומך על הפלטר. ופירש"י, הלוקח תבואה משנה לשנה שאין לו קרקע לזרוע והיינו חיינו תלואים שאינו יודע אם יהיו לו מעות לשנה הבאה, עכ"ל. ונמצא כי אדם שמזונו אינו מצוי לו, וצריך לדאוג בכל יום מה יאכל מחר, זוהי הקללה של פרשת התוכחה, וקשה מדוע נתן הקב"ה לבני דור המדבר את קללת פרשת התוכחה שהיו צריכים לדאוג על מזונם בכל יום.

וכתב שם לבאר על פי מה שאמרו חז"ל (סוטה מח, ב) כל מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר אינו אלא מקטני אמנה, ומבואר כי רק אדם שהוא מקטני אמנה דואג מה יאכל למחר, אבל אדם שאינו מקטני אמנה אינו דואג מה יאכל למחר מפני שיש לו אמונה, ואדרבה בשבילו זה חיזוק באמונה לסמוך על הקב"ה שיספק לו מזונו, ונמצא כי בני דור המדבר שירד להם המן בכל יום, לא היה זה תוכחה עבורם, כי כל התוכחה היא למי שאינו מחוזק באמונה שדואג מה יאכל למחר, אבל בני דור המדבר מתוך כך התחזקו באמונה וכיוונו את לבם לאביהם שבשמיים.

והנה דייקה הגמרא ואמרה "מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים היה דואג ואומר שמא לא ירד מן למחר", והיינו מפני שהיו בעלי אמונה וביטחון, ועל עצמם לא היו דואגים מה יאכלו למחר, אבל במה שנוגע לבנים לא שייך ביטחון, כי לא שייך ביטחון על אחרים, וצריך להתפלל ולבקש רחמים עליהם שיהיה להם מה לאכול, ומתוך כך היו מכוונים את לבם לאביהם שבשמיים.

ומעתה יש לומר כי זוהי המעלה המיוחדת של "אוכלי המן" לזכות לתורה, שכשם שבני דור המדבר אוכלי המן חיו עם דרגה גבוהה של חיזוק האמונה בכל יום, וכמו שאמרו חז"ל שהיו מכוונים את לבם לאביהם שבשמיים, כך תמיד בשביל ההצלחה בתורה, צריכים את החיזוק באמונה והרגשת העבדות להקב"ה.

ויש להוסיף בביאור מה שאמרו לא ניתנה תורה אלא לאוכלי תרומה, כי מעלת התרומה משום שיש בה מצות אכילת קדשים, ואכילת דבר קדוש מקדשת את האדם האוכל סעודה של מצוה, ולא רק בכוחה זה שייך אלא בכל אדם שאכילתו לשם שמים, שכן אמרו חז"ל (יומא עא, א) שהרוצה לנסך יין על גבי המזבח בזמן הזה ימלא גרונו של תלמידי חכמים יין, מפני שאכילת תלמידי חכמים ושתייתם שהיא לשם שמים נחשבת כקרבנות, וכשאוכלים לשם מצוה גם כן זוכים לתורה, אבל עדיין אין זו הדרגה של "אוכלי המן" שזוכים לתורה על ידי חיזוק האמונה, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל בפירוש "שניים להם לאוכלי תרומה".

מנן הגר"ג אדלשטיין שליט"א, כתבי תלמידים

כאיש אחד בלב אחד

הנה נאמר בקרא "ויחן שם ישראל כנגד ההר" ודרשו חז"ל כאיש אחד בלב אחד, דהיינו שההקדמה למתן תורה היה בכך ששרר שלום ואחוה בין כל ישראל והיו כולם מכוונים לבם ודעתם באחוה ושלום כאחד, ומצינו עוד בחז"ל שאמרו על הפסוק בריש פרשת שמות "ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב שבעים נפש" אמר רב חנא לפי שהצדיקים כולם נקראים נפש אחת לפי שדעתם אחת לכך הם חשובים נפש אחת, אם חטא אחד מהם חטאו כולם, אם זכה אחד מהם זכו כולם, ובעשו כתיב נפשות הרבה שאומות העולם נחשבים קרויים נפשות.

הרי למדנו בדבריהם שהכנה למתן תורה היה בכך שנחשבו כולם לאיש אחד, וכדי שיוכלו להגיע למעלתם להיות מרכבתו של שכינה, להיות דבוקים בו ית', חייב להקדים תחילה את העבודה של אחדות ואהבת איש לרעהו, כשיש חילוקי דעות רחמנא לצלן מי יודע לאן זה יכול להוביל, יסוד היסודות של הצלחה הוא עמל בתורה כאיש אחד בלב אחד.

והנה כדי להגיע לידי מצב זה של נפש אחת, צריך להשקיע עבודה עצמית, להתבונן להיות נושא בעול עם חברו, לעזור לשני בין בגשמיות ובין ברוחניות, בין יושבי בית המדרש הדבר מצוי ביותר בעזר אחד לשני בלימוד התורה, בחיזוק בעידוד בהארת פנים, וכן להיות נושא בעול עם חברו על ידי תפילה, הנה אנשי כנסת הגדולה סידרו ותיקנו לנו את נוסח התפילה בלשון רבים שלא יבקש אדם על עצמו לחוד, אלא לבקש בשביל כולם, כשיודעים ממשפחה שנמצאת בצרה או מיחיד רחמנא לצלן צריך לחשוב על מצבם ולהתפלל שיעזרם השי"ת בכל מה שצריכים לישועה, כל זה הוא בכלל החיוב להיות נושא בעול עם חברו.

ולשם כך צריך את לימוד המוסר, בלי לימוד המוסר אי אפשר להגיע לשום מעלה, ואמנם המחייב הגדול ביותר המביא לכמה וכמה מעלות זה לימוד התורה, אבל בשביל שלימוד התורה ישפיע באמת על הלומד, ושיהיה לימוד תורה לשם תורה, שבכך התורה תביאהו לידי כל המעלות, צריך לימוד המוסר. כשאדם ילמד מוסר אז יראה איך להיזהר שלא לפגוע בחברו, ואז יבין כמה צריך להיטיב עם זולתו. ומה מאד מועיל לזה הלימוד בספרי רבינו החפץ חיים, ספר שמירת הלשון בשער הזכירה ושער התבונה מלא במאמרי חז"ל נוראים מעניינים אלו, והלימוד בהם הוא עצה גדולה מאד לחיזוק בזה.

מִרְן הַגְרַמ"י לִיפְקוּבִיץ שְׁלִיט"א, אִמְרֵי דַעַת

האחדות תנאי לקבלת התורה

הנה התורה מלמדת אותנו מה היה הדבר העיקרי שבשבילו זכו ישראל למתן תורה והוא מה שנאמר ויחן שם ישראל כנגד ההר שהיה כל הכלל ישראל באחדות נפלאה כאיש אחד וזה בא על ידי שהתחילו להכין עצמם בספירת העומר כמבואר בספרים שבכל יום תקנו מידה אחת ובכך נודככו במידותיהם עד שהגיעו לדרגה הגדולה כל כך של כאיש אחד בלב אחד.

וכשנתאר לעצמנו זה הרי דבר פלא ממש כי הנה בזמנינו אנו יודעים שכשיש עיר עם אלף אנשים כבר לא יתכן שיהיו כולם שווים בדעה אחת ובאהבה ביחד, כי לעולם יש לאחד ביקורת על חברו ומתוך הביקורת באה קצת טינה! אם כן כל שכן כשהיו כלל ישראל ששים ריבוא אנשים מבין כי עד בן ששים וכשנכפילים בנשים ובקטנים עד בני כ' ולמעלה מבני ששים יעלה החשבון לכל הפחות שלושה מליון איש, וכולם היו ביחד באהבה כאיש אחד הרי זה דבר פלא ממש, אבל היו מחויבים להגיע לדרגה הזו כדי לקבל את התורה ובלתי זה לא היה שייך, אף על פי שכבר מבריאת העולם מצפה כל הבריאה למתן תורה וכמו שאמרו חז"ל בראשית בשביל התורה שנקראת ראשית וכל הבריאה כולה רק בשביל התורה, אף על פי כן בלי תנאי זה לא היו יכולים לזכות - "אחדות".

ובאמת מצב זה לא זכינו לו בכל הדורות וכבר בבית שני אמרו חז"ל מפני מה חרב מפני שנאת חינם אף על פי שהיה בהם תורה, וכך ידוע בכל הדורות שהיה תמיד ריב וזה עד היום, ומה זה שנאת חינם כתב רש"י בשבת (דף ל"ב ע"ב) כגון שלא ראה בו דבר עבירה שיהא מותר לשנאותו ושונאו, ונמצא כי חוץ מרואה דבר עבירה בחברו אסור לשנוא אדם אחר ואפילו שיש לו עליו ביקורת אין בזה היתר כלל שתהא שנאתו או טינה בלבו מחמת זה, אם כן כמה עלינו לראות שלא יהא כך ולהתגבר על עצמנו ואפילו כשיש ביקורת על השני יכולים לבקר אבל לא לשנוא אותו.

ולדאבוננו אי אפשר לומר שלא נמצא דבר זה אצל שומרי תורה ומצוות, כי אדרבה, כל המקודש מחברו חרב מחברו ומה שהאדם יותר מקודש ויותר חס הוא מוצא יותר חסרונות אצל אחרים וכאשר נעשה דבר שאינו לפי דעתו מיד הוא מוצא בזה פגם וחסרון ובא אצלו טינה בלב ותיכף ומיד הוא עושה דברים נגדיים שלא יעשו אחרים דברים מה שלפי דעתו אינו נראה, ואינו שם על לבו כי בזה הוא גורם רחמנא לצלן ריב ומחלוקת השם ישמרנו.

והאיך אפשר לזכות לתורה אם חסר התנאי העיקרי מה שצריך לכך, ואם מתן תורה לא היה שייך בלי תנאי עיקרי זה אפילו שמתחילת הבריאה הכל רק בשביל התורה, על אחת כמה וכמה אחד שרוצה לזכות לתורה אם לא ישתדל בדבר זה האיך יזכה, ולא יוכל להתעלות ח"ו על אף שהימים מסוגלים מאוד לעלייה.

וצריך לדעת שבכל פעם שמסוגל אדם לעלות עושה לו הקב"ה הזדמנות שיוכל לעשות איזה דבר מיוחד שמחמתו יוכל לזכות, וגם בימינו אנו יש הזדמנות להתחזק בעניין זה של אחדות ולהתחזק בויתן שם ישראל וגו' שיהא כאיש אחד בלב אחד, וכאשר נצל הזדמנות זו מי שיתחזק בזה ודאי שיזכה באמת למה שהקב"ה רוצה ויזכה למתן תורה אמיתי לעלות ברוחניות כמו שצריך. יעזרנו הקב"ה שבאמת נזכה לזה.

מִרְן הַגְּרָאִי"ל שְׁטֵינְמָן שְׁלִיט"א, מִפְּקוּדֵי אֲתָבוֹנָן

מידות טובות יסוד לזכות לתורה

התנא באבות אומר (פ"ב מ"ב) ר' יוסי אומר יהי ממון חברך חביב עליך כשלך והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך. התקן, מלשון תיקון כמו שמתקנים דבר שבור כדי לעשותו שלם, כך צריך האדם לתקן עצמו שיהא ראוי ומוכן ללמוד תורה.

ומה הם הדברים שזקוקים תיקון, כתב הרבנו יונה: "לתקן נפשך במידות טובות כדי שתלמוד את התורה ותגיע למעלות החסידות". רבנו יונה מפרש לנו במה צריך לתקן עצמו להיות ראוי ללמוד תורה, במידות טובות. כי הכלי קיבול שיכול לקבל תורה, לקבל גדלות בתורה, הוא מידות טובות.

מידות טובות זה כולל הרבה, את כל המידות הטובות, והאדם צריך לעמול להכניס לתוכו כל מידה טובה, אבל מה הם המידות הראשיות שהם השורש לכל דבר טוב? מהניסיון למדנו שהמידה הראשונה היא להיות "מקבל - מתלמד"!!! לדעת שצריך ללמוד ולקבל, וכדי לקבל ולהשיג איזה השגות צריך רב, מעצמו אי אפשר לקבל כלום, רק עקמומיות ועוד דברים שלילים, כדי לקבל חכמה - תורה, וכדי ליישר את השכל ולטהר את הלב, לזה מוכרח לימוד מפי רב, ורב הפירוש שהתלמיד עושה אותו לרב על עצמו כציווי התנא "עשה" לך רב, לקבל עול ולהבין בהבנה ברורה שצריך ללמוד ממנו, וזה אינו שייך אם חסר המידה הזאת להיות "מקבל".

חסרון מידה זו נובע כשיש המידה הגרועה של גאות, שמחזיק מעצמו, מידה גרועה זו מונעת ממנו שלא יקבל וילמד מפי רבו, שמחזיק מעצמו שמה שהוא אומר זה הישרות וכפי הבנתו צריכים לנהוג. פעמים אפשר לראות שניים ששואלים ומתווכחים זה שואל ומתווכח כי חפץ להבין, וזה שואל ומתווכח כיון שרצונו לנצח, המרחק וההבדל בין אחד לחברו הוא כהבדל בין יש לאין, זה גודל ומצליח, וזה מכניס לעצמו את המידה הגרועה יותר ויותר, זה מקבל תועלת ומתעלה, וזה גודל על יסוד של אפס.

זהו היסוד הראשון לרצות לקבל ולהיות מתלמד!!! וזהו הנקודה הראשונה ממידה זו. ועוד חלק יש שנובע ממידה זו, והוא, להיות "מודה על האמת", שהוא עיקר גדול בלימוד התורה ובישרות השכל, זה שיש לו את המידה הזאת הרי במשך הזמן מיישר את השכל וזוכה לבנות נכון את כל ההבנה שלו, ומאיך זה שאינו מודה על האמת, הרי אינו נכנס בכדי להבין אלא תמיד רוצה הוא להישאר בדעתו שהוא צודק, אז אדרבה הוא הולך ומתעקם יותר ויותר. וכך הדבר אצל כל הליכות החיים תמיד רוצה להצדיק את דעתו ומעשיו והולך ומעקם ומתעקם בעקמומיות גדולה.

נשאר בזיכרוני מזמן שלמדתי בישיבה בתורת תלמיד [והלוואי שתמיד היינו תלמידים], היו שנים שנחשבו לעילויים, יצא לדבר בלימוד עימם, אחד מהם היה שקדן עצום והיה לו ידיעות

עצמות, אך המידות הרעות הטו אותו לכיוון אחר למידת הגאווה לרצון ותאוה להתבלט, כשדיבר בלימוד מידותיו התחילו לפעול, ומשאמר דבר היה עומד על דעתו ומביא הוכחה לדבריו מרוב ידיעותיו, אך ההוכחה הייתה רחוקה כרחוק מזרח ממערב, והוכחה השנייה עוד יותר עקומה מן הראשונה, וכן הלאה, ראו שבוערת אצלו שלהבת אש של תאוות הניצחון ככל שהוסיף להביא ראיות הוסיף עקמומיות, ולמעשה, במשך התקופה לא יצא ממנו מה שהיה צריך לצאת ממנו כי היה חסר לו המידה של מודה על האמת.

זכיתי לשמוע שיעורים [אינני יודע אם אפשר לומר בגדר תלמיד] אצל הרבי הגאון ר' איסר זלמן זצוק"ל, אפשר לומר שראינו אצלו שמידה זו להיות מודה על האמת לא מש ממנו, ראינו שהיו מעירים ושואלים משהו היה מקשיב ושומע וחושב מיד אולי באמת יש לו להודות שדברי התלמיד צודקים, ולא רק במידה זו של מודה על האמת אלא היה אצלו תורה שלימה של מידות טובות, תורה שלימה ממש!!!. וכן ראינו ושמענו על כל גאוני זמנינו וגאוני דור הקודם, כל אותם הידועים, הרי יסוד היסודות אצלם היה מידות טובות. לעומת זה אם חסר המידות טובות, אז חסר את הכלי קיבול ואין במה לקבל.

אני אומר לכם מתוך עובדות קיימות ומהניסיון של עשרות שנים, שיסוד הבניין של האדם איך שבונה ומעמיד את עצמו לכל החיים, ויסוד העתיד שלו, לא הכישרונות ושאר דברים קובעים את זה אלא רק המידות שלו, אם יש לאדם מידות טובות אז יש לו עתיד מזהיר, ואם ח"ו המידות הם אחרות אז הוא רחוק מהכל, אמנם יכולים לטעות בו אבל באמת הוא רחוק ממעלות לגמרי.

זהו כוונת התנא התקן עצמך ללמוד תורה לתקן עצמו במידות טובות כמו שפירש הרבנו יונה, שעל ידי המידות טובות תוכל להשיג מעלות התורה.

מִן הַגֵּרָמִי לִיפְקוּבִיץ שְׁלִיט"א, אִמְרֵי דַעַת

התקן עצמך ללמוד תורה

אנו עומדים סמוך לחג השבועות שהוא זמן מתן תורתנו, וראוי לברר מה הדרך לזכות להצלחה בתורה. הנה יש הכנה שהיא הכרחית לתורה, וכלשון המשנה (אבות ב, יב) "התקן עצמך ללמוד תורה", אדם צריך להיות מתוקן ומוכשר לתורה, כי הוא נולד עם יצר הרע, ויש לו שאיפות שהטבע מושך להם, אבל הם היפך ההצלחה בתורה, ומי שאינו מוכשר לתורה לא יוכל להשיג את הדרגה של תורה.

ומהו הדבר שצריך תיקון כדי לזכות לתורה?

רבינו יונה באבות שם כתב שני דברים, "מידות טובות ומיעוט התענוגים", והנה אף על פי שתורה היא המביאה לידי מידות טובות, אבל גם לפני תורה יש קצת מידות טובות בטבע, כמו שרואים לפעמים מידות טובות אצל גויים, או ילדים קטנים שיש להם מידות טובות, וצריך להשתדל לשים לב על המידות הטובות האלה, להתחזק במידות הטובות לא רק בהנהגה החיצונית, אלא שהמהות הפנימית תימשך אחר המידות הטובות.

והנה אמנם מידות טובות הם דבר טוב מאד, אבל צריך להיות מכוון ומודרך בזה על פי התורה, וכגון מידת הרחמנות שהיא בטבעם של כלל ישראל רחמנים בני רחמנים, הלא יש בזה כללים על מי מותר לרחם, וכבר אמרו (קהלת רבה ז, טז) כל המרחם על אכזרים סופו שיתאכזר על רחמנים, כי אדם שמרחם על מי שאסור לרחם עליו, אינו עושה כן מצד מצות התורה אלא טבע הרחמנות שולט עליו, וכיון שהוא מונהג לפי הטבע שלו ולא על פי התורה, סופו שכשיבוא לידי נגיעה יהיה אכזרי גם על הרחמנים, לכן מידות טובות צריכות להיות על פי התורה.

ועוד דבר שהוא מעיקרי ההכנה לתורה כתב רבינו יונה "למעט בתענוגים", וזה יכול להיות אפילו באדם שהוא בעל מידות טובות, כי יש עוד תענוגים שאינם סתירה למידות הטובות, והרי הוא משתף גם את חבריו בתענוגים האלה, אבל אותם תענוגים אינם מוסיפים כלום לתורה, והם הפסק מעסק התורה, ואמרו חז"ל (ספרי דברים יא, כב) אם תעזבני יום יומיים אעזבך, ואפילו שאין בתורה איסור מפורש על תענוגים, הרי זה בכלל האיסור שאמרו (יומא יט, ב) ודיברת בם ולא בדברים אחרים.

דברים אלו שייכים להלכות תלמוד תורה, וכמו שמצינו בספרי המוסר שיש דרכים לקניית מידת הזהירות ויש דברים המפסידים את המידה, כך גם בתורה יש דרכים לקניין התורה ויש דברים המפסידים את התורה, מידות טובות הם הדרך לקניין התורה, והתענוגים הם בטלה ומפסידים את התורה, ויכולים להיות אנשים צדיקים ישרים ותמימים שאינם מעלים בדעתם כי דבר זה הוא נגד התורה, שיש חוש הראייה, חוש השמיעה, כוח הדיבור, כוח המחשבה, וצריכים לנצל את כל החושים לתורה.

ואכן יש אנשים שראשם מונח תמיד בלימוד ומחשבתם נתונה בתורה, תמיד כשנפגשים איתם יש להם על מה לדבר והם באמצע עניין, קושיא או תירוץ או חקירה, ואינם מתעסקים בדברים אחרים, עיתונים? מה זה מעניין, הרי בעיתון כתובים דברים שכבר היו ואינם נוגעים למעשה (א נעכטיקער טאג), אלא מה, שמא יראו שם דברים הנוגעים למעשה? הרי זה בוודאי כבר יתפרסם ממילא, אך המשכה לקרוא עיתונים נובעת מתוך סקרנות, כי זה כתוב בשפה קלה ומושכת, ונקל להתרכז בזה יותר מלימוד הגמרא, אבל צריכים לחשוב, וכי חוש הראייה ניתן בשביל לקרוא עיתונים? החושים צריכים להיות מנוצלים לתורה ולקדושה, לא לדברים אחרים.

הנה יש רבים שוגגים בזה, אבל כבר אמרו (אבות ד, יג) שגגת תלמוד עולה זדון, והרי זה דבר חמור מאד, מפני שהיה לו ללמוד ולא למד, אם רוצים לזכות לתורה צריכים זכויות, שבאמת כל השאיפה תהא תורה, כמובן בצורה טבעית שאינה למעלה מן הכוחות, ורבים אינם מצליחים בימנו מפני שהם מתאמצים יותר מדי, אבל בצורה רגילה לפי הכוחות אפשר להצליח מאד.

בפרט בשלושת ימי הגבלה שהם זמן ההכנה לתורה, וההשפעה חוזרת כמו שהיה במעמד הר סיני, ורבים נזהרים בימים אלו מביטול תורה, ומתחזקים ככל האפשר בדביקות בתורה. בזמנים אלו המסוגלים להצלחה בתורה, עלינו לדעת את העניינים שהתורה מחייבת, כדי לזכות בהם הצלחה בתורה.

מִן הַגֵּר"ג אֲדֵלְשְׁטֵיין שְׁלִיט"א, כְּתָבֵי תַלְמִידִים

מיעוט התענוגים הכנה לתורה

התנא באבות (פ"ב מ"ב) אומר "התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך". היינו לתורה צריך הכנה, מי שאינו עושה את ההכנה הרי אינו מתוקן ואינו יכול לזכות בתורה. מהו "התקן", מהו ההכנה, אומר רבנו יונה: "גם בכלל התקן עצמך למעט בתענוגים כדי שתלמד תורה הרבה".

דהיינו, אם רוצים לזכות בהצלחה בתורה, זה לא הולך ביחד עם חיי העולם הזה, עם חיים של תענוגים, צריך למעט בתענוגים. וכן נפסקה ההלכה בדברי הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה (פ"ב ה"ו) "מי שנשארו לבו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה, לא יסיח דעתו לדברים אחרים, ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת" ובהלכה י"ב שם כתב "אין דברי תורה מתקיימים במי שמרפה עצמו עליהן, ולא באלו שלומדים מתוך עידון ומתוך אכילה ושתייה, אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה". ומקור

הדברים הוא בגמרא בברכות (סג, ב) דאמר ריש לקיש מנין שאין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל.

ועוד הביאה הגמרא שם אמרי דבי ר' ינאי מאי דכתיב כי מיץ חלב יוציא חמאה כו' במי אתה מוצא חמאה של תורה במי שמקיא חלב שינק משדי אמו עליה. חז"ל הקי' כשרצו להסביר לנו בהסבר עמוק מיהו שזוכה לחמאה של תורה, אז אמרו שזהו דווקא האיש שמקיא ומרחיק מגופו את כל עיקר העולם הזה, את כל עיקר הגשמיות, כי עד כמה שיש לו חלק בגשמיות חסר לו בהגשת התורה.

מסופר על שניים מגאוני הדור בדורות הקודמים זכר צדיקים לברכה זי"ע, שמפורסמים מאד בגדלותם בגאוונותם ובספריהם, אחד מהם היה עני ודל והיה דר בקהילה קטנה וענייה, עד שלא היה לו אפילו במה להאיר את ביתו, לימים נזדמן לבקר אצל עמיתו הגאון השני שהיה מרא דאתרא בעיר גדולה, ודיבר עמו בלימוד, לאחר מכן אמר תמיהה גדולה יש לי בשלמא אני יודע ללמוד כיון שאין לי כלום מעולם הזה אך הגאון מרא דאתרא שמסודר כאן בגשמיות איך הגעת לגדלות הזו בלימוד התורה. והנה בודאי שאף הגאון השני על אף שהיה מסודר בגשמיות לא היה שייכות עם עולם הזה כפי המושגים שלנו, ובוודאי ברור אצלי שנהג מנהג רבינו הקדוש שעל אף עשירותו הרים אצבעותיו למעלה ואמר לא נהייתי מעולם הזה אפילו כאצבע קטנה, ואף על פי כן הגאון האורח צוק"ל תמה היה איך זכה לגדלות בתורה.

מִן הַגְרַמִּי לִיפְקוּבִיץ שְׁלִיט"א, אִמְרֵי דַעַת

תיקון המידות הכרח לקבלת התורה

בזבחים (קטז, א) איתא שכשניתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו וכל מלכי עכו"ם אחזתן רעדה בהיכליהן ואמרו שירה שנאמר ובהיכלו כולו אומר כבוד, ופירש"י רישא דקרא קול השם יחולל איילות ובמתן תורה משתעי ובהיכלו של כל מלך ומלך כולו אומר כבוד להקב"ה.

נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו מה קול ההמון אשר שמענו שמא מבול בא לעולם וכו', ומה קול ההמון הזה ששמענו, אמר להם חמדה טובה יש לו בבית גנזיו שהייתה גנוזה אצלו תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם וביקש ליתנה לבניו שנאמר השם עוז לעמו יתן, מיד פתחו כולם ואמרו השם יברך את עמו בשלום.

וצריך ביאור הרי ידוע שבלעם היה שונא ישראל גדול והלך לקללם אלא שהקב"ה הפך הקללה לברכה, ואחר כך הכשילם בעצתו בשיטים, וכן מלכי האומות שמלכו אז היו שונאי ישראל גדולים, וביניהם היו סיחון ועוג שבאו אחר כך להילחם עם ישראל ולהורגם, וכאן רואים שבלעם דיבר כל כך בשבח התורה ואמר חמדה טובה יש לו בבית גנזיו, ולא משמע שדיבר אחד בפה ואחד בלב, אלא הבין שזה חמדה טובה, וכל המלכים הסכימו ואמרו השם יברך את עמו בשלום, הרי הקב"ה שאל לכל האומות אם רוצים לקבל התורה ואף אחד לא הסכים, ואמרו בשבת (פט, א) שנקרא שמו הר סיני, הר שירדה שנאה לעכו"ם עליו, ומה היה כאן.

אלא הביאור שאדם ללא תורה לא יכול לעבוד על מידותיו ונשאר מושחת (חוץ מיחידים כאבות הקדושים ועוד), אם כן אפילו כשמגיע מצב של רעדה לפי שמתן תורה עשה מהפך בבריאה, ובשעת מעשה התרגשו ובהכרח הושפעו וראו הגדלות ואמרו שירה, מכל מקום בעמקותם נשאו מושחתים, ללא שייכות למידות שצריך להיות כדי לזכות לתורה.

ובלעם אף על פי שהיה נביא נשאר מושחת במידותיו, ואמרו באבות (פ"ה מ"ט) שמי שיש לו עין רעה ורוח גבוה ונפש רחבה הוא מתלמידיו של בלעם הרשע, וכשאדם לא עובד על מידותיו לא שייך שיהיה לו שייכות לתורה ומצוות, ולכן אף על פי שבשעת מעשה התפעלו והתרוממו, ואמרו השם עזו לעמו יתן השם יברך את עמו בשלום, אבל הם לא זזו ממקומם, כי כשהמידות מושחתות שום דבר לא יכול להועיל.

וכדי לזכות לתורה צריך להיות במצב מרומם במידות, אבל מי שאינו משתנה שינוי מהותי, אז אף על פי שמתפעל בשעת מעשה, אחר כך הוא יכול ללכת לקלל את ישראל ולצאת להילחם בהם.

והנה אנחנו מאושרים שקיבלנו התורה שאפשר לזכות על ידה, אבל עדיין זה לא פשוט, כי צריך לעבוד, וללא עבודה אפשר להישאר אותו דבר.

וכמו שכתב בספר מעלות התורה (בסופו בשם הגר"א) עוד איתא בילקוט האזינו יערף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי אם תלמיד חכם הגון הוא תזל כטל ואם לאו ערפהו כמטר, ואמר אחי הגאון ז"ל הטעם שמדמה אותו למטר, שהמטר יורה ומשקה שמגדל עשבים רעים וטובים, וביותר מתגדלים הרעים מהטובים, כך על ידי התורה במי שאינו הגון מתגדלים תכונות רעות בלבו וכו'.

וזה צריכים לדעת שתורה ומידות הולכים ביחד ואי אפשר זה בלא זה, והחכמה העליונה ידעה שאף על פי שמלכי הגויים אמרו השם יברך את עמו בשלום, אין זה כלום, כי כשלא מתרוממים במידות אי אפשר להיות שייכות לתורה, והקב"ה יעזור לכל אחד שיהא שייך לתורה ויזכה לזה.

מִרְן הַגְּרָאִי"ל שְׁטֵינְמָן שְׁלִיט"א, ימלא פי תהלתך

דברי תורה אינם נמצאים בגסי הרוח

כתב הרמב"ם (בהלכות תלמוד תורה פ"ב ה"ט) דברי תורה נמשלו כמים שנאמר הוי כל צמא לכו למים, לומר לך מה מים אינם מתכנסים במקום מדרון אלא נזחלים מעליו ומתקבצים במקום אשבורן כך דברי תורה אינם נמצאים בגסי הרוח ולא בלב כל גבה לב אלא בדכא ושפל רוח שמתאבק בעפר רגלי החכמים ומסיר התאוות ותענוגי הזמן מלבו כו'.

הנה הזכיר הרמב"ם ב' חלקים גסי הרוח וגבהי לב, גסי הרוח הם אלו שמוציאים גאוותם לחוץ הם הנקראים גסי הרוח, אך יש כאלו שיש להם שכל ולא יוציאו מידתם לחוץ, אלא שבתוך לבם בינם לבין עצמם גבהי לב המה, לכן הזכיר הרמב"ם ב' חלקים ובשניהם אין דברי תורה נמצאים, כי תורה נמצאת רק אצל מי שמקיים בעצמו "עשה לך רב", תמיד מרגיש שיש לו עדיין מה לקבל ואינו בטוח בעצמו, ומוסיף תמיד להתאבק בעפר רגלי החכמים, וגבהי לב הרי מחזיק עצמו לחכם ובטוח תמיד בדעתו ובצדקת דרכו והוא היפך המתאבק בעפר רגלי החכמים לכן לא תשכון אצלו התורה.

ולמדנו עוד בדברי הרמב"ם שדייק בלשונו וכתב על אלו הלומדים תורה מתוך גשמיות, "אין דברי תורה מתקיימים במי שמרפה עצמו עליהן, ולא באלו שלומדים מתוך עידון ומתוך אכילה ושתייה, אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה". אבל על אלו שהם גבהי לב או גסי הרוח כתב הרמב"ם דברי תורה אינם נמצאים בגסי הרוח ולא בלב כל גבה לב.

וההבדל ביניהן גדול, כי אין דברי תורה מתקיימים פירושו שיש לו תורה בלימודו הוא משיג ומצליח אלא שכיון שנמשך אחר תאוות עולם הזה אין דברי התורה מתקיימים אצלו, אמנם בגסי הרוח וגבהי לב לכתחילה לא נכנס אצלם שום דבר מן התורה ומה שנכנס הכל הוא ביסודות עקומים, להם -ולפעמים גם לנו- נראה לעינינו שהם לומדים ומשיגים בתורה אך האמת שאין להם

כלום מאמת של תורה, אין אצלם את העמל והיגיעה האמיתית של תורה, אין להם את ההרגשה האמיתית שצריכים לעמול בתורה הכל הוא רק כלפי חוץ, ואין להם קניין אמיתי בתורה כלל.

מרן הגרמ"י ליפקוביץ שליט"א, אמרי דעת

קבלת התורה שינוי טבע המידות

כתוב בילקוט (במדבר תרפ"ד) כי "בשעה שקיבלו ישראל את התורה נתקנאו אומות העולם בהן מה ראו להתקרב יותר מן האומות", אפילו אומות העולם הבינו שקבלת התורה יש בה קרבת אלוקים, ונתקנאו בישראל שזכו להתקרב על ידי קבלת התורה, ומדוע לא זכו גם הם לזה.

וצריך להבין מדוע הייתה קנאתם של האומות, הרי לפני שנתן הקב"ה את התורה לישראל, חזר תחילה על כל האומות והציע להם לקבל את התורה, והם שאלו מה כתוב בה, וכששמעו כי מוזהרים בה על לא תרצח, לא תגנוב ולא תנאף, אמרו שאינם רוצים לקבלה, ומה היא הטענה שלא זכו להתקרב כמו ישראל, הרי זו היא אשמתם שסירבו לקבל את התורה. ועיקר הדבר צריך ביאור ממה חששו האומות שלא רצו לקבל את התורה, הלא בכל אותם המצוות של לא תרצח, לא תגנוב ולא תנאף, כבר היו מוזהרים בהן משבע מצוות בני נח.

והנראה בזה, כי מה שלא רצו האומות לקבל את התורה היה מפני שלא היו יכולים לקבלה, ולא הייתה להם אפשרות בחירה בזה, כי קבלת התורה מחייבת לא רק למנוע פעולות ומעשים של רציחה, אלא שיהיה שינוי הטבע שלא יהיו מסוגלים לרצוח, ואומות העולם אינם יכולים לקיים זאת מפני שיש בטבעם תאוה של רציחה, והם אהובים מאד את הרציחה ואינם מסוגלים לחדול ממנה, וכמו שנאמר לעשו "על חרבך תחיה" - שהרציחה היא חיותו ואם לא ירצח למה לו חיים, וכמו שכתב האור החיים (דברים יג, יח) "שסיפרו לנו הישמעאלים כת הרוצחים במאמר המלך כי יש להם חשק גדול בשעה שהורגים אדם, ונכרתה מהם שורש הרחמים והיו לאכזר".

ומעשה היה ברוסיה עם עגלון גוי שהסיע מפעם לפעם את שכנו היהודי, והיו בחוץ לארץ עגלות ארוכות שהיה בהם מקום לישון, ופעם אחת נרדם היהודי בשעת הנסיעה, ופתאום התעורר וראה את שכנו הגוי עומד על גביו ומנשק אותו, וכשתמה לפשר הדבר הסביר הגוי כי ארע לו עכשיו נס גדול, שבשעה שנרדם קיבל תאוה חזקה של רציחה וכמעט שהרגו, ורק בזכות שהתעורר קיבל בחזרה את האהבה אליו ונמנע מלהרגו, כך היא תאוות הרציחה של גויים.

וכך גם מצוי שיש אצל בני אדם תאוה להלבין פנים, ואדם שכועס על חברו יש לו הנאה מהלבנת פניו, אבל אצל יהודים תאוה זו אינה קיימת אלא מחמת איזה סיבה, ומכבר סיפר לי יהודי אחד שהיה בחזית במלחמת 'ששת הימים', ונתקל בשעת המלחמה ברכב מצרי שבא להילחם מולו, והיה מוכרח לדרוס אותו כדי שלא יהרגו, ואמר לי אחר כך שהרגיש צער וכאב גדול שהיה מוכרח להרגו, ועשה את זה רק בלית ברירה, כך הטבע היהודי שאינו מסוגל לרצוח, וכפי שזכורני שהיו אומרים בלשון מליצה 'א יידישער גזלן' - כי אין זה דבר מצוי שיהא יהודי גזלן.

אבל אומות העולם אינם כן, ויש להם תאוה טבעית לרציחה, גניבה וניאוף, וכיון שכך היא מהותם וטבעם אינם יכולים לקבל את התורה, כי התורה מחייבת את שינוי הטבע שלא יהיו מסוגלים לרצוח, לגנוב ולנאוף, ומצד שבע מצוות בני נח לא היו מוזהרים כי אם שלא לעשות מעשים כאלה, אבל התורה דורשת לשנות את הטבע, והאומות אינם מסוגלים לזה, לכן נתקנאו בישראל שהם בני אברהם יצחק ויעקב וראויים מצד טבעם לקבלת התורה, ואילו הם האומות אינם מסוגלים לזה ולא זכו להתקרב להקב"ה.

וכך גם השיב הקב"ה לאומות על טענתם וכמו שהובא בילקוט שם "סתם פיהם הקב"ה, אמר להם, הביאו לי ספר יוחסין שלכם שנאמר הבו לה' משפחות עמים כשם שבני מביאים ויתילדו על משפחותם", והיינו כי אומות העולם שיש להם תאוה של זנות לא שייך אצלם ספר יוחסין, כי בזמן שיש תאוה של זנות לא שייך ספר יוחסין, והם לא רצו לקבל את התורה מפני שהציווי "לא תנאף" היה נגד הטבע שלהם, ואם כך הוא הטבע שאין שליטה על התאוות האלו - לא שייך קבלת התורה, ועליהם לתקן תחילה את טבע המידות, וכל זמן שלא שינו את הטבע הם אשמים בכך שלא זכו לקבל את התורה.

מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א, שלשה מאמרים

אם אין דרך ארץ אין תורה

שנו באבות (ג, יז) רבי אליעזר בן הורקנוס אומר "אם אין דרך ארץ אין תורה", ופירש רבנו יונה: רוצה לומר שצריך תחילה לתקן עצמו במידות ובה תשכון התורה עליו שאינה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מידות טובות, לא שילמד תורה ואחר כך ייקח לו מידות כי אי אפשר וזהו כענין שנאמר נעשה ונשמע. הנה לימדנו רבנו יונה שהעבודה לקנות מידות טובות, העמל לשרש אחר המידות הרעות, היא ה"נעשה" שהוא קודם לנשמע בקבלת התורה.

אם רואים אנו תלמידי חכמים, גדולי תורה הרי מוכרח שגדולים הם גם כן במידות טובות וכפי דרגתם במידות טובות כך השיגו בתורה. אם רוצים אנו לדעת עד כמה אדם הוא מושלם, עד כמה גדל בתורה ללא פגם בגדלות אמיתית, המשקל הוא דרגתו במידות טובות. אם זכה לגדלות בהכרח שיש לו מידות טובות שהרי התורה אינה שוכנת בגוף שאינו בעל מידות טובות.

עבודתנו בימים אלו לקנות לעצמנו מעלות אלו של הכנעה לקבל דבר ד' מפי חכמיו, להשתעבד לדעת התורה ולומדיה, ולקנות בנפשותינו מידות טובות, להרחיק כל דבר ששורשו ממידות רעות. ונתחזק בקנייני התורה ללמוד תורה כפי התנאים שלמדנו בדברי חז"ל הק', ובכך נזכה ל"נשמע" לקבל את התורה בשפע השפעה וסייעתא דשמיא להצלחה לקבל כל אחד חלקו בתורה.

מרן הגרמ"י ליפקוביץ שליט"א, אמרי דעת

הרווח בקבלת התורה - מידות טובות!

הנה עלינו לדעת את החשיבות והמעלה שזכינו בקבלת התורה, ויש ללמוד זאת מהמעשה הידוע שהובא בגמרא (שבת לא, א) על הנכרי שרצה להתגייר ובא להלל הזקן וביקש שילמדנו את כל התורה כולה על רגל אחת, והנה כפי הנראה שהיה בר דעת, ולא חשב בדעתו שאפשר ללמוד תרי"ג מצוות בזמן הקצר שהוא עומד על רגל אחת, אבל כוונתו בשאלתו הייתה שהרי הוא גוי ואינו חייב להתגייר, ודי לו שיקיים שבע מצוות בני נח ואף יוכל לזכות בהם לעולם הבא, וביקש את הלל הזקן שיאמר לו בקצרה כשהוא עומד על רגל אחת מה ירוויח אם יתגייר ויקבל על עצמו תרי"ג מצוות, ומה תוסיף לו קבלת התורה.

השיב לו הלל הזקן "דעלך סני לחברך לא תעביד", והיינו שלא יעשה לחברו מה שלא היה רוצה שיעשו לו, ופירש המהרש"א שם דהיינו מה שכתוב (ויקרא יט, יח) "ואהבת לרעך כמוך", והתורה ציוותה בקום ועשה "ואהבת לרעך כמוך" והלל אמר לאותו הנכרי גם בשב ואל תעשה, כי התורה

נותנת את ההרגשה הזאת להרגיש בכאבו של השני, וכמו שידוע כי יהודי מצטער בצערו של יהודי אחר אפילו אם הוא נמצא במדינה רחוקה ואינו מכירו, ואילו גוי לא אכפת לו מכאבו של האחר, ואמר לו הלל שאם יתגייר יזכה לקבל הרגשה כזאת, כי אם התורה מצווה על זה סימן שזה שייך, ומפני שאנו מצווים על זה זהו הטבע שלנו, ואילו הגויים באמת אינם מצווים על כך, כיון שאינם מסוגלים ואינו מן הטבע שלהם לכאוב את כאבו של השני.

הנה יש להעיר מדוע בחר הלל הזקן לענות לאותו נכרי בלשון דעלך סני לחברך לא תעביד, הרי היה ראוי לומר בלשון הפסוק "ואהבת לרעך כמוך" שזהו כלל גדול בתורה כמו שאמר רבי עקיבא (ירושלמי נדרים ט, ד), ומדוע שינה הלל ואמר בלשון שלילה דעלך סני לחברך לא תעביד.

ונראה בזה על פי מה שידוע שאמרו בעלי המוסר כי נקל לאדם להשתתף בצערו של חברו, ואין זה קשה כל כך, אבל לשמוח בשמחת חברו זוהי מדרגה יותר גבוהה ולא כל אדם זוכה לזה, וכדי לזכות לכך צריכים להיות במדרגה הגבוהה של "ואהבת לרעך כמוך - כמוך ממש" כמו שכתב המסילת ישרים בפרק י"א, ואף על פי שיש לכל אחד אפשרות להגיע לזה מכל מקום אין זה מובטח.

ומעתה מבואר כי כשאמר הלל לנכרי מה שמובטח לו שיקבל על ידי התורה, אמר לו דווקא את השלילה "דעלך סני לחברך לא תעביד", כי את זה היה יכול להבטיחו שעל ידי שיתגייר ויקבל נשמה יהודית ישתנה טבעו וירגיש בצערו של חברו, אבל שיגיע לדרגה הגבוהה של ואהבת לרעך כמוך ממש - לא היה יכול להבטיחו על כך, כי צריך להשתדל בזה על ידי דרכים המבוארים בספרי המוסר.

ועל כל פנים למדנו מזה שזכו ישראל בקבלת התורה למעלת מידות טובות, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות יז, א) תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים, ומעשים טובים היינו מידות טובות, שהמידות הטובות הם ההמשך והמטרה של תורה, וזהו הטבע שזכינו בקבלת התורה.

מִן הַגֵּר"ג אֲדִלְשֵׁטִין שֵׁלִיט"א, כְּתָבֵי תַלְמִידִים

נעשה קודם לנשמע בכל דור ודור

כתיב בקרא "כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמוהו השמע עם קול אלוקים מדבר כאשר שמעת אתה ויחיי". לא די לאדם שיקבל על עצמו עול תורה, אלא צריך הוא להתבונן ולדעת את האושר הגדול שזכו בו ישראל ככלל וכל יחיד ויחיד כפרט, בכך שזכו לקבל את התורה, זכייה שמעולם לא זכו בה שום אומה ולשון, "הנהיה כדבר הגדול הזה". וכשהאדם לומד ומעמיק בדבר הזה הרי מגיע למסקנא מעשית לחפש את כל אושרו רק בתורה, בעולמה של תורה, הוא יודע ומכיר כי האושר לא יגיעוהו רק בעמלה של תורה, ובחיים על פי תורה.

הנה חז"ל הק' אמרו בגמרא (שבת שם) אמר רבי אלעזר בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצאת בת קול ואמרה להן מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשים בו דכתיב ברכו השם מלאכיו גיבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו, ברישא עושי והדר לשמוע.

ביאורן של דברים הוא שבמעמד הר סיני הגיעו ישראל להכרה והבנה הברורה שכשיש רצון השי"ת הרי תיכף צריך להיות "נעשה" אף קודם "נשמע". משום שכלל ישראל הכיר והבין שהתורה זהו הטוב האמיתי לאדם, הם הגיעו להכרה הברורה שדבר השם שאמר "כי לקח טוב נתתי לכם" זהו מציאות מוחלטת בעולם, וכל רצונו ית' הוא רק להיטיב עם בריותיו ותכלית כל הבריאה היא רק להיטיב עם הנבראים, ואם כן בוודאי שכל ציוויו הוא לטובתנו וממילא תחילה הכריזו ואמרו "נעשה" ואחר כך נשמע לדעת המעשה אשר נעשה.

ואמנם דרגה זו היא דרגת מלאכי השרת, זהו "רז" שגיבורי כח - מלאכי השרת משתמשים בו. אך זהו הדרגה שכל לומד תורה צריך להגיע אליה, לחיות תמיד בהכרה והרגשה שהתורה ומצוותיה הם הטוב האמיתי, להרגיש אושר ושמחת חיים על כך ש"אשרינו ומה טוב חלקינו ומה נעים גורלנו" שאנו מיושבי בית המדרש, וזוכים אנו ללמוד את התורה.

זהו חיים של הקדמת נעשה לנשמע שבה נשתבחו ישראל.

מרן הגרמ"י ליפקוביץ שליט"א, כתבי תלמידים

הקדמת נעשה לנשמע טבוע לכל הדורות

איתא בשבת (דף פ"ח) אמר רבי חמא ברבי חנינא מאי דכתיב כתפוח בעצי היער וגוי' למה נמשלו ישראל לתפוח לומר לך מה תפוח זה פריו קודם לעליו אף ישראל הקדימו נעשה לנשמע, ובתוספות שם כתבו בשם ר"ת שתפוח היינו אתרוג ופריו קודם לעליו שדר באילן משנה לשנה ואחר שנה נושרים עליו של אשתקד ובאין עלים אחרים הוי פריו קודם לאותם עלים ע"כ.

ויש להבין כי אמנם כן הוא שתפוח פריו קודם לעליו וגם כלל ישראל הקדימו נעשה לנשמע אבל לאיזה צורך הוצרכו להמשילם לכך, הרי זה דבר ברור שהקדימו נעשה לנשמע, ומה מוסיף לנו המשל לתפוח.

ואפשר לבאר שבאו חז"ל הקדושים להוסיף לנו במשל הזה שלא נחשוב שכלל ישראל שהקדימו נעשה לנשמע היה הדבר פעם אחת קודם מתן תורה בלבד ואין לזה שייכות לדורות אלא שכמו שתפוח פריו קודם לעליו בכל שנה ושנה, שכך הוא טבע בריאתו ואין לו בחירה לשנות את הסדר, כך כלל ישראל על ידי שאמרו אבותינו נעשה ונשמע בשעת מתן תורה זה כבר קבוע בכלל ישראל לכל הדורות, שכל המהות של יהודי הוא כל אשר דיבר השם נעשה ונשמע וזה טבוע בכל ישראל לעולם. דבר זה הוא בין בקבלה של ציבור ובין בקבלה של יחיד שזה נעשה טבוע בהם לדורי דורות.

מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א, מפקודיך אתבונן

קבלת התורה לכל יחיד בכל דור ודור

איתא בברכות דף כ"ב ע"א "והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלוקיך בחורב" מה להלן באימה וביראה ברתת ובזיע אף כאן באימה וביראה ברתת ובזיע.

לימדונו חז"ל הקדושים בדבריהם שאופן לימוד התורה אצל כל יחיד ויחיד בכל הדורות, צריך להיות באופן ובמצב שהיה לכל ישראל בשעת מתן תורה. [דרך אגב, לא הוזכר כישרונות כתנאי ללימוד תורה, אלא היסוד הוא הכנת הלב, אימה, יראה, וכו', וכשיכין האדם לבו כדבעי יצליח בלימודו ויזכה לכישרונות מבורכים ולגדלות אמיתית].

וביאורן של דברים הוא, על פי מה שלמדנו בדברי הרמב"ן בפרשת תרומה [ונשנה עוד בתחילת במדבר] שסוד המשכן הוא שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר וכו' והאריך שם לפרט שכל הנעשה במשכן הוא כנגד ההתגלות שהיה בהר סיני.

ולמדנו מזה יסוד גדול, התורה ניתנה בגילוי שכינה, התגלות כבוד השם בדרגה גבוהה מאד, ואמנם לא היה זה התגלות לשעה, אלא הקב"ה חפץ שמצב זה ימשך בישראל לכל הדורות, כי

הנתינה והקבלה של תורה נמשכת בישראל כל הדורות, ולמתן תורה צריך את הדרגה והתגלות כבוד השכינה כמו שהיה בזמן מעמד הר סיני, לזה הוקם המשכן להמשיך ההשפעה הזו לדורות, וזה החיוב עלינו ל"ועשו לי מקדש" להכין עצמנו שנוכל לזכות לדרגה זו של "ושכנתי בתוכם".

ולכך כל יחיד ויחיד בכל דור ודור שלומד צריך שיכין לבו להיות באימה ביראה וכו' באותו המצב והדרגה כאשר היו ישראל באותו הדור כשראו בגלוי את התגלות שכינתו ית' על הר סיני, כי בשעה זו של לימודו הרי הוא מקבל עכשיו התורה מהקב"ה, והרי הוא כמו שעומד לפני הר סיני בשעת מתן תורה.

וזהו מה שדיבר בקדשו - בדבריו הקצרים - רבנו חיים מוולאזין ז"ע בספר נפש החיים ש"ד: בכל עת שהאדם עוסק ומתדבק בתורה כראוי [היינו בכל התנאים של יראת שמים ויראת חטא, דביקות בהקב"ה להרגיש שתורה מן השמים היא] הדברים שמחים כנתינתם מסיני, שכמו שבעת מתן תורה נתדבקו כביכול בדיבורו ית', כן גם עתה בכל עת ממש שהאדם עוסק והוגה בה מפני שהכל הוא מאמר פיו ית' ואפילו מה שתלמיד קטן ישאל מרבו [לאו דווקא חידוש או מערכה גדולה] זה ניתן מסיני ואותה התיבה נחצבת בלהבת אש ונחשב כאילו עתה מקבלה מסיני, עכ"ד.

האם חשבנו פעם על זה. שכל ילד, בחור, או אברך, צעיר או מבוגר, שיושב ולומד הרי הוא דבוק בדיבורו ית'. הלא חובתנו להאמין אמונה ברורה ושלימה בכל תיבה מן האמור, והיחידים הזוכים מרגישים את זה. דברים אלו חוצבים להבות אש לעורר אותנו לעמל התורה, כשנחיה בהרגשה ובידיעה האמיתית הזאת, הלא הלימוד ייראה אצלנו אחרת, לא היינו מפסיקים באמצע הלימוד, נשקיע כל הכוחות והמחשבה בעומק העיון של תורה.

מרת הגרמ"י ליפקוביץ שליט"א, דרכי החיים

כל קיום הבריאה תלוי בקבלת התורה

אמרו חז"ל בשבת דפ"ח א' אמר חזקיה מאי דכתיב משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה אם יראה למה שקטה ואם שקטה למה יראה אלא בתחילה יראה ולבסוף שקטה ולמה יראה כדריש לקיש וכו' שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימים ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו.

והיינו שאף אחר שברא הקב"ה את העולם יש מאין, עדיין אין לכל היקום זכות קיום מעצמו, ורק על ידי רצונו התמידי של הבורא ית' היא מתקיימת, והוא ית' תלה לקיום העולם בקבלת התורה של עם ישראל, וכל קיום הבריאה מה שנבראה ונתחדשה במעשה בראשית תלוי בכח הבחירה שניתן לישראל אם ירצו לקבל את התורה.

תנאי זה אינו אמור לשעת קבלת התורה גרידא, אלא הוא קיים ועומד לעד בכל המשך קיום הבריאה, שהכל תלוי בעסק התורה וכמו שכתב בנפש החיים (שער ב' פרק ו') זה לשונו: "וכמו שענין חבור וקיום נשמת האדם בגופו, הוא על ידי אכילה ושתיה, ובלתם תיפרד ותסתלק מהגוף, כן חיבור עצמותו ית' אל העולמות שהם סוד האדם הגדול, כדי להעמידם ולקיימם ולא תגעל נפשו אותם, גזרה רצונו ית' שיהא תלוי בעסק התורה ומעשי המצוות ועבודת התפלה של עם סגולה, ובלתם היה הוא יתברך מסלק עצמותו מהם, וכרגע היו כולם חוזרים לאפס ואין".

ועל דרך זה כתב שם בכמה מקומות על הפסוק "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתיו" שכל מציאות קיום העולם תלוי בלימוד התורה ואם ח"ו יהיה רגע אחד שתהיה הבריאה בטילה מן התורה שלא יעסקו בה בשום מקום מיד היה נהפך העולם לתוהו ובוהו, וביאור הדבר

שהרי הבריאה כולה נבראה בכח התורה דאסתכל באורייתא וברא עלמא, וכל תכליתה הוא בשביל ישראל שנקראו ראשית ובשביל התורה שנקראה ראשית דישראל ואורייתא וקודשא בריך הוא חד הוא, לכך אם חסר לימוד התורה אין זו הבריאה שחפץ בה השי"ת וממילא אין לה זכות קיום.

מֶרֶן הַגְרַמ"י לִיפְקוּבִיץ שְׁלִיט"א, כְּתָבֵי תַלְמִידִים

ויהי ערב ויהי בוקר יום השישי

הנה אמרו חז"ל (שבת פח, א) "מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום השישי הי"א יתירה למה לי מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימים ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו", והיינו שכל בריאת העולם הייתה בתנאי שיקבלו את התורה, ואם לא היו ישראל מקבלים את התורה היה ראוי שתבטל כל הבריאה, ונמצא כי גמר בריאת העולם היה בקבלת התורה.

ופשטן של דברים, כי שלמות כל הבריאה זה רק על ידי התורה, וכמו שאמרו חז"ל (אבות ו, יב) כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו, שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, והיינו שכל תכלית הבריאה היא להרבות כבוד שמים, וכל העולמות נבראו לשם כך שיתגלה כבוד שמים בעולם, וריבוי כבוד שמים שייך רק על ידי קבלת התורה, ואם יש קבלת התורה אזי צריכים את העולם כדי שיקיימו את התורה והעולם יתנהג על פי התורה, אבל בלא קבלת התורה כל העולם כולו הוא שלא לצורך, ונמצא כי קבלת התורה היא שנתנה שלמות לכל הבריאה, והיא המקיימת את כל הבריאה.

וידוע מה שכתב בנפש החיים (ד, יא) "והאמת בלתי שום ספק כלל, שאם היה העולם כולו מקצה עד קצהו פנוי ח"ו אף רגע אחת ממש מהעסק והתבוננות שלנו בתורה, כרגע היו נחרבים כל העולמות עליונים ותחתונים והיו לאפס ותהו חס ושלוש", ושמעתי בשם מרן החזון איש זצ"ל שביאר דבריו, כי עסק התורה אינו דווקא לימוד התורה עצמו, אלא כל צרכי הגוף שאדם עוסק בהם כדי שיהיה לו כוח ללמוד תורה, גם זהו בכלל עסק התורה המקיים את העולם.

וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות דעות ג, ג) כי אדם שישן כדי שיהיה לו כוח לעבוד את השם, "נמצאת שינה שלו עבודה למקום ברוך הוא", כי השינה שהיא הכשר עבודת השם נקראת גם היא חלק מהעבודה, ואם אדם ישן כדי שיהיה לו כוחות ללמוד תורה, גם שינתו היא חלק מעסק התורה. לכן דייק הנפש החיים בדבריו וכתב שאם היה העולם פנוי רגע אחד מ"עסק התורה" אז היה נהפך הכל לתוהו ובוהו, כי "עסק" התורה, כולל גם את כל צרכי הגוף ההכרחיים שאדם עוסק בהם לצורך לימוד התורה.

וכעין זה מצינו לענין שלוחי מצוה שפטורים מן הסוכה, שפירש"י בסוכה (כה, א) שהם פטורים ממצות סוכה אף בשעת חנייתם, ופירש בזה המרדכי (סוכה תשי"מ) בשם ראב"ה: "משום דכשנחים וישנים בלילה להנאתם יכולים לעסוק למחר טפי והוי הכל בכלל עוסק מצוה", והיינו מפני שהשינה בבית מחוץ לסוכה היא יותר נוחה, ועל ידי שישן בלילה יותר בנוח, יוכל למחר לקיים את המצוה יותר בשלמות, ונקרא עוסק במצוה גם בשעה שהוא ישן ופטור מן הסוכה.

וכללו של דבר, כל אדם שהולך לעשות איזה מצוה, הרי הוא נקרא כבר עכשיו עוסק באותה מצוה שהוא הולך לעשותה, וכמו שפירש"י בסוכה שם "שלוחי מצוה - הולכי בדרך מצוה, כגון ללמוד תורה ולהקביל פני רבו ולפדות שבויים", ואם אדם הולך ללמוד תורה מפני שקשה לו ללמוד תורה במקומו וילמד יותר טוב במקום שהולך לשם, הרי כבר בהליכתו לאותו מקום הוא נקרא עוסק בתורה ופטור מן הסוכה, כי הוא עוסק במצות תלמוד תורה שהוא הולך לקיימה.

ונמצא כי אדם שכל שינתו היא בכדי שיהיה לו כוח לעסוק בתורה, הרי הוא מקיים את העולם בשינתו, עד כי אם יצויר רגע אחד שחס ושלום אין אף אדם שלומד תורה בכל העולם, ויש רק אדם אחד שבאותה שעה ישן כדי שיוכל ללמוד תורה, הוא-הוא היחיד מקיים את העולם בשינתו, כי גם בשעת שינתו הוא נקרא עוסק במצות תלמוד תורה שעליה נאמר (ירמיהו לג, כה) "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתיי".

מִן הַגֵּר"ג אֲדִלְשֵׁטִיין שְׁלִיט"א, כְּתָבֵי תַלְמִידִים

כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זֵרְעוֹ

אמר חזקיה מאי דכתיב משמים השמעתם דין ארץ יראה ושקטה. אם יראה למה שקטה ואם שקטה למה יראה, אלא בתחילה יראה ולבסוף שקטה, ולמה יראה כדריש לקיש דאמר ריש לקיש מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום השישי, ה' יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימים, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו (שבת פח, א).

והנה בנפש החיים (שער ד' י"א) כתב: שאם היה העולם כולו מקצה עד קצהו פנוי ח"ו אף רגע אחת ממש מהעסק והתבוננות בתורה, כרגע היו נחרבים כל העולמות עליונים ותחתונים והיו לאפס ותהו חס ושלום.

וצריך עיון ממה שאמרו ארץ יראה ושקטה, דאם איתא שאף לאחר מתן תורה אם יהא עולם פנוי מעסק התורה הריהו חוזר לתוהו ובוהו, אם כן למה שקטה הארץ, הרי עדיין תלויה ועומדת אם יהיו ישראל עוסקים בתורה בכל עת, ואם לאו הרי ח"ו אין קיום לעולם. ואף לשעבר קשה לראות הביטחון שיהיה עסק התורה תדיר בכל עת בעולם. כמו בדורו של אליהו שהיו רק שבעת אלפים שלא כרעו לבעל, ועליהם בלבד העולם תולה ועומד, שבכל עת יום ולילה, יהא מי מביניהם עוסק בתורה לא ישבותו, ומהיכן היה הוודאות לזה שלא יהא רגע אחד פנוי על ידם מעסק התורה.

עוד יש להבין דכתיב וענתה השירה הזאת לפניו עד כי לא תשכח מפי זרעו וגו' (דברים לא, כא), ופירש"י הרי זו הבטחה לישראל שאין תורה משתכחת מזרעם לגמרי. ולכאורה אף שגלוי וידוע לפניו ית' עתידות העולם, מכל מקום העמיד הנהגת העולם שיתנהג על פי מעשה האדם לטוב או לרע ח"ו, בלא חשבון העתידות הידוע כלפי שמיא. ואם כן ההבטחה כי לא תשכח מפי זרעו היא סותרת לכאורה לדרך הבחירה שהבורא יתברך מנהיג את העולם, כי עבור שלא תשכח תורה מישראל, הרי מוכרח שיעסקו בתורה לדורותיהם, ואלו הם נסתרות העתידות הגלוי כלפי שמיא, כי מדרך הבחירה שניתנה לאדם אפשר גם כן שלא יעסקו בתורה ואז משתכחת התורה ח"ו.

והנראה בזה כי אחר קבלת התורה אף שאינו מוכרח עדיין שיהא כל יחיד מישראל שקיבל התורה עוסק בדברי תורה תדיר, והבחירה לפניו עדיין בכל זמן אם יעסוק בתורה או יפנה לדברי הבאי. מכל מקום תוקף ואלמוות הקבלה היה בה שיהא הכלל ישראל בכללותו מקושר בתורה כל כך שלא יהא שום שיור רגע אחד פנוי על ידם מעסק התורה. וכל זה מתוקף הקבלה עצמה שקיבלו עליהם בני ישראל את התורה באופן שלא תמוש מהם ומזרעם לעולם.

לפיכך הרי בעצם קבלת התורה היה בזה בר קיום לארץ לעולם ותשקוט הארץ. שתוקף הקבלה שהשיגו בני ישראל במתן תורה היה אלים ורב שלא יהא רגע אחד פנוי בעולם מעסק התורה. ואף בדורות שהיו מתי מספר הנשארים לה', או אז נושאים הם באחריות של כלל ישראל בברית התורה, ומוכרח על ידם שיהא עסק התורה בעולם תדיר, יום ולילה לא ישבותו.

וזה היה הבהירות של קבלת התורה במעמד הר סיני, שהיה קושרם לבני ישראל לעסק וקיום התורה בקשר בל ינתק לעולם, והיא העדות לישראל כי לא תשכח מפי זרעו, כי אין ההבטחה,

מעתידות קיום התורה בעולם מה שגלוי כלפי שמיא, אלא מתוקף הקבלה שהייתה מכרחת שקיום התורה יהא בהם ובזרעם לעולם.

ואמנם כן הוא משפט הבחירה של היחיד בישראל, שיהא מקבל על עצמו עול תורה בשלמות שלא תמוש ממנו לעולם, ואין זה תולה בעתידות כי אם מתוקף הקבלה שהוא מעמיד עצמו על דרך התורה, שלא יהא שום מניעה בעולם שיהא בה לפסוק אותו מעסק התורה. ואם זוכה ועמל בתורה יחידי הרי זכה לו בברית התורה של כלל ישראל שנתקיימה על ידו ונוטל בכתר תורה כנגד כולם. ואף שאינו מוכרח שיתקיים ברית התורה על ידו דווקא, ובלעדיו גם כן היה מתקיים עסק התורה בכלל ישראל, מכל מקום זו היא דרך הבחירה ומשפט האדם שיהא הזכות תולה לו לפי ערך מעשיו בעולם הזה ואינו נחשב מחשבון העתידות הגלוי לפניו ית'.

מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א, עזי ומגיני

ונתן לנו את תורתו

איתא בילקוט (שמות ש"ו) "אמר הקדוש ברוך הוא למשה נתתי להם את התורה תן להם את המשפטים", במעמד הר סיני קיבלו בני ישראל את התורה, ועכשיו "תן להם את המשפטים" דהיינו דבר נוסף חוץ מתורה, ויש להבין מה היא תורה ומה הם המשפטים, וכי המשפטים אינם כלולים בתורה שקיבלו מסיני.

ויש לפרש כי הנה מה שאמר "נתתי להם את התורה", היינו שלאחר מתן תורה לא נשארה התורה בשמיים כמו שהייתה קודם, ורק שיש יותר מקומות שלומדים תורה - בשמיים וגם בארץ, לא כך הוא אלא בא משה והורידה לארץ, שבמתן תורה ניתן הכוח לחכמי התורה לקבוע את דיני התורה כפי הבנתם, ומעתה "לא בשמים היא" וההכרעה מסורה רק לחכמי התורה שבארץ, וכפי הכרעתם נקבעת ההלכה גם בשמיים, כמו שאנו מוצאים (ב"מ פו, א) כי בעת שהייתה מחלוקת במתיבתא דרקיעא שלחו לרבה בר נחמני כאן בארץ שיכריע בדבר, וקביעת ההלכה נמסרה לבית דין שבכל דור ודור, זהו ענין "נתתי להם את התורה".

והוסיף ואמר "תן להם את המשפטים", דהיינו משפט אדם יחיד שדנים אותו על חטא בדיני ממונות או בדיני נפשות, ויש כוח לבית דין לפסוק את ההלכה לפי שיקול דעתם אם הוא חייב או פטור, והדבר תלוי בשיקול דעתם של הדיינים בכל בית דין, ואם בית דין אחד זיכו והיה אותו דין תורה בבית דין אחר על אדם אחר, יהיה אחד חייב ואחד פטור, ואפילו אותו אדם עצמו אם פעם אחרת יהיה לו דין תורה כזה בבית דין אחר ויחייבו אותו, יהיה דינו בכל פעם לפי מה שפסקו עליו בית דין שהוא נידון בפניהם, כי לא רק לגבי קביעת הלכות התורה נאמר "לא בשמים היא" אלא גם בכל דין ומשפט אדם יחיד, יש כוח לבית דין לפסוק את דינו של הבעל דבר שנשפט בפניהם, זהו ענין מה שאמר "תן להם את המשפטים".

מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א, כתבי תלמידים

כי לקח טוב נתתי לכם

אמרו חז"ל (ברכות ה, א) "בא וראה שלא כמידת הקב"ה מידת בשר ודם מידת בשר ודם אדם מוכר חפץ לחברו מוכר עצב ולוקח שמח, אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן נתן להם תורה לישראל ושמח שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם תורת אלהי תעזובו".

משמעות דברי הגמרא שהכוונה על לימוד התורה, שבה מדובר בסוגיא שם, שלא כדרך העולם שהמוכר מצטער על מה שמכר, כאן הקב"ה שמח שנתן את התורה, ואדרבה כתוב כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו, הקב"ה מזרז אותנו שנוכח ללמוד ולקיים את התורה.

ואף על פי שהתורה כל כך חביבה לפני הקב"ה כמו שאמרו חז"ל (שבת פט, א) שהקב"ה משתעשע בתורה בכל יום, ואף שבודאי לא שייך תענוג לפניו, רק הכל דרך משל, בכל זאת למרות הכל הוא מסר לכלל ישראל את התורה בחביבות גדולה.

עד כדי כך הקב"ה מסר את התורה לכלל ישראל, כמו שכתוב כי לקח טוב נתתי לכם, שעכשיו התורה נמסרה להם, ועל פי דעתם הם קובעים את ההלכה, ואם יש מחלוקת בשמים, ההכרעה היא על פי דעת חכמי התורה שבכלל ישראל. כמו שמצינו בגמרא (בי"מ פו, א) שהייתה שאלה במתיבתא דרקינא בדיני נגעים, שלחו לרבה בר נחמני שיכריע בזה, וכפי מה שאמר כך נקבעה ההלכה, למרות שבשמים חשבו אחרת, כי עכשיו התורה מסורה ונתונה ביד כלל ישראל.

והטעם שהקב"ה מסר לכלל ישראל דבר חביב כל כך, שזהו הדבר החביב ביותר שיש לו, מפני שהם רצו להידבק בו, בשעת מתן תורה התמסרו ישראל להקב"ה ורצו לקבל מלכות שמים, ועל ידי כך זכו באמת לקבל את התורה.

מי שרוצה להידבק בהקב"ה, הקב"ה כבר נותן לו את כל הדברים הכי טובים שיש בעולם, ואם ציבור עושים כך, הרי זה חשוב מאד-מאד, עד שזוכים לקבלת התורה.

היום לדאבוננו לא כל הציבור מוכנים לזה, אבל אלו שכן מתמסרים לדבקות בהקב"ה, מקבלים אושר ושמחה וכל טוב עד בלי די. רק צריכים לזכות לכך, על ידי שהאדם ימסור את עצמו להיות דבוק בהקב"ה ולעבוד אותו.

והזמן המסוגל ביותר לזה הוא עכשיו בזמן מתן תורה, שבאותו הזמן לפני כמה אלפי שנים התמסרו כל כלל ישראל להקב"ה, וכשמגיע אותו הזמן אפילו יחידים יכולים לזכות, וכל שכן ציבור, ככל שהציבור יותר גדול, זכותם גדולה יותר, ואהבת הקב"ה והנאתו בעולמו גדולה יותר.

וידוע מה שהובא בשלי"ה על הבית יוסף ותלמידיו שלמדו תורה בליל חג השבועות, וזכו לגילוי שכינה שהקב"ה דיבר אליהם, וכולם שמעו את הקול שיצא מפי הקב"ה, כביכול השכינה דיברה איתם! וכן אחר כך ביום טוב שני של גלויות שישבו ועסקו בתורה, תיכף ומיד התחילה השכינה לדבר איתם, והיה נורא ואיום לראות איך שהשכינה מדברת איתם, וזכו לזה אנשים שאינם בדרגת נביאים, רק בזכותו של הבית יוסף, ואפילו שהם לא היו בדרגתו של הבית יוסף, זכו גם הם לזה בזכות רצונם להתמסר להקב"ה וללמוד את תורתו.

אף אנו שאיננו עומדים בדרגתם הגבוהה של הבית יוסף ותלמידיו, כל אחד שירצה להתמסר לדבקות בהקב"ה יזכה לשפע רב שאי אפשר לתאר, ולא מספיק מה שרוצים ללמוד אלא צריכים גם להתמסר להקב"ה, להיות עבד השם ולהידבק במצוותיו ובמידותיו ובתורתו, וככל שאדם רוצה יותר להידבק בהקב"ה כך יש יותר סיכויים שיזכה לדרגות גדולות מאד, ועלינו לנצל בפרט את הזמן הזה, אף על פי שגם בכל השנה ראוי להיות דבוק בהקב"ה ומסור אליו, בכל זאת במיוחד בזמן הזה שבו היה סייעתא דשמיא מיוחדת וזכו גדולה ואושר.

מֶרֶן הַגְּרָאִי"ל שְׁטֵינְמָן שְׁלִיט"א, כְּתָבִי תַלְמִידִים

והייתם לי סגולה מכל העמים

כשאנו עומדים כעת בשלשת ימי ההגבלה, ימים ספורים לפני חג השבועות, עלינו לשים אל לבנו, עבור מי יוחדו ימים קדושים אלו אם לא בשבילנו?! איך צריכים להרגיש ולקבל ימים אלו? אם לא

נשים לב ולא נתבונן על תפקידנו וחובתנו בימים אלו יעברו הימים האלה עלינו כימים רגילים, אם לא נדע איך לקבלם בהכנה כראוי הם לא יוסיפו לנו מאומה. הקב"ה נתן לנו יום קדוש ונורא, יום מתן תורה שחז"ל הקי' אומרים שכל הבריאה כולה נבראה ליום זה, אם לא נלמד מה רוצים מאתנו, אם לא נתבונן איזה מתנת אושר קיבלנו מהקב"ה לא יישאר בידינו מאומה מיום זה ויחסר לנו המתן תורה והקבלת התורה, ומאידיך אם נשכיל להשיב אל לבנו גודל הימים האלו ואת האפשרויות שאנו יכולים לזכות בהם אז יהיה לנו הכל.

ואנו רואים באופן שנתן הקב"ה את התורה לישראל, שהקדים והכינם לכך ואמר למשה רבינו ע"ה "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבית ישראלי" (שמות י"ט) שידעו למה הם צריכים להתכונן, וגם שיכירו את הערך הגדול של הדבר שהם עומדים לזכות לקבל.

והוסיף הקב"ה והרחיב למשה בדברים על גודל החביבות של כלל ישראל "אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי" ופירש"י: "אתם ראיתם לא מסורת הוא בידיכם ולא בדברים אני משגר לכם לא בעדים אני מעיד עליכם אלא אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים על כמה עבירות היו חייבים לי קודם שנזדווגו לכם ולא נפרעתי מכם אלא על ידכם" דבר זה מגלה על ערך וחשיבות האומה הישראלית, שאף שכבר נתחייבו האומה המצרית עונש על כמה עבירות אין הקב"ה ממחר להיפרע מהם עד שהרעו לישראל, שעיקר תכלית הבריאה הוא בשביל ישראל לכך אם פוגעים בהם מיד הקב"ה בא להיפרע מאומה זו.

"ואשא אתכם על כנפי נשרים כנשר הנושא גוזליו על כנפיו שכל שאר העופות נותנים את בניהם בין רגליהם לפי שמתייראים מעוף אחר שפורח על גביהן אבל הנשר הזה אינו מתיירא אלא מן האדם שמא יזרוק בו החץ וכו' לכך נותנו על כנפיו אומר מוטב יכנס החץ בי ולא בבני, אף אני עשיתי כן וכו'", כלל ישראל זכו ביום שבאו לרעמסס שקיבצם הקב"ה יחד מכל מקומות מושבותיהם שהיו מפוזרים בכל ארץ גושן והביאם בשעה קלה על כנפי נשרים למקום אחד כדי שיקומו ויעלו ממצרים יחדיו.

דברים אלו אינם אמורים לדור מקבלי התורה בלבד, אלא, מוטל עלינו להתבונן בזה בעמקות ובעיון עד שנרגיש בחוש כמי שלא מסורת הוא בידו אלא כמו שבעינינו ראינו כל זאת, שכך הוא המציאות האמיתית שיש לכל יחיד ויחיד מישראל חביבות גדולה אצל הקב"ה עד כדי שאומר הקב"ה "מוטב שיכנס החץ בי ולא בבני", ומה שבעוונותינו הרבים אנו רואים מאורעות ומקרים של מחלות וייסורים ומיתה רחמנא לצלן אצל רבים וטובים ואף מצעירים ובחורים, הנה בוודאי שעמוק הדין עמוק מאד מי ימצאנה אך דבר אחד אפשר לומר באופן כללי שכל זאת באתנו על שהתרחקנו מרחק גדול מהקב"ה, ולכן חסרים אנו את המידה הזאת, אמנם המצב האמיתי המתוקן של כלל ישראל ושל כל יחיד ויחיד הוא, להיות בכל עת במצב של חביבות ואהבה של "ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי", וכמו שנתבאר בהמשך הפסוקים מתי ואיך זוכים לכל האמור, על ידי "ועתה אם תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי", אז "והייתם לי סגולה מכל העמים" אוצר חביב כמו וסגולת מלכים כלי יקר ואבנים טובות שהמלכים גונזים אותם וכו' (לשון רש"י שם).

והמשיך הכתוב שם עוד "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" וכתב הרמב"ן שכאן גילה להם את סוד ההבטחה של עולם הזה ועולם הבא, "ממלכת כהנים" זה הבטחה על עולם הזה, ו"גוי קדוש" דהיינו שבחר הקב"ה בישראל והגביהם לדרגה שיוכלו לידבק בו ית', ולהגיע בדביקותם בו עד כדי שישאלו וקודשא בריך הוא הם ממש כחד כמאמר הכתוב קדושים תהיו כי קדוש אני השם.

"וישם לפניכם את כל הדברים האלה אשר ציווהו השם (שם פסוק ז') והיינו שידיעתם כל האמור היה ההקדמה לקבלת התורה, הידיעה וההבנה מה מקבלים במתן תורה, מה אפשר להשיג בקבלת התורה, להבין היטב שבתורה יש את הכל!!! עד אשר לא שייך כלל לפרט את גודל הזכייה שזכינו בה, אלא כל מה שאפשר לכלול בהכל כבר השגנו בקבלת התורה. כל זה הוא הכנה הנצרכת, ואחר ההבנה הזאת חייבים להביא הדברים לידי מעשה "ושמרתם את בריתי".

אם חפצים אנו לקבל תועלת משלושת ימי ההגבלה ומחג השבועות, עלינו להתעמק וללמוד את הדברים, לא די בזה בהבנה רגילה אלא יש להתבונן בהם בכל עומקם והיקפן מכל הבחינות והצדדים, לראות גודל המתנה שבתורה ולדעת שכל זה הוא רק בידינו!!!

מֶרֶן הַגְרַמ"י לִיִּפְקוּבִיץ שְׁלִיט"א, כְּתָבֵי תַלְמִידִים

לִבְתָּנִי בְּאַחַת מֵעִינֵיךְ

הנה בשבת (פח, ב) אמרין אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מאי דכתיב לבבתני אחותי כלה לבבתני באחת מעינייך, בתחילה באחת מעינייך לכשתעשי בשני עינייך. הרי רואים שעד כמה שחז"ל מדברים על מה שהיה בשעת מתן תורה, אי אפשר לתאר את ההשפעה הגדולה שזה עשה בכל הבריאה, וכל שכן על כלל ישראל, ואיזה אהבה היה מהקב"ה, ובתענית (כו, ב) אמרו ביום חתונתו זה מתן תורה, שהיה אצל הקב"ה שמחה כל כך גדולה.

ואף על פי כן חז"ל מפרשים שזה רק באחת מעינייך, ומתי יהיה השמחה האמיתית, לכשתעשי, אז הקב"ה ישמח עם כלל ישראל והיחיד, וכשנראה ההבדל בין עין אחת לשתיים, שזה ההגדרה שחז"ל רצו לפרש עד כמה המרחק, כמו בין עין אחת לשתיים, הרי שכל השמחה שהיה במתן תורה שאי אפשר לתאר, הכל היה בעין אחת, ומתי יהיה עיקר השמחה לכשתעשי.

ומה זה כשתעשי, יש חילוק גדול בין קבלה לעשייה, קבלה אפשר לקבל פעם אחת על כל החיים, קבלה אחת לעולם ועד! אבל תעשי לא שייך, כי כשאחד עושה עכשיו, זה רק לעכשיו בזמן שעושה, ובזמן שלא עושה שוב כבר בטל, וצריך להיות כל רגע ורגע - תעשי!

נמצא כי מה שהיה, זה היה רק חלק אחד, ואמנם מצד אחד זה היה כל כך שמחה, אבל השמחה עדיין לא בשלמות, כמו בן אדם שרואה רק בעין אחת, הרי זה לא שלמות, ונקרא בעל מוס, וכהן שיש לו רק עין אחת הוא פסול לעבודה, ואפילו להיות דיין יש סברא בגמרא שפסול סומא בעין אחת, אם כן זה עדיין לא השלמות, ומתי מתחיל השלמות? כשתעשי! ולא שייך עשייה פעם אחת שיועיל לעולם ועד, אלא צריך כל רגע ורגע, עוד פעם תעשי ועוד פעם תעשי.

ואם כן אם אנחנו רוצים לזכות למתן תורה, העיקר צריך להיות המעשה, וכל רגע ורגע צריך תעשי, ואין הכוונה רק לעשיית מצוות, אלא גם מצות לימוד התורה, הכל צריך לחזור עוד פעם ועוד פעם, ואז יהיה השמחה האמיתית בין הקב"ה לכלל ישראל, בין ליחיד ובין לרבים, והקב"ה יעזור לכל אחד מאיתנו שיזכה למדרגה של לכשתעשי, ואז יהיה בשתי עינייך.

מֶרֶן הַגְרַא"ל שְׁטֵינְמַן שְׁלִיט"א, כְּתָבֵי תַלְמִידִים

הַהֲכֵנָה לְתוֹרָה יְדִיעַת אֶהְבֵּת הַקַּב"ה לְעַמּוֹ

מצאנו בחז"ל הק' בילקוט שאמרו שכשיצאו ישראל ממצרים היו ראוים לקבל את התורה, אלא שהקב"ה לא רצה לתת את התורה עד החודש השלישי, שאמר הקב"ה עדיין לא בא זיוון של בני והם מקבלים את התורה, אלא יתעדנו בני שנים ושלושה חדשים בבאר ומן ובשלו ויחזרו כד מקבלים את התורה, אימתי בחודש השלישי.

מה הוא העידון שיתעדנו בבאר ומן ובשלו? ויש לפרש, שבזמן שקיבלו את הבאר המן והשלו למדו יסוד גדול שצריכים להקדימו לקבלת התורה, והוא, את גודל הקירבה האהבה והחיבה שיש

לכלל ישראל אצל אביהם שבשמים. הנה אמרו חז"ל ביומא דע"ו א' שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה, אמר להם אמשול לכם משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שיש לו בן אחד, פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה, עמד ופסק מזונותיו בכל יום והיה מקבל פני אביו כל יום, אף ישראל מי שיש לו ארבעה וחמישה בנים היה דואג ואמר וכו' נמצאו כולם מכוונים את לבם לאביהן שבשמים.

הבה נתבונן! במה שלימדונו חכמינו ז"ל במשל הזה, איזו אהבה יש מהקב"ה לכלל ישראל! הנה מה רוצה האבא המלך, הוא מתגעגע לבנו והוא רוצה שהבן יקביל פניו בכל יום, געגעויו רבים הם ולכך מבקש לפגוש את בנו כל זמן קצר, כך כביכול הקב"ה רוצה בקרבתם של כלל ישראל, אהבה של אב לבניו. זה למדו כלל ישראל בחודשים אלו, ודבר זה לא למדו עדיין מספיק מכל ניסי המכות ויציאת מצרים, על זה התכוון הקב"ה כשאמר "יתעדנו בני בבאר במן ובשלי"ו", הידיעה הזו היא מן ההכנות הנדרשות לקבלת התורה.

ועוד יש להוסיף, שכל הניסים במצרים היו ניסים עם כלל ישראל ככלל, יציאת מצרים הייתה יציאה כללית של כל כלל ישראל, אמנם בניסי המן והשלי"ו היו זה ניסים עם כל יחיד ויחיד בפרט, שהזמין הקב"ה לכל אחד את חלקו עומר לגולגולת וכו', לכך היו צריכים עוד לימוד גדול של שלושה חדשים ללימוד את יסוד האמונה בהשגחה פרטית, לחזק לבם שיהיה נכון בטוח בהשם ועליו ישימו כל מבטחם.

הידיעה וההכרה של כל זה הוא בכלל ההכנה המצטרפת ללימוד התורה, כשחיים בהרגשות אמיתיות אלו של הכרה בקרבה והאהבה של הקב"ה לכלל ישראל, אז אפילו במצבים של צר ומצוק מצאוני, כשיש צרות ויסורים, ואפילו במצבים של דחק ולחץ נשארים עם אותו בהירות בדעת, ועם אותו שלימות בנפש, לא מתבלבלים ולא מסתבכים ולא שוקעים במשברים ובדיכאון, אלא יודעים את הדרך איך להמשיך את החיים לפי המטרה האמיתית של החיים, כדי לזכות על ידם לחיים של נצח.

וממילא גם יכולים להתגבר על כל המפריעים ויכולים ללמוד, ולהיות גם מונח בלימוד בכל המצבים שיהיה. כל הקשיים של עמלות ויגיעת התורה יסורו מאתנו, וכבר לא יעניין אותנו לשמוע מה הם אמרו, ומה הם החליטו והסכימו, כי הכל הבל ורעות רוח. נמעט בדברים בטלים, ונשתדל בזריזות בסידור כל העניינים הגשמיים, ההכרה וההרגשה בקרבת אלוקים מאפשרת ונותנת לאדם את הכוחות להתפנות מכל טרדה בכדי שיוכל לשבת וללמוד. ומביא אותו להרגיש את האושר האמיתי של החיים האמיתיים.

מִרְן הַגְרַמ"י לִיפְקוּבִיץ שֵׁלִיט"א, אִמְרֵי דַעַת

כאילו אתם עומדים לפני הר סיני

איתא בילקוט (שמות רע"א) אמר הקב"ה לישראל, בני, היו קורין את הפרשה הזו בכל שנה ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלים את התורה, והכוונה בזה שבכל שנה ושנה צריכים לעסוק בהכנה לקבלת התורה כפי שהיה בזמן מתן תורה, וכל אחד צריך להשתלם להיות ראוי לקבלת התורה, וכאשר עוסקים בחיזוק של ההכנה לקבלת התורה אזי הקב"ה מעלה עלינו כאילו אנו עומדים לפני הר סיני ומקבלים את התורה, וכפי שבמעמד הר סיני השיגו את השלמות הראויה לקבלת התורה, כך מי שעוסק בהכנה לקבלת התורה יש לו סייעתא דשמיא לזכות לקבלת התורה.

ויש לבאר מה שהוזכרו בלשון המדרש שני עניינים, כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלים את התורה, ומשמע שהיו לכלל ישראל שני מעלות חשובות, האחד שעמדו לפני הר סיני, והשני

שקבלו את התורה, כי מעמד הר סיני הוא גם כן דבר חשוב מאד בפני עצמו נוסף על קבלת התורה, ויש חשיבות במעמד הר סיני גם אם לא הייתה שם קבלת התורה, וכמו שהזכיר בעל ההגדה "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו", וצריך ביאור מה היא המעלה במעמד הר סיני בפני עצמו אם לא הייתה ניתנת שם התורה.

ונראה הטעם בזה כי אמרו חז"ל (שבת קמו, א) שבזמן שעמדו כלל ישראל לפני הר סיני פסקה זוהמתן, והיינו אחרי שחטא עץ הדעת של אדם הראשון הכניס בו זוהמא ויצר הרע, וכמו שמבואר עניין זה בנפש החיים (א, ו) שהיצר הרע שהיה חיזוני עד חטא עץ הדעת נכנס אחר כך בתוך האדם לפתות אותו מבפנים, ועל ידי החטא נעשה הגוף שפל מאד ומזוהם עם יצר הרע, וכאשר עמדו ישראל לפני הר סיני פסקה זוהמתן, וחזרו לדרגת אדם הראשון לפני החטא שהיה בדרגה רוחנית גבוהה מאד, וכמו שאמרו חז"ל (סנהדרין נט, ב) שהיה מסב בגן עדן ומלאכי השרת צולים לו בשר ומסננים לו יין, וכשפסקה זוהמתן של ישראל במעמד הר סיני, היו גם הם בדרגה הזו.

ואמנם כתוב כי אחר כך בחטא העגל חזרו לזוהמתן, אבל יש הרבה דרגות בחזרה לזוהמתן, כמה קרובים או רחוקים מהדרגה של מעמד הר סיני, ואפילו אחר החטא שכבר חזרו לזוהמתן מציו (ב"ב יז, א) שהיו ארבעה שמתו בעטיו של נחש ואלו הן בנימין בן יעקב ועמרם אבי משה וישי אבי דוד וכלאב בן דוד, וכל אחד יכול להיות יותר קרוב לדרגה של פסקה זוהמתן שהייתה במעמד הר סיני, וכשמתחזקים בהכנה לקבלת התורה "מעלה אני עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני", ומקבלים את הדרגה הזאת כהכנה לקבלת התורה.

מֵרַן הַגֵּר"ג אֲדֵלְשְׁטֵיין שְׁלִיט"א, כְּתָבֵי תַלְמִידִים

קולות וברקים תנאי למתן תורה

ידוע שכתוב בתורה שבשעת מתן תורה היו קולות וברקים וקול שופר חזק מאד, והקב"ה עשה את זה כדי להכניס בהם פחד ויראה, ולכאורה למה הוצרכו כלל ישראל לכל זה, הרי כלל ישראל התכוננו למתן תורה, וידעו שהולכים לקראת דבר גדול מאד, ובוודאי שהיו מאד רציניים, כי האריך אפשר להתכונן עם ליצנות?

וכתוב גם כן ויחן שם ישראל נגד ההר, ואומרים חז"ל שהיו כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר החניות לא היו כל כך בשלום, בלי מחלוקת, וכמו שרגיל שאנשים לא תמיד משתווים, זה רוצה את זה וזה רוצה את זה, זה רוצה שיהיה כך וזה רוצה שיהיה כך, וכאן כתוב ויחן ישראל נגד ההר, שכולם היו בדעה אחת, כולם היו בשלום בהשקט ושלווה, וזה היה דבר מאד רצוי, וכדי לקבל את התורה היה צריך את כל התנאים הללו.

וכתוב שכלל ישראל אמרו "נעשה ונשמע" שזה מראה שהם הבינו מאד את העניין הגדול והחשוב של מתן תורה, של קבלת התורה, עד כדי כך שחז"ל אומרים (שבת פח, א) שהקב"ה אמר מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשים בו, מי גילה להם את הסוד הזה לדעת לומר נעשה ונשמע, דבר שהמלאכים אומרים ככה, כי כשבן אדם ישיג דבר כזה כמו מלאכים הרי זה נורא! ואי אפשר להבין את זה. על כל פנים הם היו דרוכים ומוכנים למתן תורה.

ואחרי כל ההכנות הללו עדיין היה צריך גם כן קולות וברקים וקול שופר חזק מאד, ולכאורה מה זה היה חסר, האם היה חסר להם יראת שמים ח"ו, ואף על פי כן רואים שהיה צורך בקולות וברקים כדי שיהיו יותר רציניים. היות שבדרך כלל יש לבן אדם נטייה קצת להתלוצץ, ולא להיות כל כך רציני, לכן למרות שכבר התכוננו והתכוננו, עדיין אינו מספיק, וצריך להיות קולות וברקים, כדי שירגישו פחד מפני הקב"ה, ומפני המעמד של מתן תורה, ולא מספיק רוב ההתכוננות.

לומדים מזה לדורות, בכל הדורות צריך לדעת, כי בכדי להיות בן תורה צריך להיות עם רצינות! ובעיקר בימי הנעורים, שהם השנים שקובעים את האדם על כל החיים שלו, כי בדרך כלל אם בימי נעוריו מתייצב על דרך טוב, יכול להמשיך ולגדול להיות צדיק גדול ותלמיד חכם גדול, והוא עצמו ייהנה ויהיה מאושר, והקב"ה ישמח בו, אבל חלילה וחס אם מתייצב על דרך לא טוב רח"ל, מי יודע מה יכול לצאת, ואדם כזה איננו מאושר, הוא עסוק בכל תאוות עולם הזה, אף שנראה שנהנה מזה, אבל זה טעות, אלא מה שיעסוק יותר בתאוות עולם הזה הוא לא יהיה מאושר, רק אומלל! והחיים שלו הם לא חיים! וכל מה שיוסיף באהבת תורה ויראת שמים הוא יהיה המאושר.

וגם בימינו יש "קולות וברקים", הם כל מיני צרות משונות שיש לדאבוננו, מיני מיתות משונות בקיצור ימים רחמנא לצלן, וכל מיני מחלות נוראות השם ישמרנו, וכל זה הוא בכלל קולות וברקים, מה שהקב"ה עושה כדי להכניע הלבבות ליראת השם ותשובה, רק שאנשים לא מזדעזעים מזה. לכל אחד יש מספיק מה לתקן, לא צריך לחפש כל כך הרבה, כל לב יודע מרת נפשו מה שצריך לעשות, ורק להתעורר ולהתחזק מהקולות וברקים.

מֶרֶן הַגְּרָאִי"ל שְׁטֵינְמָן שְׁלִיט"א, כְּתָבִי תְּלִמִּידִים

לקח טוב נתתי לכם - הקדמה לתורה

"בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה" (שמות ג, יב). עוד לפני שיצאו ממצרים, כלל ישראל ידע את ייעודו, ואת מטרת הגאולה, שהיא, תעבדון את האלוקים על ההר הזה, כלומר לבא להר סיני ולקבל את תורת השם. ומיד בצאתם ממצרים אחר שראו את כל הניסים והנפלאות שעשה עימם אלוקים ידעו הם כי כל זה הוא למען תכלית אחד, למען שיגיעו לקבלת התורה.

והנה מגיע היום הגדול הזה, היום שהוא תכלית כל הבריאה הוא תכלית יציאת מצרים, היום שהוכן מששת ימי בראשית, וכלל ישראל עומדים אל מול ההר מוכנים לקבל את התורה, "ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחננו במדבר ויחן שם ישראל נגד ההר" (שמות יט, ב) חנייה זו מיוחדת היא כי כולם היו כאיש אחד בלב אחד, כנסת ישראל מצפה למתן תורה, ביום המוכן מששת ימי המעשה למתן תורה. "ומשה עלה אל האלוקים וכו'" לכאורה כדי לקבל את התורה, עשרת הדיברות, אבל לא כן עלה במחשבתו של נותן התורה, עדיין אין עם ישראל מוכן, יש להקדים "הקדמה"! פרשה שלימה יש בתורה שהיא הקדמה לפני מתן תורה! ולפני שהקב"ה הקדים את ההקדמה הזו הרי כל המעמד הנשגב של קבלת התורה מתמהמה, כי עדיין אי אפשר לתת את התורה, נכון, כל הבריאה ממתנה, כל קיום הבריאה תלוי בזה, אך עדיין אי אפשר!

מהו ההקדמה? חז"ל אמרו הנותן מתנה לחברו צריך שיוודיעו על אחת כמה וכמה מתנה כזו "כי לקח טוב נתתי לכם", מתנה שעליה נאמר (שבת פח ב) "חמדה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבע דורות קודם שנברא העולם", ומיהו הנותן הקדוש ברוך הוא בורא כל העולמות, והמקבלים! עם ישראל זרע אברהם יצחק ויעקב!

"ועתה אם שמע תשמעו בקולי... והייתם לי סגולה מכל העמים" פירש"י: סגולה, אוצר חביב כמו וסגולת מלכים, כלי יקר ואבנים טובות, שהמלכים גונזים אותם כך אתם תהיו לי סגולה משאר האומות ע"כ, הקב"ה מקדים לבאר מהי המתנה שהוא נותן לעמו ומה התואר והדמות, שעתידיים עם ישראל לקבל על ידי התורה. וכך מקדים הוא לכלל ישראל, דעו לכם כי מקבלים אתם אוצר חביב שהמלכים גונזים, ובכך שאתם מקבלים את התורה אתם תהיו לי "ממלכת כהנים וגוי קדוש". שבקבלת התורה זוכים אתם לדביקות עמי כביכול ולכן כלל ישראל כולו יתעלה ויתקדש במעלת הקדושה, "כי קדוש אני" זאת אומרת דבקים בקב"ה על ידי שהם יהיו קדושים. וכמו שאנו אומרים בתפילה שלש פעמים ביום אתה קדוש, ושמן קדוש, וקדושים בכל יום יהללך.

"אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל" פירש"י: לא פחות ולא יותר, זוהי ההקדמה לקבלת התורה זאת ולא עוד.

מה המכוון בזה? מה הנפקא מינה מהקדמה זו?

אלא למדנו כאן שכדי שקבלת התורה תהיה כראוי יש צורך להקדמה זו, כדי שח"ו לא נחשוב שהקב"ה נותן לנו תורה, אשר מגבילה אותנו באיסורים רבים, שח"ו לא נחשוב שהתורה באה להכביד עלינו ולהקשות עלינו, אלא נשכיל להבין היטב את מעלת היגיעה בתורה כל החיים, בלי הפסק, ואת הצורך להיות שקוע בה תמיד, לזאת באה ההקדמה הזו, שהיא מלמדת אותנו שהתורה נותנת לנו חיים של שיא השמחה והאושר, התורה נותנת לנו גדולה ויקר שאין לו גבול, וזאת מתוך תחושה והרגשה פנימית של "אתה בחרתנו מכל העמים, אהבת אותנו ורצית בנו".

אנו רגילים לומר זאת פעמים רבות זוהי הפתיחה של תפילת כל מועד, יש אומרים אותה בפה, יש שאף מבינים בשכל, אך זה לא די אלא אנו צריכים לחוש ולהרגיש זאת, הרגשה פנימית ועמוקה. ומיוחדת היא ה"הקדמה לתורה", לבני תורה הממיתים עצמם באוהלה של תורה, תוך יגיעה ועמל להתאחד עם התורה, להתקדש על ידי התורה, ולהיות "ממלכת כהנים וגוי קדוש".

מרן הגרמ"י ליפקוביץ שליט"א, כתבי תלמידים

אשר תנה הודך על השמים

מצינו בגמ' בשבת (פ"ח ע"ב): "בשעה שעלה משה רבינו למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה ריבונו של עולם מה לילוד אשה בינינו, אמר להן לקבל תורה בא, אמרו לפני חמודה גנוזה שגנוזה אצלך תשע מאות ושבעים וארבע דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם "מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו, ה' אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים", ואמרו שם שהקב"ה אמר למשה להחזיר להם תשובה וכו', אמר משה ריבונו של עולם, תורה שאתה נותן לי מה כתוב בה אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, "אמר להן למצרים ירדתם, לפרעה השתעבדתם, תורה למה תהא לכם, שוב מה כתיב בה לא יהיה לך וכו' בין העמים אתם שרויים שעובדים עבודה זרה וכו' שוב מה כתיב בה לא תרצח לא תנאף לא תגנוב, קנאה יש בכם, יצר הרע יש בכם, מיד הודו לו להקב"ה שנאמר "ה' אדוננו מה אדיר שמך וגו'" ואילו תנה הודך על השמים לא כתיב". והתמיהה רבה מה באמת רצו המלאכים בתורה שאמרו תנה הודך על השמים מה רצו בה. והרי אין אצלם עבודה זרה ואין אצלם שבת, ואין ביניהם מקח וממכר ואם כן לשם מה מלאכים צריכים תורה, והרבה פירושים נאמרו בזה.

אבל הביאור הפשוט כך הוא, כי הנה בתורה יש שני בחינות וחלקים, יש את בחינת החכמה שבתורה ותואר ה"חכמה" ענינו חכמת התורה, ויש בזה כמה בחינות, פשט, רמז, דרוש, סוד, שזה כללות החכמה הגנוזה בתורה לבחינותיה ומדרגותיה, ולא עוד, אלא שבאמת כל הבריאה כולה, כל החכמה הטמונה ביצירתה וקיומה, כל כוחותיה ומסתריה, כל מציאותם ושורש חיותם, וגנזי החכמה שטמונים בה, כל הבריאה כולה בכללות ובפרטות, כל המינים והנפשות, הנה מציאות הווייתם, קיומם וחיותם הכל שרשו בתורה. שכן, איסתכל באורייתא וברא עלמא, ונמצא שאין שום מציאות שבעולם, מתקיימת ומושרשת אלא בתורה. ובאמת, לא רק מציאות הנבראים קיומם וחיותם הוא מהתורה, אלא אף כל מקרי העולם וגלגוליו, וכל הנעשה בעולם מששת ימי בראשית עד סוף כל הבריאה כולה. הנה אין דבר קטן וגדול שאירע וייעשה שאינו מרומז ומושרש בתורה.

והנה כמובן, שלהשיג את כל הנ"ל, היכן מושרש הוא ומרומז בתורה, הנה דבר זה מתעלמות החכמה וסודותיה, ואי אפשר כלל להשיג הדברים על בוריין, ולא נמסרו השגות אלו, אלא ליחידים ממש, ודוגמא לזה מה שכתב רבנו חיים מוולוז'ין בהקדמה לספרא דצניעותא ששמעו מהגר"א

שאמר שנתגלה לו כ"ב מאות ושישים אופנים על הפסוק "עלו זה בנגב" ואמר הגר"א "שבאופן אחד מהם אני יודע כוחות כל הבריות וכל אבר מה ענינו", וטראה מנפלאות תוה"ק שבאופן אחד בפסוק אחד גנוז כל תעלומות החכמה של כוחות הבריות והאברים, ומזה נשכיל כמה כוללת חכמת התורה עד אין סוף, ממש בכל תיבה ותיבה, אות ואות, תג, ואף בקוצו של תג.

והנה זאת החכמה רצו המלאכים להשיג וזה שכתב "תנה הודך על השמים", וטענו בזה ותבעו שחלק זה של חכמת התורה יישאר בשמים, ואמרו "מה לילוד אשה בינינו" והיינו שטענו שילוד אשה העשוי מחומר, בשר ודם, הנה שכלו והשגתו מוגבלים להשיג בחכמת התורה, שכן החומר הוא מסך המבדיל לאור החכמה, מה שאין כן המלאכים שהם נבדלים, זכי השכל שאין להם מחיצה וחומר המעכיר מלהשיג את חכמת התורה לעומקה ועל בוריה, הם הם הראויים שתהיה תורה בינותם, ולא ילוד אשה.

והשיב משה על טענתם והסכים הקב"ה על ידו ואף הם הסכימו על ידו עד שנעשו אוהבים, ואף מסרו לו מתנות, והיינו שהכירו בטענתו. ומה שענה להם משה, אלא שאמר להם כלום אב ואם יש לכם וכי ר"ל שבתורה יש גם את חלק המעשה הוא קיום מצות עשה ולא תעשה, ואמר להם משה רבינו ע"ה שעיקר ענינה של תורה הוא החלק המעשי שבה, ואי אפשר לחכמת התורה בלא קיום מצוותיה ועשיית כל האמור בה, והאומנם שבחלק החכמה שבתורה אי אפשר לו לאדם שהוא ילוד אשה להשיג בה כל כך כמו המלאכים, אבל מאחר שאין שייך להמלאכים, חלק המעשה שבה, הרי שצריכה התורה כולה להימסר לישראל.

מִרְן הַגְרָאִי לְשֵׁינֵמֶן שְׁלִיט"א, עִזִּי וּמִגִּינִי

בי מלכים ימלוכו

מצינו בגמרא יומא (דף ד' ב') שנחלקו אמוראים בטעם ימי הפרישה שנצטוו עליהם משה קודם למתן תורה חד אמר כדי למרק אכילה ושתיה שבמעיו ולשומו כמלאכי השרת וחד אמר לאיים עליו כדי שתהא תורה נתונה באימה ביראה ברדת ובזיע, ועל ידי פרישה זו ישים לבבו ליכנס למחנה שכינה באימה. היינו שאי אפשר לזכות לתורת ה' רק אחר שהאדם מכין עצמו כראוי, זה אנחנו צריכים לדעת כשאנו עומדים סמוך לחג השבועות זמן מתן תורתנו ואנחנו רוצים ביום הזה לזכות לקבלת התורה, עלינו לדעת שלזכות בתורת חייבים את ההכנה, וחז"ל בדבריהם כאן גם מגלים לנו מה הוא ההכנה, להתנתק מן העולם הזה, עולם הזה לא הולך יחד עם תורה שזה חיי עולם הבא, ללמוד תורה צריך לבוא באימה ביראה ברדת ובזיע, צריך תחילה להתנתק מהתאוות לענייני עולם הזה, ואם האדם לא יעשה ההשתדלות לפי כוחותיו בזה לא יוכל לזכות לכתרה של תורה, הכל תלוי באדם עצמו כפי ההכנה כך היא הזכייה.

אחר שזוכים לכתרה של תורה הזכייה היא עצומה ונוראה שאין בכח אנוש להשיג, כמו שאמרו חז"ל בילקוט (רמז תתקמא) "היה ר"ש בן אלעזר אומר מי גדול הממליך או המולך, העושה שרים או העושה שררה, הוי אומר העושה שרים, כל עצמן של שני כתרים הללו כתר כהונה וכתר מלכות אין באים אלא מכוחה של תורה שנאמר בי מלכים ימלוכו, הוי אומר כל מי שזוכה לתורה מעלה עליו הכתוב כאילו שלשתן מונחים לפניו וזוכה לכולם וכל מי שאינו זוכה לתורה מעלה עליו הכתוב כאילו שלשתן מונחים לפניו ולא זכה לאחד מהן" עלינו להתבונן בשני החלקים בחלק האחד של "כל מי שזוכה לכתרה של תורה", לראות מה גדול השגתו של האיש שמתייגע כל ימיו ואינו מבטל מזמנו לריק, מתעמק בכל מוחו וראשו רק בדברי תורה ומוסר כל כוחותיו ללימוד התורה, שהוא אשר זוכה לכתרה של תורה וממילא זוכה לכל השלש כתרים, ומאיך לראות ההפסד של "כל מי שאינו זוכה לתורה שמעלה עליו הכתוב כאילו שלשתן מונחים לפניו ולא זכה לאחד מהם" מה רב ועצום הפסדו.

צעירים לא מבינים זאת, והאמת שרבים הם הזקנים שאף שכבר הזקינו עדיין אינם מבינים ומכירים באמת הזאת, אך זה אנחנו רואים אצל רוב הזקנים שעל כל פנים הם כבר יודעים לומר שימי נערוּתם עברו עליהם מבלי שניצלו את הזמן כפי שצריך, לכך אתם צעירים יקרים ה' יאריך ימיכם בבריאות, עליכם לדעת את האושר העומד לפניכם "כאילו שלשתן מונחים לפניו", בידכם הדבר, הדרך היחידה היא יגיעה בתורה, לפרוש מכל עניני העולם הזה שמפריעים ללימוד התורה, לעסוק בענייני העולם הזה רק בדברים שיש בהם עזר וסיוע ללימוד התורה, להתחזק בהתמדת התורה, ולהכין הלב במידות טובות שיהיה בית קיבול נקי וראוי לשמר בו תורה, ולעמוד בתפילה שבכוח התפילה נוכל לזכות לקבל סייעתא דשמיא להצלחה בתורה.

מֶרֶן הַגְרַמ"י לִיפְקוּבִיץ שְׁלִיט"א, אִמְרֵי דַעַת

דברים שהתורה נקנית בהם

בפרק שישי דאבות "תורה נקנית בארבעים ושמונה דברים", הנה במדרש שמואל העיר שאלה גדולה, כי אנו רואים במ"ח הדברים שהתורה נקנית בהם, שעשרים וארבעה דברים הראשונים מתחילים באות ב"ית כגון 'בתלמוד', 'בשמיעת האוזן', 'בעריכת שפתיים', 'בבינת הלב', ועשרים וארבעה דברים האחרונים מתחילים באות ה"א ונפסק הבי"ת, כגון 'המכיר את מקומו' 'השמח בחלקו' וכן כל שאר הדברים, וצריך ביאור מהו העניין בזה.

וכתב שם לפרש בשם אחד מן הקדמונים כי אכן הדברים שהתורה נקנית בהם נחלקים לשני עניינים, החלק הראשון הוא דברים של צורת הלימוד, כיצד לומדים בשעת הלימוד עצמו, וכגון 'בתלמוד' שצריך ללמוד ולא להתבטל, שאם יש בטלה אזי אמרו (ספרי דברים יא, כב) "אם תעזבני יום יומיים אעזבך", וכיוצא בזה אם חסר לאדם שעה של תורה סופו שיחסר לו שעתיים, וכן 'בשמיעת האוזן', 'בעריכת שפתיים', 'בבינת הלב', 'באימה ביראה' - שלא יהיה קלות ראש בשעת הלימוד, 'בענווה', 'בשמחה', 'בשימוש חכמים', 'בדיבוק חברים', 'בפלפול התלמידים', כל אלו דברים של צורת הלימוד בשעה שלומדים.

אמנם אחר כך מתחיל חלק נוסף של דברים שאינם שייכים ללימוד עצמו, אלא הם תכונות של מידות טובות באופי האדם, וכגון 'המכיר את מקומו' - שהוא אדם כזה שאינו מחשיב את עצמו יותר ממה שהוא באמת, 'השמח בחלקו' - שהוא שמח במה שיש לו, שמח בכישרונות ובכוחות שלו, ומרגיש שכל מה שיש לו זה בחסדי שמים, והרי זה נוסף על מה שמוזכר קודם 'בשמחה', כי בשמחה הכוונה בשעת הלימוד עצמו, והשמח בחלקו היינו שהוא אדם כזה ששמח בחלקו כל היום.

וכן כל שאר הדברים המוזכרים שם בברייתא, 'אוהב את הבריות', 'אוהב את התוכחות', 'מתרחק מן הכבוד' - שלא רק שאינו משתדל לקבל כבוד אלא הוא בורח ומתרחק מן הכבוד, כל הדברים האלה בה"א הולכים על מהות האדם, והם ענייני מידות טובות שנקראים בלשון הרמב"ם 'ידעות', כי בכדי להצליח בתורה לא מספיק כישרונות או חריפות, ולא די לזה בזיכרון טוב או בתפיסה מהירה, אלא צריכים גם להיות מוכשר לתורה במידות טובות.

וכמו שאמר לי פעם מרן החזון איש זצ"ל, כששאלתי אותו על תלמיד שהיה בעל כישרון, מדוע אינו מצליח בתורה, והשיב כי כישרון הוא מלשון הכשר, שיש לו הכנה המכשירה אותו לתורה, וההכנה לתורה היא במידות הטובות ואינה תלויה בחריפות השכל.

וכן אמר לי פעם מרן הרב מפוניבז' זצ"ל על בחור אחד, כי אינו מיוחד בכישרונות, אבל יש לו את הדברים שהתורה נקנית בהם, ובאמת הסוף היה שנעשה אדם גדול עם השפעה גדולה מאד של זיכוי הרבים. אם מהות האדם מושלמת במידות טובות, אז אפשר להצליח בתורה.

אבל יש להעיר בזה, אם כן מדוע הקדימו את הדברים של צורת הלימוד, הרי יותר היה ראוי להקדים את הדברים של אופי האדם שיהיה מוכן לתורה, וכמו ששינו (אבות ב, יב) "התקן עצמך ללמוד תורה", ופירש רבינו יונה שם במידות טובות ולמעט בתענוגים, כי המידות הטובות הם הכשר והכנה לתורה, ואם כן היו צריכים לומר תחילה את ענייני המידות הטובות של אופי האדם שיהיה מוכן לתורה, ורק אחר כך את התנאים של צורת הלימוד בשעת הלימוד עצמו, שאם אין לאדם שלמות במידות כיצד יוכל ללמוד תורה.

ונראה הטעם בזה, כי התורה היא הכרח כדי להשיג על ידה את המידות הטובות של מהות האדם, מפני שכל אדם בטבעו יש לו יצר הרע של טבע הגוף נגד המידות הטובות, ומצד טבעו אינו שמח בחלקו אלא יש לו מנה רוצה מאתיים, וכפי שטבע הילד לדרוש מן ההורים יותר ממה שיש לו, ונולד עם הטבע הזה של שאיפה לכבוד ושאיפה לניצוח, ולא שייך לשנות את טבע המידות רק על ידי עסק התורה שהיא תבלין ליצר הרע, ואלמלא קדושת התורה לא שייך שישתנה אופיו של האדם, והתורה מחלישה את כוחות הטבע האלה עד שהאדם משתנה לטובה.

לכן הקדימו חכמים את הדברים שהם תנאים של צורת הלימוד בשעת הלימוד, כגון 'בשמיעת האוזן', 'בעריכת שפתיים', 'בבינת הלב', 'באימה', 'ביראה', 'בענוה', שעל ידי לימוד התורה כראוי עם הדברים שהתורה נקנית בהם זוכים לשיפור המידות של אופי האדם, וכשאדם מתחיל ללמוד עם קצת ענוה זוכה להוסיף עוד ענוה שנעשית מאופיו ומהותו, וכמו שאמרו (ריש פרק ו' דאבות) כל העוסק בתורה לשמה וכו' מלבשתו ענוה, כי על ידי עסק התורה מתוך ענוה זוכה לקבל דרגה גדולה יותר של ענוה, "מלבשתו ענוה" - שהוא מלובש ומוקף בענוה, ועל ידי זה הוא יכול ללמוד יותר תורה ולהוסיף עוד ענוה על זו הדרך. כך הם הדרכים לקניין התורה.

מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א, אסיפת שמועות

התורה מתקיימת במי שממית עצמו עליה

הנה על תורתנו הק' אמרו (איוב יד, ט) "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים", שכמו שהקב"ה בעצמו אין לו סוף, כל מה שאנו יודעים מהקב"ה הוא רק ממידותיו ומדרכיו, אך מקדושת הקב"ה עצמו אין סוף, כך היא התורה אין לה סוף וארוכה היא מארץ מדה, ואנו חייבים ללמוד תורה ולהתייגע בה בלי שום גבול, בכל כוחנו ויכולתנו. והעמל והיגיעה בתורה אינו אמצעי גרידא, אלא קניין התורה מחייב את זה.

וביאור הדברים הוא כפי מה שהזכרנו כבר כמה פעמים שבאמת האדם הגשמי לא היה יכול לזכות לקניין אמיתי בתורה, כי תורה אינה חכמה כשאר החכמות, תורה מן השמים היא, תורה זה דבר נצחי, מאוצרו של הקב"ה שמשתעשע עמה, ולולא חסד הקב"ה עמנו לא היינו יכולים להבין ולהשיג כלל שום דבר מדברי התורה באמת, ורק בעזר וסייעתא דשמיא שנותן הקב"ה לישראל יכולים להשיג את דברי התורה, ולכך כדי לזכות לקניין תורה חייבים ריחוק מענייני העולם הזה, וצריך עמל ויגיעה לבטל כל כוחות הגוף, כמו שאמרו חז"ל במדרש שלא תמצא תורה שבעל פה אצל מי שמבקש עונג העולם תאוה וגדולה בעולם הזה, אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות וגו'. דהיינו שכל הקיום התורה הוא רק במי שממית עצמו עליה שהוא מבטל את כל ענייני עולם הזה וכל עסקו ורצונו הוא בתורה, בלימודה, וביגיעתה, רק הוא יכול לזכות לקניין בתורה, שזוכה שהקב"ה נותן לו במתנה השגות בתורתו הקדושה, ואז חיינו נחשבים חיי תורה באמת, אך כל זמן שהוא קשור עם תאוות והנאות עולם הזה ומחפש מנוחה להנאת גופו עדיין רחוק הוא מלהיות שייך באמת לתורה כי חיים של תורה וחיים של עולם הזה הם שני ניגודים.

וחז"ל הק' שם במדרש המשיכו והדריכו אותנו עוד, שכל השגת התורה הוא רק על ידי אהבת הקב"ה, רק כשאדם מעורר בלבו את האהבה לקב"ה אז יכול לזכות לתורה, ואיך אפשר לעורר את

אהבת השי"ת על ידי שמבטל בעיניו את עניני העולם הזה ומתרחק מן העידונים ומילוי התאוות, אז יוכל בלבבו לאהוב את השי"ת באמת, ותחת אהבת העולם הזה אוהב הוא לעשות רצון הבורי"ת, והוא משכיל להבין ולהכיר שלימוד תורתו ית"ש יקר לו מכל, אז יוכל לזכות לתורה.

מֶרֶן הַגְרַמ"י לִיפְקוּבִיץ שְׁלִיט"א, כְּתָבֵי תַלְמִידִים

תורה נקנית ביסורים

בעמדנו לפני חג מתן תורתנו ראוי לדעת מה הם דרכי קנייני התורה, הנה אמרו חז"ל (ברכות ה, א) שאין התורה נקנית אלא על ידי יסורים, ועלינו לדעת תחילה מה הם היסורים שעל ידם זוכים לקניין התורה. הנה יסורים כוללים כל מיני קשיים שיש לאדם, ויש גם יסורים שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ד, יא) "כי ישית עמלו בתורה וטרחו בה ואשר תדד שנתו מעיניו יעלה במקום יסורים", והדברים אמורים לענין אדם שצריך כפרה של יסורים, שאם הוא מנדד שינה מעיניו בשביל תורה - באופן שאינו מזיק לבריאות - גם אלו הם יסורים שממקרים עוונות, וכל שכן שהם יסורים המועילים להצלחה בתורה.

ויש לבאר מדוע התורה נקנית דווקא על ידי יסורים. ראשית זהו מפני שצריכים זכויות וסייעתא דשמיא להצלחה בתורה, וכמו שאמרו (מגילה ו, ב) לא יגעתי ומצאתי אל תאמין, והיסורים נותנים זכויות להצלחה בתורה.

אבל יש בזה עוד ענין, מפני שאדם הלומד רק בזמן שאין לו קשיים, וכשיש לו קשיים אינו לומד, זהו סימן שאינו מחשיב את התורה, ומי שמחשיב את מנוחת הגוף יותר מלימוד התורה לא מגיע לו תורה, והרי הוא מן הרשעים שנותנים להם את שכר המצוות בעולם הזה, מפני שהם רוצים ומחשיבים את העולם הזה יותר מן העולם הבא, והלומד תורה מתוך יסורים וקשיים זהו סימן שהוא מחשיב את התורה, ובזכות הכרת חשיבות התורה זוכים להצלחה בתורה.

והנה שנינו באבות (ו, ד) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא. ויש להקדים תחילה כי אין זה תנאי הכרחי ללמוד דווקא מתוך פת במלח ומים במשורה, אלא הכוונה בזה שאפילו אם נמצא במצב שאין לו לאכול כי אם פת במלח ומים במשורה, אף על פי כן צריך לעמול בתורה.

אמנם עיקר דברי המשנה צריכים ביאור, כי אם יש לאדם כל כך הרבה מיני קשיים ויסורים, פת במלח, מים במשורה, על הארץ תישן, וחיי צער נוסף על הקשיים האלו, ועוד קושי חמישי של עמל התורה, כיצד שייך שיגיע למצב של "אשריך בעולם הזה", הייתכן?

והתשובה לזה כי אדרבה, היא הנותנת, שעמל התורה אינו קושי נוסף, אלא הוא זה שגורם לאדם לשכוח מכל הקשיים האחרים, כי מתיקות התורה היא כל כך גדולה עד שאדם אינו מרגיש בכל הקשיים האחרים, וכמו אדם שיש לו צרות רחמנא לצלן, בזמן שיש לו שמחה הוא שוכח מכל הצרות, כך מתיקות התורה משכחת את כל הכאבים והקשיים, כמו שידוע על כמה גדולים שעברו ניתוחים בלא הרדמה, מתוך שהשקיעו עצמם בעומק הסוגיא עד שלא חשו בכאב האזמל החותכת בבשרם, וכדאיתא בגמרא (שבת פח, א) על רבא שבשעת לימודו מעך את אצבעו והיה יורד ממנה דם ולא הרגיש בזה כלל מטירדא דשמעתתא, אם אדם עמל בתורה ממילא הוא שוכח מכל הקשיים ונהנה ממתיקות התורה כמאמרם "אשריך בעולם הזה".

אבל צריכים לדעת כיצד משיגים את מתיקות התורה, הרי אנו רואים אנשים שלומדים ומבינים, אך אין להם טעם ומתיקות בתורה, והלא דברי תורה מתוקים מדבש ונופת צופים, ומדוע לא כולם זוכים לזה?

הסיבה הפשוטה היא, כי כמו בענייני הגוף, שאדם בריא יש לו תיאבון והרי הוא מרגיש טעם במאכלו, ואילו אדם חולה אינו יכול לאכול ואינו מרגיש כלל את הרעב, וכל מה שהוא אוכל זו אכילה גסה בשבילו, כי כך הוא טבע הגוף החולה, וכך גם טבע הנפש, שאם הנפש אינה בריאה וחסר טהרת הנפש, אזי לא שייך להרגיש את הטעם בתורה, כי התורה היא מתיקות נפשית, ורק נפש בריאה יכולה להרגיש את הטעם בזה.

אדם שיש לו יסורים והוא מתגבר עליהם ועוסק בתורה, זהו סימן שהוא מחשיב את התורה ונפשו היא בריאה, וממילא הוא מרגיש טעם ומתיקות בלימוד התורה, ומרוב מתיקות התורה ואהבתה אשר גדולה יותר מכל האהבות שבעולם, הרי הוא שוכח מכל הקשיים והיסורים, ומכל מקום יש לו את הזכות של "תורה מתוך יסורים" אף על פי שאינו מרגיש את היסורים, וככל שאדם מתגבר על הקשיים, ומסיח את דעתו מהם, זוכה להצלחה בתורה.

מִן הַגֵּר"ג אֲדֵלְשְׁטֵיין שְׁלִיט"א, כְּתָבֵי תַלְמִידִים

מפיו דעת ותבונה

הגמרא בנדה (דף ע"ב) אומרת "מה יעשה אדם ויחכם ירבה בישיבה הרבה עשו ולא עלתה בידם אלא יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו שנאמר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, תני ר' חייא משל למלך שעשה סעודה לאוהביו והיה נותן לכל אחד ואחד חלקו ולאווהבו היה משגר משל עצמו". וברש"י: כך חכמה שהיא לאוהביו של מקום ניתנה מפיו ולא מאוצר אחר.

נורא נוראות! אחד יושב ולומד מתעמק בענין קשה לבררו, ולבסוף הקב"ה עוזרו ומתחיל להבין, עד שנפלא בעיניו איך לא הבין מקודם לכן, אמנם צריך הוא לדעת ולהכיר שאכן מעצמו לא יכול היה להבין אלא שבלמודו וביגיעתו זכה עכשיו לקבל תורה מפיו של הקב"ה כביכול, העמל והיגיעה מביאים אותו לכזו קירבה וכזו אהבה עד שאפשר לזכות לקבל "משל עצמו" כביכול משלו ית"ש.

שמעתי פעם ממרן החזו"א זצוק"ל שדיבר על גדולת רבינו הש"ך ואמר שצריכים להבין שהקב"ה החזיק בידיו של הש"ך ואמר לו כתוב תיבה זו ותיבה זו.

דהיינו כשאדם לומד כדבעי, עם קיום התנאים הנדרשים בלימוד התורה, אז הוא זוכה לקבלת התורה פרטית, הוא זוכה להשפעה וקירבה ושפע סייעתא ממנו ית' כמקבל התורה בשעה זו מפיו כביכול "מפיו דעת ותבונה", וההשגות שזוכה להם הם לא השגות מכח אנושי בכלל. ואלו הם דברי הנפש החיים שהזכרנו כבר הרבה פעמים בש"ד: שבכל עת שהאדם עוסק ומתדבק בתורה כראוי הדברים שמחים כנתינתם מסיני, שכמו שבעת מתן תורה נתדבקו כביכול בדיבורו ית', כן גם עתה בכל עת ממש שהאדם עוסק והוגה בה מפני שהכל הוא מאמר פיו ית' ואפילו מה שתלמיד קטן ישאל מרוב זה ניתן מסיני ואותה התיבה נחצבת בלהבת אש ונחשב כאילו עתה מקבלה מסיני, עכ"ד.

מִן הַגֵּרמ"י לִיפְקוּבִיץ שְׁלִיט"א, דְּרָכֵי הַחַיִּים

תורת השם תמימה משיבת נפש

"תורת השם תמימה משיבת נפש" (תהלים יט, ח) - לימוד התורה משיב את הנפש ונותן הרגשה של "אשריך בעולם הזה", ולכאורה יש קושיא גדולה, מדוע רואים הרבה שנמשכים לדברים אחרים יותר מהלימוד, ואפילו שנהנים מהלימוד הרי הם נמשכים גם לדברים אחרים חוץ מהלימוד, והרי

התורה היא משיבת נפש, והייתה צריכה למשוך יותר מן הדברים האחרים. וכן מה שכתוב בהמשך "פקודי השם ישרים משמחי לבי" לכאורה צריך ביאור, שהרי אנו רואים במציאות רבים שלומדים ואינם שמחים בתורה.

ונראה לבאר בזה כי הנה כתוב בילקוט (תהלים תרע"ד) על הפסוק הזה, "אימתי היא תמימה בשעה שהיא יוצאה מפי תמים, ואימתי היא נאמנה בשעה שהיא יוצאה מפי נאמן", והיינו שהתורה אינה תמימה אלא כשהיא יוצאת מפי אדם תמים, שזוהי מדרגה גבוהה מאד שנאמרה באברהם אבינו (בראשית יז, א) "והיה תמים", וכן אינה נאמנה אלא כשהיא יוצאת מפי אדם נאמן, שגם זוהי מדרגה גבוהה שנאמרה באברהם (נחמיה ט, ח) "ומצאת את לבבו נאמן לפניך", ונמצא כי אדם שאינו תמים תורתו אינה תמימה, ומי שאינו נאמן תורתו אינה נאמנה.

ופשוט לפי זה כי גם מה שנאמר כי התורה משיבת נפש ומחכימת פתי, זהו דווקא בתנאים האמורים, שהיא יוצאת מפי אדם תמים ונאמן, שאם היא יוצאת מפי אדם שאינו תמים אזי התורה אינה תמימה וממילא גם אינה משיבת נפש, ואם היא יוצאת מפי אדם שאינו נאמן אזי התורה אינה נאמנה וממילא גם אינה מחכימת פתי, לכן יש כאלה שלא ניכר עליהם ה"משיבת נפש" וה"מחכימת פתי" שבתורה, ונמשכים לדברים אחרים חוץ מהלימוד, כי חסרים להם התנאים המוקדמים של תמים ונאמן.

ומעתה נראה לבאר גם את המשך הפסוק שם "פקודי השם ישרים משמחי לבי", והילקוט לא הזכיר בזה דבר אבל יש לפרש על פי הנ"ל, אימתי הם ישרים בשעה שהם יוצאים מפי אדם ישר, ישירות זו דרגה גבוהה מאד, שהאדם הוא בשלמות המידות ללא יצר הרע, וכתוב (קהלת ז, כט) "האלוקים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים", כי מטבע האדם לעשות חשבונות שהם נגד הישרות, ורק אם האדם הוא ישר אזי "פקודי השם ישרים משמחי לבי", אבל אם אינו ישר בשלמות המידות אזי תורתו אינה ישרה, וממילא אין זה "משמחי לבי".

ויש להוסיף כי אחרי כל אלו הפסוקים כתוב "הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים", והנה בזה לא הוזכר שום תנאי של תמים, נאמן, ישר, מפני שמתיקות התורה שייך שיהיה לכל אחד ואחד, וכל אדם שלומד תורה יכול לטעום בה טעמים שונים של מתיקות, ועל זה אמר "הנחמדים מזהב ומתוקים מדבש", שיש מתיקות של 'חמדה' שהלב חומד כמו חמדת הכבוד והממון, ויש מתיקות של דבש שחושי הגוף נמשכים לזה, וכל הטעמים האלו נמצאים בתורה ושייכים לכל אחד ואחד.

מִרְן הַגֵּר"ג אֶדְלֶשְׁטֵיין שְׁלִיט"א, אִסִּיפֵת שְׁמוּעוֹת

כל חיות האדם תלוי בתורה

הן בגשמיות לא מצינו שיוכל אדם לעשות איזה דבר בשביל חברו, אין דבר כזה שאחד יאמר לשני תאכל או תישן בשבילי ויהא זה נחשב כאילו שאני עשיתי זאת, וכן ברוחניות לא כל דבר אפשר לעשות בשביל השני, ומצינו כמה מדרגות בזה.

למשל יש הלכה שאם נמצא בין המתפללים סנדק או מוהל, אזי כל הציבור אינם אומרים תחנון מפני השמחה של הסנדק או המוהל, אף על פי ששאר המתפללים אין להם שום קשר לשמחה, ויתכן אף שאינם מכירים את בעל השמחה, ודי בזה שיבוא יהודי ויאמר שיש לו שמחה, וכבר לא יאמרו תחנון בבית הכנסת. לעומת זה בשאר מצוות, אם אדם יאמר לחברו הא לך מעות וקח עבורי ארבע מינים, על מנת שיהא זה נחשב כאילו אני לקחתי אותם, הרי בודאי אין דבר כזה, שלא מצינו שיוכל אדם לקיים את המצוה עבור חברו.

ברם מצינו דבר אחד שיש אפשרות לאדם לעשות עבור השני, והוא הסכם יששכר וזבולון בלימוד התורה, שיכול להיות אדם שאינו לומד תורה, אם הוא מחזיק תורה, הרי זה נחשב כאילו שהוא למד, ויש לו חלק שווה בלימוד התורה, וצריך להבין במה נשתנה תורה מכל המצוות, שיהא זה נחשב כאילו למד בעצמו.

ורגילים אנו להסביר בזה, כי הנה ידועים דברי החובת הלבבות (שער הבחינה פ"ה) שהקב"ה ברא את כל הבריאה באופן שתהא יכולה להתקיים, למשל אוויר שאי אפשר להתקיים בלעדיו, עשה הקב"ה שיהא מצוי לאדם בכל מקום ובכל זמן, ויש דברים שאינם נצרכים כאוויר לנשימה, אך בכל זאת הם נצרכים מאד, למשל מים שכמעט אי אפשר לעשות דבר בלעדיהם, המציאים הקב"ה בכמות מרובה, אך על כל פנים לא כל כך כמו אוויר.

וכיוצא בזה כל שאר דברים גשמיים, עשה הקב"ה שיהיו בבריאה כפי הנצרך לאדם, בשר שאינו נצרך כל כך כאוויר ומים, הרי זה מצוי ביוקר, ולא תמיד יש בשר בקלות, כי אפשר לאדם להתקיים אף בלא בשר, וכל דבר שיותר נצרך לאדם, ברא הקב"ה שיהיה אפשר להשיג את זה, שאם לא כן יהיו בבריאה אנשים שלא יוכלו להתקיים, לכן הקב"ה מזמין הכל כפי הנצרך לנבראים.

וכך היא המידה בענייני רוחניות, אשר אף שמצוות הם בודאי דבר גדול מאד, מכל מקום אין זה כמו תורה שהיא אוויר לנשימה ממש, לכן ידוע שהיו זמנים רחמנא לצלן בחוץ לארץ בשעת המלחמה שלא היו יכולים להשיג אתרוגים, ואף בשעת השלום אין זה קל כל כך לקיים המצוות, לעומת לימוד התורה המצוי בכל מקום ובכל זמן, כי כשם שאי אפשר לחיות בגשמיות ללא אוויר, כך אי אפשר להתקיים ברוחניות ללא תורה.

וזהו הטעם שמצינו כל מיני קולות בתורה יותר ממה שמצינו במצוות, כי במצוות אי אפשר לקיים את המצוה עבור חברו וצריך לקיים את המצוה בעצמו, ואילו בתורה אין הדבר כן, מאחר שכל חיות האדם תלוי בתורה, שאלמלא התורה יחזור העולם לתוהו ובוהו, לכן מוכרח שתהא לכל אחד אפשרות ללמוד תורה, וכיון שיש אנשים רבים שאינם יכולים ללמוד תורה, אם מצד דאגת הפרנסה או מחמת דאגות אחרות, עשה הקב"ה שגם להם תהא אפשרות לזכות לתורה, על ידי שיחזיקו בממונם את לומדי התורה, ויהא זה נחשב להם כאילו למדו בעצמם.

מרון הגראי"ל שטיינמן שליט"א, כתבי תלמידים

מה אהבתי תורתך

"מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי" (תהלים קיט, צז). הנה כתוב בשם הגר"א מה שאמרו תורה נקנית במיעוט שיחה תרתי משמע, לא להרבות בשיחה וגם שצריך על כל פנים מיעוט שיחה, וכבר היה מעשה בתלמיד שאמר לי שקיבל על עצמו להימנע לגמרי מדברים בטלים, וכעבור יום או יומיים חזר ואמר לי שאינו מחזיק מעמד והוא מרגיש כל כך רע, מפני שאדם צריך ומוכרח לדבר, ושמעתי בשם החזון איש שאמר כי אדם יכול להרגיש בעצמו מה הם דברים בטלים ומה הם דברים נצרכים. ונשאלתי לפי זה מהו שאמר הכתוב "כל היום היא שיחתי", הרי אדם צריך מיעוט שיחה והיאך אפשר שתהא שיחתו כל היום בתורה.

והתשובה לזה פשוטה, כי הפסוק הקדים ואמר "מה אהבתי תורתך", והיינו דרגה גדולה מאד של אהבת תורה, לא סתם אהבת תורה אלא 'מה' אהבתי תורתך, אם יש דרגה כזו של אהבת תורה, שאין זה משעמם ומרגיש את התענוג שבזה, אזי ממילא כל היום שיחתו בתורה, שהתורה היא המיעוט שיחה שלו, וכפי שאנו רואים אנשים גדולים שאינם צריכים לדברים בטלים כלל, כי 'שיחה' היינו דבר קל המושך את הלב, והכתוב לא הזכיר דיבור או אמירה אלא 'שיחה', דהיינו דיבור קל

שאינן בו מאמץ, שהולך ממילא בלי שום מחשבה, מי שאהבת התורה שלו גדולה כל כך, ממילא התורה היא גם המיעוט שיחה שלו, שאין זה מאמץ אלא תענוג בשבילו.

מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א, אסיפת שמועות

כל הרוצה ליקח יבא ויקח

בגמרא יומא (ע"ב ב') איתא אמר רבי יוחנן שלשה זירים הן של מזבח ושל ארון ושל שולחן, של מזבח זכה אהרון ונטלו, של שולחן זכה דוד ונטלו, של ארון עדיין מונח הוא כל הרוצה ליקח יבא וייקח", הנה מחד מבואר בדברי חז"ל את היסוד שכל אחד יכול לזכות בכתר תורה, אין הדברים תלוי בייחוסו וייחוס משפחתו, אין הדבר תלוי בכישרונות שנתברך בו משמים, אלא הכל פתוח הוא יכול לבוא לקחת.

אך מאידך גם למדנו שלא שכתר תורה יוכל האדם לזכות בו רק אם יבא וייקח, לא נותנים לאדם כתר זה אם אינו בא לקחתו, "כל הרוצה ליקח יבא וייקח", אם הוא ישקיע את העמל ואת היגיעה ליקח את התורה, ומה הם הדרכים לקחת את התורה הלא הם מבוארים לנו במ"ח קניינים שהתנא מונה בפרק קניין תורה, אלו המ"ח דרכים הם דרכי הקיחה של תורה, שאם אכן יקיימם כראוי אז יזכה בכתרה של תורה, אין כל מניעה לכל אחד ואחד שיבוא וייקח.

ואמנם אמרו בגמרא [בנדרים] שמשא רבינו היה לומד תורה ומשכחה עד שנתנה לו הקב"ה במתנה, אך ביאור הדברים שלכל זה זכה רק אחר שהשתדל בכוחותיו לקחת כתר התורה, אלא שמחמת עומק פלפולא של תורה אי אפשר לקנותה רק על ידי שהקב"ה נותן זאת במתנה, אך ללא הכנה ועבודה עצמית אי אפשר לזכות למתנה.

מרן הגרמ"י ליפקוביץ שליט"א, כתבי תלמידים

לעסוק בדברי תורה

בעמדנו אחרי חג השבועות זמן מתן תורתנו, אשר כידוע כתוב בספרים שהוא זמן קבלת התורה בכל שנה ושנה, וכל אחד לפי זכויותיו זוכה בחג השבועות לקבלת תורה והשפעה של הצלחה בתורה, וכשעברנו את חג השבועות ודאי זכו כולם לקבלת תורה יותר ממה שהיה לפני שבועות, וראוי בעת שכזו להתבונן לדעת מה היא דרך ההצלחה בתורה וכיצד מקיימים את מתן תורה.

הנה בברכות התורה מבואר כי מצות תלמוד תורה היא "לעסוק בדברי תורה", ויש להעיר מגמרות מפורשות שמצינו שהחיוב הוא לא רק עסק התורה אלא יותר מזה, בקידושין (ל, א) אמרו "ושיננתם שיהיו דברי תורה מחודדים בפין שאם ישאלך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד", ועוד שנינו בפרקי אבות (ג, ח) "כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו שנאמר רק הישמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך", אם כן מבואר שיש גם חיוב של הבנה וזכירת התורה ולא רק לעסוק בדברי תורה.

ויש לבאר כי אכן בוודאי עיקר המצוה היא לעסוק בדברי תורה, ורק אמרו שצריך לעסוק בצורה שתביא לידי מחודדים בפין ותביא לידי זיכרון, אולם יחד עם זה צריכים להיזהר מאד ממחשבות המלוות את האדם בשעת הלימוד, שלא יהיה טרוד בשעת הלימוד בשאיפות של הצלחה בתורה, כי אז אינו מרוכז להבין כראוי את מה שהוא לומד, וכמו שפירש"י בעבודה זרה (יט, א) כי

אם לבו על תאוותו בשעת הלימוד אינו יכול להצליח בתורה, והיינו אפילו תאוה כשרה של תורה כמבואר בגמרא שם, גם זה מפריע ללמוד.

וכמו שהיה מעשה בתלמיד אחד שנכנס אלי והתאונן על עצמו שאינו זוכר את מה שהוא לומד, וכבר היה שבור מזה מאד עד שלא היה מסוגל ללמוד, והתברר כי זה התחיל ממה שהיה טרוד כל הזמן במחשבה כיצד יזכור את מה שהוא לומד, ומתוך שהיה שקוע כל כך במחשבה זאת אף בשעת הלימוד, היה זה מפריעו מן הריכוז הראוי בתורה, והסברתי לו כי החיוב הוא רק לעסוק בדברי תורה, ומי שעוסק בתורה כראוי ואינו זוכר את מה שהוא לומד, לא יפסיד כלל משכרו לעולם הבא, וכתוב בזהר כי בעולם הבא ייזכר במה ששכח כאן בזה העולם, ואם יעסוק בתורה לפי כוחו בצורה רגועה, ויסיר מלבו כל מחשבה ושאיפה זולת עסק התורה, אזי יוכל להצליח בתורה.

וכתוב בנפש החיים (ד, ז) "וכן באמצע הלימוד, הרשות נתונה להאדם להפסיק זמן מועט, טרם יכבה מלבו יראתו יתברך שמו שקיבל עליו קודם התחלת הלימוד, להתבונן מחדש עוד מעט ביראת השם", והיינו שיש היתר מיוחד להרהר הרהורי יראה באמצע הלימוד, אבל לא יותר מזמן מועט, כי אם יהיה שקוע בשעת הלימוד במחשבות של יראת שמים, לא יוכל להתרכז כראוי בלימודו, וכל טרדה הקטנה ביותר מפריעה להצלחה בתורה, כמו שמצינו (עירובין סה, א) אמר אביי אי אמרה לי אם קריב כותחא לא תנאי אמר רבא אי קרצתן כינה לא תנאי, וכל שכן טרדת המחשבה מפריעה ללימוד התורה, וצריך רק "לעסוק בדברי תורה" מתוך סקרנות ועריבות, ועל ידי זה יבין כראוי וגם יזכור את מה שלומד.

מון הגר"ג אדלשטיין שליט"א, כתבי תלמידים

כי נר מצוה ותורה אור

מצאנו בפוסקים שהביאו מדברי הלבוש שביאר בענין המצוה של ספירת העומר שרצה הקב"ה שכל אחד ואחד מישראל ישריש בלבו אהבה לתורה ושאיפה וגעגועים לקבלתה, כשם שאדם יודע שמלך בשר ודם רוצה לתת לו מתנה בזמן קבוע, הרי כל יום שעובר נותן הוא הודאה ושמח שמתקרב יום קבלת המתנה, כן הוא ענין ספירת העומר שיגיעו ישראל למעמד קבלת התורה בתשוקה גדולה ובשמחה על שזכו כבר להגיע ליום זה שיקבלו התורה.

יסודות אלו אמורים גם לכל יחיד ויחיד שרוצה לזכות בכתרה של תורה, ורוצה לזכות לקבלת התורה מאתו ית', עליו לדעת כי ההכנה מחויבת היא ובלעדיה אי אפשר לזכות לתורה, ואחד מדרכי ההכנה לתורה הוא ההתבוננות והלימוד על המתנה הטובה שקבלנו מהקב"ה במתן תורה, ללמוד על האושר הגדול שיש לכל יהודי ויהודי שיש לו את התורה ללמוד אותה ולעסוק בה.

אם נרצה להתבונן קצת בגודל המתנה של קבלת התורה, נוכל ללמוד מדברי חז"ל על הפסוק בפרשת במדבר כשאנחנו לומדים בתורתנו הק' את סדר הליכת ישראל בזמן היותם במדבר, שהיו מסודרים כל שבט ודגלו, כל שבט ומקומו סביב למשכן. אמר הכתוב איש על מחנהו ואיש על דגלו. ובמדרש רבה: ד"א איש על דגלו, הה"ד (דברים ל"ג) ימצאהו בארץ מדבר וגוי. מציאה גדולה מצא הקב"ה את ישראל שנאמר (הושע ט') כענבים במדבר מצאתי ישראל, כך ימצאהו בארץ מדבר. מדבר היה העולם עד שלא יצאו ישראל ממצרים. ובתהו ילל ישימון, תהו ולילה היה העולם עד שלא יצאו ישראל ממצרים ועד שלא קבלו את התורה, לא עשה כן אלא כיון שיצאו ישראל ממצרים וקיבלו את התורה, מה הוא אומר יסובבנהו יבוננהו וגוי יסובבנהו שהקיפן בענני כבוד, יבוננהו שהבינן בדברי תורה. יצרנהו אשרי האזנים ששמעו עד היכן חיבבן עד היכן שמרן עד היכן נצרון, בכיכול עד כאישון עינו.

נלמד ונתעמק קצת להבין דברי חז"ל הקדושים במאמר אחד בדבריהם שגילו לנו כאן דברים כמוססים ונשגבים מסודות הבריאה, דברים שרק חכמינו ז"ל יכולים לומר אותם, נבאר את פשטות

דבריהם וננסה להחדיר הדברים אל לבנו, ומזה נבין מעט, ונתעורר להאמין, על גודל המתנה היקרה שזכינו לה בקבלת התורה.

"מציאה גדולה מצא הקב"ה את ישראל, כענבים במדבר". נתאר לעצמנו, אדם הולך במדבר ימים רבים, המדבר צחיח ויבש לגמרי, ריק מכל, אין לו שם לא מים לשתות, לא אוכל לאכול, אין לו מקום להניח את ראשו אפילו למנוחה קצרה, כוחותיו עוזבים אותו והוא מרגיש שהנה הוא מאבד את חיותו, ואינו רואה אנשים שיוכלו לעזור לו. והנה עיניו רואות עץ גפן עם אשכולות ענבים, האם נוכל לתאר מה הם ענבים אלו בשבילי! הלא הם מחיים אותי, מכוחם הוא מתחיל לחיות. השמחה שיש לו ממציאה זו, החביבות וההכרת הטוב שיש לו כלפי מי שנטע את העץ הזה, עצום ורב הוא למאוד. כך אומרים חז"ל "כענבים במדבר מצאתי ישראל", הקב"ה כביכול מצא את כלל ישראל. זהו החביבות והיקרות שיש לכלל ישראל אצלו ית"ש. ועל זה נאמר "ימצאהו בארץ מדבר" זהו מדבר סיני ששם בחר הקב"ה בישראל להיות לו לעם.

"ובתהו ילל ישימון, תהו ולילה היה העולם עד שלא יצאו ישראל ממצרים ולא קבלו את התורה", מאז בריאת העולם היה העולם מלא בדורות שלמים, דורות שלמים שבנו והקימו עולם, בנו ערים ופיתחו את הארץ, לכולם היה נראה הנה יש עולם. אך בעיניים אמיתיות של התורה הקדושה הכל נראה "תוהו", הכל ריק הכל שמים.

"ילל ישימון - לילה היה העולם" לא היה שום חיות בכל העולם, הכל היה ימש חושך, כל החיים התוססים שנראו על פני תבל, כל המפעלים הכבירים שהוקמו על ידי מיליוני האנשים שהיו בכל דורות אלו, הכל כלום, לא נחשב כלל לאיזה דבר קיים, הכל תוהו וחושך. עד שבאו ישראל וקבלו את התורה. בקבלת התורה הואר העולם, במקום חושך במקום הילל ישימון, התמלא הכל אור. עלינו להבין את הדברים, להאמין בהם אמונה שלימה, ולהרגיש אותם בחוש בחיים שלנו בכל יום ויום, להרגיש "כי נר מצוה ותורה אור", שהתורה היא מביאה אור לחיים שלנו, ללא תורה חיים בחושך, ועל ידי תורה הכל מלא אורה.

והאמת, לא צריכים הרבה חכמה בכדי לראות ולהבין את זה, כל אחד שיתבונן יראה מיד, את ההבדל של חיים עם תורה שזה חיים של אור, לחיים בלי תורה שהכל חושך. מה הם החיים אצל לומדי התורה, אמת שאין לפניהם את כל תענוגי העולם הזה, ולפעמים אף חסר להם ממש די מחסורם, ולא עוד אלא שאין להם מנוחה לעולם, הם משימים לילות כימים ומנדדים שינה מעיניהם כדי ללמוד ולהבין את דברי התורה. אך מאידך כמה עונג ושמחת הלב אמיתית יש כשזוכים הם להבין את הסוגיא, מה מאד יאירו עיניהם כשנוסף להם בהירות בדבר שנתקשו בו בלימודיהם, כמה אושר ושמחת לב פנימית יש על כל תוספת ידיעה של דברי תורה, על כל קיום מצוה כראוי. הרי כל מי שטעם את המתקנות הזאת יודע שאין תענוג גדול מזה. אלו החיים האמיתיים, חיים של אור.

ומאידך מה הם החיים אצל מבלי עולם. אמת, יש אצלם כאלו שלא חסר להם מאומה, כל תענוגות העולם הזה, הם יכולים לאכול את כל המאכלים, הם יכולים למלאות את כל התאוות, אך האם יש להם הנאה אמיתית שהלב הפנימי שמח ומרגיש סיפוק, הלא כל הימים עדיין הם מחפשים למלאות עוד איזה תאוה, לנסות עוד איזה הנאה, וכשרואים אצל השני שיש לו יותר ממה שיש להם מיד הכל לא שווה להם, הלזאת יקרא חיים! הלא כל אלו המבלים ימיהם ללא תורה וללא קיום מצוות כל ימיהם בחושך! ממש ילל ישימון.

המתבונן בדברים אלו יתעורר לבו לכך שהגישה ללימוד התורה תהיה אצלו ברצון בתשוקה ובגעגועים כדבעי, וזוהי התפילה שאנו מתפללים בכל יום ויום "אהבה רבה אהבתנו חמלה גדולה ויתרה חמלת עלינו" שכולה נוסח של בקשת רחמים ותחנונים שירחם עלינו וייתן בלבנו להבין ולהשכיל בדברי תורה כי היא כל מאוויינו.

מֶרֶן הַגֵּרָמִי לִפְקוּבִיץ שְׁלִיט"א, אִמְרֵי דַעַת

גודל האחריות על ידי קבלת התורה

מצינו במתן תורה כמה דברים שלכאורה סותרים זה את זה, מצד אחד כתוב בחז"ל (פסחים סח, ב) שרב יוסף אמר, אי לאו האי יומא כמה יוסף איכא בשוקא, והיה שמח מאד על מתן תורה, ומצד שני בשעת מתן תורה היו קולות וברקים, ויחד כל העם אשר במחנה, וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק. וכן כתוב ותגיד לבני ישראל, דברים קשים כגידים. וכן מצינו בחז"ל (ברכות כב, א) שצריכים ללמוד תורה באימה וביראה וברתת ובזיע, משום שהתורה ניתנה באימה וביראה ברשת ובזיע, וזה לכאורה סותר למה שיש שמחה במתן תורה וצריך לשמוח ולאכול וכו'.

עוד כתוב במעמד הר סיני (שמות כ, א) "וידבר אלוקים את כל הדברים האלה לאמור", ופירש"י, אין אלוקים אלא דיין, לפי שיש פרשיות בתורה שאם עשאו אדם מקבל שכר, ואם לאו אינו מקבל עליהם פורעניות, יכול אף עשרת הדיברות כן, תלמוד לומר וידבר אלוקים דיין להיפרע. וביאר השפתי חכמים כגון ציצית שאם לא לבש אינו נענש, אך בעידן ריתחא ענשינן ליה (מנחות מא, א), והיינו שיש בזה חטא, שאם לא כן מה שייך שיענש בשעת ריתחא, וכי מה עשה, ומוכח שיש בזה חטא, רק שעל חטא כזה לא נענשים אלא בעידן ריתחא, וזה הכל בעולם הזה, אך בעולם הבא ייענש גם בלא שעת ריתחא, כי שם לא שייך לחלק בין שעת ריתחא או לא, שהרי עשה חטא, ורק בעולם הזה שייך חילוק בזה. ועל זה הפסוק אומר, שבעשרת הדברות אינו כן, אלא דיין להיפרע בעולם הזה, וגם שלא בשעת ריתחא.

הנה במתן תורה קיבלנו אחריות גדולה, כי הנה יש מצוה על בית דין לדון בדיני שומר חנם ושומר שכר ורוצח וכדומה, ומלבד זה בית דין גם עונשים למיגדר מילתא, כמו שכתוב בגמרא (יבמות ז, ב) שבית דין הרגו אחד שרכב על סוס בשבת, אף על פי שאין זה אלא איסור דרבנן משום מיגדר מילתא, שהשעה הייתה צריכה לכך, ומשמע מלשון רש"י שם שאין זה חיוב על בית דין להרוג למיגדר מילתא, שדווקא איסורים דאורייתא של מיתה מחויבים, אבל למיגדר מילתא רק מותר לבית דין להרוג אך אינם מחויבים.

רש"י בסנהדרין (מד, ב) מביא מעשה שרמזו בחלום לתלמיד אחד על שמעון בן שטח שיהא נידון בדין קשה בגיהנום, משום נשים כשפניות ישראליות שיש באשקלון שאינו הורגם, למחר אמר אותו תלמיד לשמעון בן שטח, וכינס שמעון בן שטח שמונים בחורים בעלי קומה, והיה אותו היום יום גשמים, ונתן לכל אחד כד, וקיפל בתוכו טלית, ואמר להם היזהרו בהם שהם שמונים, ובשעה שתכנסו יגביה כל אחד אחת מהם. ונכנס שמעון בן שטח לטרקלין שלהם והניח הבחורים מבחוץ, אמרו לו מי אתה, אמר להם מכשף אני ולנסותכם בכשפים באתי, אמרו לו ומה כשפים בידך אמר להם יכולני להביא שמונים בחורים עטופי טליתות נגובות, אף על פי שהוא יום גשמים, יצא לחוץ ורמז להם, הוציאו הטליתות מן הכדים ונתעטפו בהם, ואחז כל אחד את אחת מהם ויכלו להם, והוציאו ותלאום כולם, נתקנאו קרוביהם בדבר, והעידו על בנו של שמעון בן שטח שחייב מיתה, וכשהיה יוצא ליהרג אמר וכו'. עד כאן המעשה שכתב רש"י, (ובמקום אחר יש קצת שינוי).

ולכאורה יש להבין כיצד הרגם שמעון בן שטח, הרי לא משמע שהתרה בהם תחילה, אלא הרגם מיד, ובהכרח שזה היה בהוראת שעה למיגדר מילתא שנתרבו כל כך מכשפות, והיה מותר להרגם גם בלא התראה. ומכל מקום היה תביעה על שמעון בן שטח שלא הרגם, אף שמשמע מרש"י שאין זה חיוב אלא רשות, מכל מקום כמו שבציצית יש עונש בעידנא דריתחא, ומשום שזה עבירה, כך כאן כיון שזה היה סכנה לציבור, סכנה לכלל ישראל, שיש הרבה כשפניות, ולמיגדר מילתא היה צריך להרגם, רמזו לו מן השמים שיהא בגיהנום. ובאמת גם בסוף הרגו את בנו וגרם לו צער רב, ואף שהיו חשבונות להריגת הבן, ואיננו יודעים חשבונות, מכל מקום יתכן שנענש על שלא הרגם עד עכשיו.

ורואים שגם צדיק כזה כמו שמעון בן שטח, שהיה ראש הסנהדרין, הייתה תביעה עליו, אפילו שלא היה מחויב בזה. ואפילו כן היה מחויב, איך שייך לומר לאדם שיהרוג כשפניות, הרי אי אפשר

להרגם, וצריך לזה חכמה רבה, ולמרות שהצליחה חכמה זו, אין זה פשוט כל כך, כי היו יכולות לומר לו מה אתה רוצה מאיתנו ואיננו צריכות את הכישוף שלך. וכן מי אמר שכל אחד מהבחורים יצליח לתפוס כל אחת מהן. ואחרי ששמע שיש עליו תביעה, חיפש עצות, ונפל לו רעיון נפלא כזה, וגם לזה צריך סיעתא דשמיא שיצליח, והיה זה מעשה נס קצת.

ובכל זאת הייתה עליו תביעה כיון שזה למיגדר מילתא, ובכזה דבר לא שייך לומר אני פטור. ויתכן שבעולם הזה לא היה נענש, אך בעולם הבא היה נענש על זה, כפי שנרמז לו מן השמים, ועל זה נדעזע שמעון בן שטח, ועשה כל המאמצים לחפש דרך לתפסם, ומשום שנוגע לכלל ישראל, שזה אחריות כל כך גדולה, ולא שייך שום תירוץ!

רואים אנו עד כמה האחריות גדולה, בדבר הנוגע לכלל ישראל לא שייך לומר איני יכול, צריך לעשות כל מה שאפשר, ואם חושבים הרבה ומרגישים גודל האחריות מוצאים עצה, הקב"ה יעזור שיצליח בדרכו.

וזהו מה שהיה במתן תורה, מצד אחד אנו שמחים מאד בקבלת התורה, אך יחד עם זה צריכים לדעת לקחת את כל דברי התורה ברצינות, לכך צריכים ללמוד דווקא באימה וביראה וברתת ובזיע, שיש אחריות עליו, וכל דבר צריך לחשב חשבוננו של עולם, כי מה שנוגע להצלת כלל ישראל חייבים לעשותו.

וגם בלימוד התורה יש אחריות, כמו שאמר רבי ישראל סלנטר, שכשאדם לומד תורה במקום זה, לא נכשלים יהודים במקום אחר, וכן כל תפילה ומעשה מצוה מזכה את כל העולם כולו, ומי יודע כמה אנשים חולים היינו יכולים להציל אם היינו מתחזקים כראוי בתורה ויראת שמים ותפילה. הרי יש כל כך הרבה חולים וצרות, ולכל אחד יש הרבה אחריות להציל.

הקב"ה יעזור שכולנו נתחזק בתורה וביראת שמים ובמעשי המצוות, ונזכה למתן תורה, ולעלות בתורה כמו שהקב"ה רוצה.

מֶרֶן הַגְּרָאִי"ל שְׁטֵינְמָן שְׁלִיט"א, כְּתָבֵי תַלְמִידִים

אי לאו האי יומא דקא גרים

הנה הובא בגמרא (פסחים סח, ב) שרב יוסף בחג השבועות היה מצווה לאנשי ביתו להכין לו סעודה משובחת, והיה אומר "אי לא האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא", מפני שאם לא היו מקבלים את התורה בחג השבועות, לא היה שום הבדל בינו לבין אחרים בשוק ששם יוסף, וכל מעלתו עליהם היא בלימוד התורה, וכמו שפירש"י שם, "אי לאו האי יומא - שלמדתי תורה ונתרוממתי".

וצריך ביאור כיצד היה רב יוסף משתבח במעלתו שלמד תורה והתרומם יותר מאחרים, הרי לכאורה יש בכך איזה גאווה שמחשיב את עצמו יותר מאחרים, בפרט רב יוסף שהיה מיוחד בענווה, כמו שמבואר בשלהי סוטה (מט, ב) ששנו שם במשנה משמת רבי בטלה ענווה - אחר פטירתו של רבי לא היה עוד משהו בדרגת הענווה כמוהו, ורב יוסף אמר לתנא לא תיתני ענווה דאיכא אנא, היינו שהוא בעצמו כן נשאר בדרגת הענווה כמו רבי, ואם כן כיצד החשיב את עצמו יותר מאחרים במה שלמד תורה והתרומם על ידה.

אכן פשוט שידיעת המעלות והכרתן אינה סתירה כלל לענווה, והלא משה רבינו היה העניו מכל האדם אשר על פני האדמה, אף על פי שהוא קיבל את התורה מסיני והוציא את ישראל ממצרים, ודאי ידע משה רבינו את מעלתו והכיר את מעשי הטובים, והוא בעצמו כתב בתורה את הפסוק

והאיש משה עניו מאד, וכמו כל התורה שהייתה פרוסה כשמלה לפניו בוודאי לא שכח גם את הפסוק הזה, וכן רב יוסף ידע את ענוותנותו ואמר לא תיתני ענווה דאיכא אנא - ואף על פי כן זה לא הביאו לידי גאוה.

והטעם בזה כי ענווה היא להכיר את האמת, שכל מעשיו הטובים אינם מכוחו אלא בהשגחה פרטית בידי שמים, וכל כוחותיו אינם דבר עצמי שלו אלא במתנת שמים, הכרת האמת שהכל בחסד ברצון השם זה נקרא ענווה, כי ענווה אינה לרמות את עצמו או להחזיר לעצמו דברים שאינם נכונים, כי מעשים של ענווה בלא הכרה פנימית אינם ענווה נכונה, ועניין הענווה זה הבהירות הכי גדולה שאדם יכול להכיר ולדעת את האמת בשלמותה, וכפי הכרת האמת כך היא הענווה של האדם, ומשה רבינו שהיה רואה באספקלריה המאירה (יבמות מט, ב) הייתה לו הכרת האמת הברורה ביותר של ענווה.

וכשאמר רב יוסף לתנא לא תיתני ענווה דאיכא אנא, לא היה בזה שום גאוה, כי רק בא לומר שהוא יודע שאינו נחשב כלום, כי אין לו מעצמו כלום והכל במתנת שמים, וכן כשאמר אי לא האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא, ופירש"י, שלמדתי תורה ונתרוממתי, הכוונה בזה שהתרומם על ידי התורה להתרחק מן הגאוה, ולא החשיב את עצמו יותר מאחרים באותה המעלה, כי ידע שמעצמו אין לו כלום, אבל יחד עם זה שמח במעלתו שזכה ללמוד תורה.

והיינו שבזכות לימוד התורה זכה רב יוסף למעלת הענווה, וכמו שאמרו בפרקי אבות (ו, א) ומלבשתו ענווה, שהתורה מביאה לידי ענווה, כי בלא לימוד התורה אין זה שייך שיהיה האדם עניו, מפני שהענווה היא נגד הטבע, אדם נולד עם טבע של גאוה, ורגיל להחשיב את עצמו, וכל דבר משחד אותו, ורק התורה שהיא מאירת עיניים מסלקת את החושך ונותנת בהירות לראות שאין לו במה להחשיב את עצמו, לכן אמר רב יוסף "אי לא האי יומא דקא גרים" שלמדתי תורה ונתרוממתי על ידה להתרחק מן הגאוה, זהו כוח התורה.

ונמצא כי בעצם כל בן תורה שלומד תורה, הרי תורתו מוסיפה בו שלמות וענווה, ומי שיודע ומכיר את חשיבות התורה צריך גם הוא לחשוב כמה יוסף איכא בשוקא, וכמה יש כאלה שאינם לומדים ואין להם את מעלת התורה, ואמנם אין זה צריך לעורר גאוה, כי הם מסכנים ורחוקים מן התורה ואינם יודעים להחשיב את הדברים החשובים באמת, וברוך השם מי שהוא בן תורה מכיר את האמת ויודע להחשיב את הטוב האמיתי, ועלינו לשמוח בשמחת התורה.

מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א, אסיפת שמועות

זכירת מעמד הר סיני

הרמב"ם באיגרת תימן הרחיב בדברים על מצוות הזכירה של מעמד הר סיני וכתב: "וכבר הבטיחנו הבורא ית' כאדם הנכנס ערב לחברו ודי לנו בערבותו והודיענו שכל מי שעמד על הר סיני שהם מאמינים בנבואות משה רבנו בכל מה שבא על ידו הם ובניהם ובני בניהם עד עולם שכן אמר הקב"ה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם, לפיכך יש לדעת שכל מי שנטה מדרך הדת הנתונה במעמד ההוא שאינו מזרע האנשים ההם וכן אמרו רבותינו ז"ל על כל המסתפק בנבואה לא עמדו אבותיו על הר סיני, המקום יצילנו ויצילכם מן הספק וכו'".

כתב לנו כאן הרמב"ם שהקב"ה נתן במעמד הר סיני כח של אמונה ברורה כמו ראיה בחוש, לכל ישראל בכל הדורות הבאים. ודבר זה הוא הבטחה מאתו יתברך שמו לדורי דורות עד עולם בכל העתים והזמנים שלא תשתכח האמונה מישראל.

והוסיף שם הרמב"ם וכתב: "זכרו מעמד הר סיני שציוונו הקב"ה לזכרו תמיד, וגם הזהירנו מלשכחו וציוונו ללמד לבנינו כדי שיגדלו על תלמודו" למדנו בדבריו שכל ענין ההגדה וההודעה

לבנינו שנצטוונו בזכירת מעמד הר סיני הוא "כדי שיגדלו על תלמודו" שמתוך הזכירה יבוא לתכלית הנרצית מאתו ית'.

ומהי התכלית ההיא, אמר הכתוב "הקהל לי את העם הזה והשמיעם את דברי אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים אשר חיים על האדמה ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו" דהיינו שתכלית הכל הוא ה"יראה".

ובעמק דבר שם פירש: בשביל זה אני מופיע בשפע רב על כולם כדי שיהא מצויר תמיד מורא שמים בלבם, ואמר הכתוב "כל הימים אשר הם חיים" הכוונה אפילו בשעה שהם דבקים בה' באהבה, שאז נקראים חיים [כמאמר הכתוב ואתם הדבקים בה' חיים וגו'], מכל מקום יהיה גם מורא ופחד השם עליהם. זהו התכלית שכך תהיה דמותו של היהודי תמיד בכל מצב אפילו כשהוא עומד בדרגות גבוהות שהוא דבוק בהשם עדיין צריך להיות ירא ומפחד מהשם.

ועל כל זה הזהירה התורה "ואת בניהן ילמדון" שנצטוו האבות למסור כל זה לבניהם כדי להשריש בלב הבנים את האמונה בכל זה שמכך יבואו ליראת השם.

ויסוד זה שענין הזכירה הוא כדי להביאנו ליראה את ד' וכדי לקרבנו יותר לעבודתו, מבואר עוד ברמב"ן בפרשת ואתחנן על הפסוק רק הישמר לך ושמור נפשך פן תשכח וגו' וזה לשונו: "כי כאשר אמר שניזהר בכל החוקים ונשמור החוקים והמשפטים לעשותם חזר ואמר אני מזהירך מאוד להישמר ולשמור עצמך מאד מאד לזכור מאין באו אליך המצוות וכו' כי השם עשה המעמד ההוא כדי שתלמדו ליראה אותו כל הימים ואת בניכם תלמדון לדורות עולם אם כן עשו אתם ככה ואל תשכחו אותו וכו'". והן הן הדברים אשר דברנו שזכירה זו אינה ענין של זיכרון גרידא אלא הזכירה צריכה להשפיע ולתת תוכן וצורה אחרת לכל קיום המצוות, שבכל עשיית מצוה יזכור מאין באו אליך המצוות.

ודוד המלך אמר "השם מנת חלקי אתה תומיך גורלי" (תהלים ט"ז ה') ופירש"י: הנחתי ידי על גורל הטוב לומר לך את זה קח לך", ופשטות ביאורן של דברים שהקב"ה ציווה בתורתו "ובחרת בחיים" הרי בכך אמר קח לך את הטוב, אך נראה דיש להוסיף שבמעמד הר סיני הגביה הקב"ה את כל ישראל לדרגה כזו של הכרה במלכותו ובאחדותו כמאמר הכתוב "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו", וכדרשת חז"ל "שפתח לפניכם ז' רקיעים וראו שאין עוד מלבדו", כל ישראל הכירו וראו שאין עוד כח בבריאה מלבדו ית"ש, וכל היש הוא רק מרצונו ית'.

וכל ההתגלות הזו היא בבחינת הנחת ידו של הקב"ה כביכול על גורל הטוב לומר לך זה קח לך, וזה יותר מציווי של ובחרת בחיים משום שכשאדם חי עם זיכרון כל הגילויים וזוכר תמיד את כל שפע הטוב שהשפיע הקב"ה על כלל ישראל, ממילא הוא יודע ומשכיל תמיד לבחור בגורל הטוב, ועל זה אמר הכתוב "חבלים נפלו לי בנעימים אף נחלת שפרה עלי" החסד הזה שעשה עמנו הקב"ה הוא האושר הגדול שיש לכלל ישראל בהיותם עם השם, וזה מחייב אותם ללמוד ליראה את השם כל הימים. זהו התכלית למצווה זו של זכירת מעמד הר סיני כדי שנשריש בלבנו את יסודות האמונה, ונכיר את תכלית כל הניסים האלו שנעשו לישראל.

מרון הגרמ"י ליפקוביץ שליט"א, דרכי החיים

כיצד למנוע רפיון מתורה לאחר שבועות

מעשה בא לידי בימים אלו בתלמיד אחד שהתאונן על עצמו שאינו יודע מה לעשות, כי בימים הקודמים לחג השבועות מתחזקים בלימוד התורה, וכמו שכתבו בספרים כי שבועות הוא יום הדין של הצלחה בתורה, בפרט בשלושת ימי הגבלה שהם ההכנה האחרונה לקבלת התורה, צריכים

להשתדל להתחזק בהם יותר משאר הימים, וסיפר לי אותו אחד כי אכן עשה כך בשנה שעברה במשך ימי הספירה, והתחזק מאד בלימוד התורה לפני חג השבועות, וכבר היה סמוך ובטוח כי אחרי שבועות יזכה להצלחה גדולה בתורה מכוח החיזוק הזה, אך לצערו היה להיפך, אחרי שבועות קיבל רפיון בתורה שאף פעם לא היה לו, ואינו יודע מה היא הסיבה לזה, ומודאג הוא על עצמו מה יהיה עכשיו ומה מוטל עליו לעשות.

ואמרת לי כי אולי הסיבה לזה מפני שהתאמץ יותר מכוחו, וכל לימודו היה במאמץ גדול כדי להגיע למטרה של חיזוק בליל שבועות, וכיון שכן אחרי שעבר ליל שבועות מיד היה צריך לנוח מהמאמץ הגדול שהתאמץ לפני שבועות. וכעין זה היה מעשה בישיבה קטנה אחת שהיה תלמיד משיעור א' שהתאמץ מאד ללמוד לפני מבחן, ומגיד השיעור אמר לו דברי שבח ועידוד על התמדתו בתורה, ותיכף לאחר מכן איבד את כל החשק בלימוד ונעשה בטלן, ומגיד השיעור היה סבור כי השבח ששיבח אותו הוא שגרם לזה, שאחרי שמע שבחים על עצמו כבר הסתפק בשבח שקיבל, אכן יש עוד סיבה לזה, מפני שלמד והתאמץ יותר מכוחותיו, וכל לימודו היה בשביל המטרה להצליח במבחן, ואחרי שהשיג את מטרתו והצליח במבחן שוב לא היה בכוחו להתאמץ. וכך גם לפני ליל שבועות, אם מתאמצים במאמץ גדול יותר מן הכוחות, אזי תיכף לאחר שעובר חג השבועות נחלשים ומתפרים, אחרי שכבר השיגו את "המטרה" של חיזוק בליל שבועות.

אבל סבורני שיש בזה עניין נוסף, מהו הגורם לרפיון מלימוד התורה אחר שבועות, כי הנה ראיתי פעם בספר אחד שכתוב שם כי אדם שעסוק במסחר לפרנסתו, והוא עושה תכניות כיצד להרוויח את פרנסתו, אם ישים לב על עסקיו במשך כל ימי חייו, יראה שאף פעם לא יצא לפועל מה שרצה, אלא או שלא הרוויח כלל או שהרוויח אבל בצורה אחרת קצת ממה שחשב, אף פעם אין זה מצליח בדיוק לפי התכנית, ואפילו אם בסוף זה מצליח יש באמצע מכשולים שלא לפי התכנית.

והסיבה לזה כדי ללמד את האדם שאין שום דבר שהולך בדרך הטבע, והכל תלוי בהשגחה, בזכויות ובחוסר זכויות, וכגון אם הוא חולה צריך לדעת שהכל בהשגחה, ואפילו כשלוקח תרופה יבין כי התרופה אינה מרפאת בדרך הטבע אלא בהשגחה, וכמו שאמרו (ברכות ס, א) הנכנס להקיז דם אומר יהי רצון מלפניך ה' אלוקי שיהא עסק זה לי לרפואה ותרפאני, שההשגחה היא שיתרפא על ידי התרופה, ואם בהשגחה נגזר עליו שלא יתרפא, אזי לא תועילו התרופה מאומה, וכך כל ענייני הטבע אינם הולכים מפני שזהו הטבע, אלא בהשגחה נגזר שכן יהיה בצורה כזאת, אך לא הטבע מכריח את זה.

ונמצא כי מן השמים נותנים לאדם לימודים, ומלמדים אותו לידע את ההשגחה, וכמו שכתוב (ישעיה מח, יז) "כי אני השם מלמדך להועיל", וכל החיים הם לימודים לאדם שיידע את ההשגחה, וכאמור (דברים ד, לט) "וידעת היום והשבות אל לבבך כי השם הוא האלוקים", 'אלוקים' היינו בעל הכוחות כולם, שכל הכוחות וכל הפעולות וכל המעשים, אינם בדרך הטבע אלא משום שכן גזרה השגחת השי"ת, לכן אף פעם אין מצליחים להוציא לפועל את התכניות כמו שחשבו, אלא בצורה אחרת קצת, ללמד את האדם שאין הדבר תלוי בידו אלא בהשגחה עליונה.

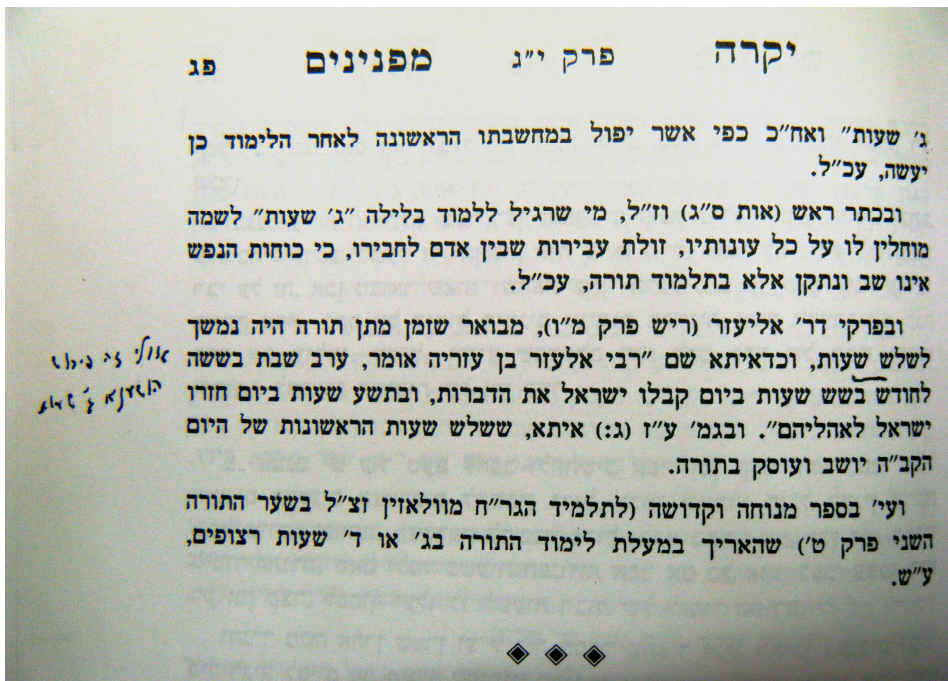
והאמת כי עניין זה מפורש כבר בגמרא (סנהדרין כו, ב) "מחשבה מועלת", והיינו שאם אדם עושה תכניות כיצד להצליח בפרנסתו, אם הוא חושב שיוכל להצליח בדרך הטבע על פי תכנית כזו או אחרת, אזי מחשבה מועלת ולא יעלה בידו להצליח כמו שחשב, והוסיפו שם בגמרא "אפילו לדברי תורה", ופירש"י ותוספות "מחשבה שאדם מחשב כך וכך אעשה כך וכך תעלה בידי מועלת להשביט הדבר, שאין מחשבתו מתקיימת אפילו לדבר תורה, כגון האומר עד יום פלוני אסיים כך וכך מסכתות בגירסא", והיינו שאפילו בתורה אם אדם עושה תכניות כמה שעות ילמד וכמה יוכל להספיק - לא יצליח, מפני שהוא סומך על עצמו, ואינו יודע שהכל תלוי בשיעור דשמיא.

כללו של דבר, אדם שעושה תכניות של הצלחה בתורה, או שמשתדל מאד בהתמדת התורה לפני חג השבועות כי הוא רוצה את הסגולה שבזה שיזכה ביום הדין להצלחה בתורה, צריך לחשוב מה השם דורש ממנו, כי מן השמים אין דורשים ממנו את ההצלחה ולא זהו החיוב המוטל עליו כמאמרם (אבות ב, טז) לא עליך המלאכה לגמור, וכבר כתב בחובת הלבבות (שער הביטחון פ"ד) כי

אדם אינו חייב אלא בבחירה והשתדלות לקיים את המצוות אך התוצאה אינה בידו אלא בידי שמים, ואפילו אם לא הצליח לקיים את המצוה מקבל את שכרו בשלמות, כמו שאמרו (קידושין מ, א) אפילו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, כי התוצאה של ההצלחה אינה מוטלת עליו אלא בידי שמים.

ואם הוא עושה תכניות של הצלחה בתורה, הרי הוא סבור כי ההצלחה תלויה בידו ויש לו מה להתאמץ על זה, לכן מראים לו מן השמים שאין זה מצליח כפי שחשב, כדי ללמדו שההצלחה אינה תלויה בידו אלא בידי שמים, וכל החיוב המוטל עליו הוא להשתדל לדעת את כל התורה כולה, על ידי עסק התורה לפי כוחו בצורה רגועה, וכמו שאנו רואים כי כל המתמידים האמיתיים הם שמחים ורגועים ויש להם תמיד מצב רוח טוב, וישנים ואוכלים כמה שצריכים ללא מתח, כי עסק התורה זהו דבר נעים מאוד עם הרגשה של אשריך בעולם הזה, ולא צריך לחפש 'סגולות' של הצלחה בהשתדלות יותר מכוחו לפני חג השבועות, כי יש דברים שהם בטוחים הרבה יותר מסגולות וכמו שאמרו (אבות ו, א) העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ואם הוא טרוד במחשבות על ההצלחה של העתיד ואינו מסתפק במצות לימוד התורה של ההווה - לא זו היא דרך התורה.

מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א, כתבי תלמידים

ההוספה בשולי הגיליון מכתב יד מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א